

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад

„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА УПРАВЛІНСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ**

*Матеріали науково-практичної конференції
20 квітня 2016 р., м. Старобільськ*

УДК[37.01:316.4](477)(063)

ББК 74.04(4УКР)+60.5(4УКР)

Т 33

Редакційна колегія:

Клімочкіна О. М. доктор медичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи

Хриков Є. М. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри державної служби, адміністрування та управління

Кравченко О. І. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри державної служби, адміністрування та управління

Т 33 Теорія та практика управлінської діяльності в умовах соціокультурних трансформацій: матеріали наук.-практ. конф. (20 квітня 2016 року, м. Старобільськ) / Ред. кол. : О. М. Клімочкіна, Є. М. Хриков, О. І. Кравченко. – Старобільськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2016. – 179 с.

У матеріалах науково-практичної конференції висвітлено теоретичні та практичні аспекти управлінської діяльності в умовах соціокультурних трансформацій як наукової проблеми модернізації системи менеджменту в навчальних закладах. Розглянуто імплементацію Закону України „Про вищу освіту”. Обґрунтовано пріоритетні напрями досліджень проблем управління освітою. Проаналізовано систему управління інфраструктурою, стратегії розвитку вищого навчального закладу та умови формування української моделі національної конкурентоспроможності навчальних закладів.

Рекомендовано для науковців, керівників освітніх установ, працівників освіти, керівників і фахівців у галузі державного управління.

УДК[37.01:316.4](477)(063)

ББК 74.04(4УКР)+60.5(4УКР)

Рекомендовано до друку Вченою радою

*Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 11 від 24 червня 2016 року)
z© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2016*

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

1. Васиньова Н. С. Системний аналіз дослідження розвитку теорії управління вищими навчальними закладами в Україні (остання чверть XX – початок XXI століття)	5
2. Дейнега І. Д. Шкільний сайт як інструмент позиціонування загальноосвітнього навчального закладу на ринку освітніх послуг	14
3. Димарчук Є. С. Застосування геоінформаційних систем в процесах прийняття управлінських рішень органів місцевого самоврядування	23
4. Дуганова І. І. Управлінська компетентність керівника як запорука ефективної діяльності сучасного дошкільного навчального закладу	33
5. Іванов Є. В. Громадські освітні ради і громадські організації як засіб демократизації управління освітніми закладами в Україні	39
6. Іванова Ю. М. Педагогічна практика як фактор якісної підготовки майбутніх вчителів	49
7. Кравченко О. І. Загальна характеристика стратегій розвитку різних університетів.	55
8. Паславська І. С. Ризик-менеджмент як засіб підвищення якості управління вищим навчальним закладом	65
9. Перестороніна Р. Є. Електронне адміністрування ПДВ як комфортна технологія для держави та платника	72
10. Птахіна О. М. Якість освіти як результат діяльності вищого навчального закладу	82
11. Резнік М. С. Формування та розвиток професійної мотивації співробітників органів місцевої влади	88
12. Розказов А. Г. Латентність соціального капіталу	97
13. Саєнко О. О. До питання про державне регулювання	103
14. Сич Т. В. Обґрунтування критеріїв розвитку методології дослідження проблем управління освітою	110
15. Сомова О. О. Теоретико – методичні засади ризик – менеджменту в системі освіти	123
16. Сорочан Т. М. Управління інфраструктурою вищого навчального закладу	133
17. Федорущенко Н. Ю. Закономірності та відповідні принципи ефективного управління навчальним закладом	145

18. Хриков Є. М. Імплементація Закону України "Про вищу освіту"	159
19. Циган Н. В. Проблема управління розвитком професійної компетенції майбутніх фахівців соціальних закладів	170
20. Відомості про авторів	176

Васиньова Н. С.

**СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ
УПРАВЛІННЯ ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ В УКРАЇНІ
(ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ XX – ПОЧАТОК XXI СТОЛІТТЯ)**

Жодна наука не народжується в один день, а з'являється в результаті виникнення інтересу до певного класу завдань і рівня розвитку наукових принципів, методів та засобів, за допомогою яких можна вирішувати ці завдання. Системний аналіз не є винятком.

Системний аналіз – це найбільш послідовна реалізація системного підходу до вирішення політичних, соціально-економічних, технічних, управлінських та інших проблем у різних сферах людської діяльності [3].

Перша частина процедури системного аналізу полягає в тому, щоб розбити цілісну проблему на більш доступні для розв'язання складові частини та використати найбільш підхожі спеціальні методи для розв'язання окремих підпроблем. Ця частина називається аналізом. Друга частина – об'єднання окремих розв'язків в загальний розв'язок проблеми – отримала назву синтез.

Витоки системного аналізу, його методичні концепції лежать в тих дисциплінах, які займаються проблемами прийняття рішень: теорії операцій і загальної теорії управління [7].

У загальному вигляді системний аналіз можна охарактеризувати як методологію вирішення великих комплексних проблем управління. Він досліджує об'єкти системи з використанням системних принципів і

покликаний надавати достовірну картину розвитку теорії управління вищими навчальними закладами.

Нині існують та вимагають вирішення протиріччя:

1. Між необхідністю історико-педагогічного аналізу теорії управління для створення цілісної історії розвитку теорії управління вищими навчальними закладами в Україні, та не достатнім рівнем вивченості певного аспекту.
2. Між суспільними потребами, об'єктивною необхідністю закладів освіти у компетентному керівництві й впровадження інноваційно-наукових напрацювань у практику та практичними реаліями в управлінні.

Відтак, метою нашої статті є розкрити сутність основних положень системного аналізу й обґрунтувати особливості цього аналізу до розвитку теорії управління вищими навчальними закладами в Україні (остання чверть XX – початок XXI століття).

Сенс методологічної роботи полягає не стільки у вивченні сформованого, закоренілого знання, скільки в тому, щоб виявити точки зростання, тенденцію розвитку досліджуваного явища, що в майбутньому може призвести до фундаментальних змін в науці.

Під методологією системного дослідження розуміють сукупність системних методів і засобів, спрямованих на розв'язання складних і комплексних проблем. Тут системний метод являє собою загальний підхід до розв'язання якої-небудь проблеми об'єкта із врахуванням його цілісності, спосіб досягнення цілі, певним чином впорядковану діяльність, а системним засобом виступає сукупність принципів і понять [6].

Методологічні проблеми управління навчальним закладом розкриті у працях Ю. Конаржевського, В. Кричевського, В. Маслова, Т. Шамової, Є. Хрикова та ін.

Безпосередньо з принципу системності впливає системний підхід, що є загальною методологією системних досліджень, яка може бути, у свою чергу, представлена у вигляді набору методологічних підходів (принципів) до дослідження системи.

У наукових працях Ю. Васильєва, Ю. Конаржевського, Є. Хрикова детально розкрито сутність застосування системного підходу в освітньому менеджменті [10].

Системний підхід – це категорія, що не має єдиного визначення, оскільки трактується надто широко і неоднозначно.

Системний підхід у широкому розумінні – це методологія наукового пізнання, що займає проміжне місце між філософською методологією та методами природничо-наукового дослідження (В. Богославський, І. Блаугер, Е. Юдін) [3, с. 23-32].

Існують різноманітні оцінки масштабу наукової цінності системного підходу, при цьому простежуються такі тенденції:

- розгляд системного підходу як універсального принципу і підняття його на рівень світогляду (А. Рапопорт);
- трактування системного підходу як методології пізнання (І. Блауберг, Е. Юдін);
- використання системного підходу як технології дослідження [3, с. 23-32].

Сучасний розвиток системного підходу характеризується тим, що акцент робиться не на використанні складних математичних прийомів, які виявилися неефективними при аналізі комплексних проблем з множиною параметрів, а переважно на розробці нових діалектичних принципів наукового мислення, логічного аналізу систем з урахуванням взаємозв'язків і різнонаправлених тенденцій. При такому підході на перший план висувається логіка системного аналізу, впорядкування процедури прийняття рішень.

Отже, в сучасних умовах під системним підходом найчастіше розуміють певну сукупність системних принципів наукового пізнання[4].

Центральним поняттям у нашій статті, є поняття „система”. Блауберг І., Юдін Е. визначають систему, як множину взаємопов’язаних елементів, що утворюють певну цілісність, властивості якої є інтегративними [1].

Але, не кожна взаємодія елементів може привести до їх об’єднання у систему, для цього необхідно певні системоутворюючі стосунки:

- множинність взаємодіючих елементів (О. Ланге);
- сумісність елементів один з одним (М. Сетров);
- спрямованість, взаємопроникаючий характер (П. Сейфулаєв) [7, с.23-32].

Таким чином, система дає можливість точно позначити цілісний об’єкт і сфокусувати на ньому пізнання, виділити цей об’єкт із середовища, конкретизувати його, з одного боку, а з іншого – розглядати об’єкт разом із середовищем, з його родовими підставами і умовами існування.

Методологічна специфіка системного аналізу полягає в тому, що метою дослідження є вивчення закономірностей і механізмів утворення складного об’єкта з певних складових. При цьому особлива увага звертається на різноманіття внутрішніх і зовнішніх зв’язків системи, на процес (процедуру) об’єднання основних понять у єдину теоретичну картину, що дає змогу виявити сутність цілісності системи [4, с. 5].

Системний аналіз є методологією наукових досліджень існуючих та штучно створених систем. Методи системного аналізу забезпечують ефективні шляхи до розв’язання складних завдань. Скільки досліджень, стільки й різних постановок задач системного аналізу. Природно, що при такому розмаїтті цілей, постановок задач, об’єктів дослідження неминуче існування різних методик системного аналізу. Всі вони представляють різні варіанти методик, побудованих на принципах єдиної методології [6].

В. Сластенин зазначає, що теорія дає основу для правильних практичних рішень керівників, у свою чергу глобальні проблеми, завдання, що виникають в освітній практиці, породжують нові питання, що вимагають фундаментальних досліджень [8, с. 99].

Будь-яка наукова теорія полягає, по-перше, з взаємопов'язаних структурних компонентів. По-друге, будь-яка теорія, незалежно від того, до якого типу вона відноситься, має у своєму вихідному базисі центральний системоутворюючий елемент [5].

Отже, структура теорії управління освітніми системами визначається сукупністю основних компонентів цієї теорії і зв'язками між її компонентами. У нашому дослідженні структурними компонентами теорії управління вищими навчальними закладами є:

1. Мета управління;
2. Зміст діяльності з управління ВНЗ;
3. Форми й методи управління;
4. Діяльність керівника освітнього закладу;
5. Роль викладача в управлінні ВНЗ.

Різноманіття сторін, елементів, відносин, внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування і розвитку теорії управління вищими навчальними закладами визначає необхідність її системного вивчення. Істотне значення в системному аналізі надається виявленню ймовірного характеру поведінки досліджуваних об'єктів. Системний підхід дає змогу розкласти складну систему на компоненти та у свою чергу зберігає цілісність цієї системи.

Таким чином, вивчення розвитку теорії управління вищими навчальними закладами в Україні (остання чверть XX – початок XXI століття) доречно здійснювати з принципу системності (системного підходу), це нам дозволить:

1. Розглядати теорію управління вищими навчальними закладами як відкриту соціальну систему яка взаємодіє із зовнішнім середовищем і представити у вигляді системи управлінську діяльність.

2. Розглядати теорію управління вищими навчальними закладами як систему нам дає підстави те, що їй притаманні всі ознаки системи, а саме:

- *цілісність* (неможливість зведення управління вищими навчальними закладами до суми якостей елементів, що її складають, і виведення з останніх якостей цілого; залежність кожного елемента від його місця й функції в системі);

- *структурність* (можливість опису теорії управління вищими навчальними закладами через встановлення її структури, тобто складу та мережі зв'язків і відносин; обумовленість стану теорії управління вищими навчальними закладами не стільки станом її окремих елементів, скільки якостями її структури);

- *взаємозалежність* (управління взаємодією вищого навчального закладу із зовнішнім середовищем);

- *ієрархічність* (кожний компонент теорії управління вищими навчальними закладами у свою чергу може розглядатися як система);

- *багатоваріантність* опису теорії управління вищими навчальними закладами, а саме: [11].

По-перше, у зв'язку зі складністю системи управління її адекватне пізнання потребує побудови різних моделей, кожна з яких описує певний її аспект. По-друге, певна етапність та складність розвитку теорії управління вищими навчальними закладами вимагає досліджування окремих її аспектів (рівнів).

На практиці ідеї системного підходу кристалізуються в методологічних засобах системного аналізу. Системний аналіз потрібно застосовувати у тих випадках, для яких він призначений – відображення в результатах системного

аналізу реального стану справ та реальних шляхів розв'язання проблем, наявність ресурсів, аналіз можливого впливу сторонніх побічних факторів.

Особливість системного аналізу полягає в тому, що він дозволяє розкласти складну проблему на компоненти аж до постановки конкретних задач, для яких існують методи розв'язання та зберігає цілісність цієї проблеми. Системний аналіз доречно застосовувати для розв'язання складних проблем, що пов'язані з управлінською діяльністю (діяльністю людей) [6].

Є. Хриков зазначає, що специфічною рисою управлінської діяльності є те, що вона спрямована на забезпечення системного цілісного характеру функціонування педагогічної системи, так і системи управління [11].

Отже, важливим стає завдання розробки цілісної (макро) теорії управління вищими навчальними закладами, приближення теорії управління ВНЗ в Україні прогресивним світовим тенденціям та створення такого управлінського механізму, який забезпечить розвиток освітнього закладу. Саме це й вимагає вивчати розвиток теорії управління вищими навчальними закладами в Україні останньої чверті XX – початку XXI століття.

Головне в системному аналізі – це складне перетворити в просте, таку, що важко розв'язати і зрозуміти, проблему перетворити в чітку послідовність завдань, для яких або існує тривіальний розв'язок, або які можна легко розв'язати відомими методами[6].

Істотні риси системного аналізу, дуже точно сформульовані американським дослідником Е. Квейдом: „Аналіз систем є спосіб розгляду проблеми. Математичний апарат і використання обчислювальних машин при цьому можуть бути необхідними чи навіть корисними, але можуть такими і не бути. Іноді може бути достатньо серйозного обмірковування проблеми. Але в будь-якому аналізі, пов'язаному з підготовкою рішення при наявності невизначеностей, незалежно від його складності присутні певні елементи. Ці елементи—цільабо цілі,альтернативи або засоби для досягнення цих

цілей,ресурси або все, що необхідно затратити для забезпечення кожної альтернативи, модель або опис залежності між альтернативами і тим, що вони роблять і скільки коштують, і критерії, за якими вибирається краща альтернатива, – присутні в будь-якому аналізі, метою якого є вплив на вибір способу дії”[6].

Зазначимо, що для більш чіткої методології дослідження розвитку теорії управління вищими навчальними закладами в Україні останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття виникає необхідність спиратися на фундаментально-теоретичні положення, наукові методи, засоби і прийоми, за допомогою яких набувається нове знання в науці.

Література:

- 1.Блауберг И. В.** Становление и сущность системного подхода / И. В. Блауберг, Э. Г. Юдин. – М. : Наука, 1973. – 270 с.
- 2.Гуржій А.** Методологічні засади оцінювання та прогнозування розвитку вищої освіти в Україні / А. Гуржій, В. Гапон. – Вища освіта України, №1. – 2006. – С. 23.
- 3.Козлова О. Г.** Системний підхід як методологічний орієнтир в управлінні сучасним закладом освіти / О. Г. Козлова // Педагогічні науки. Збірник наукових праць (Часина друга). – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2004. – 224 с.
- 4.Кустовська О. В.** Методологія системного підходу та наукових досліджень: Курс лекцій // О. В. Кустовська. – Тернопіль : Економічна думка, 2005. – 124 с.
- 5.Новиков А. М.** Как работать над диссертацией: Пособие для начинающего педагога-исследователя / А. М. Новиков. – 4-е изд. – М.: Издательство «Эгвес», 2003. – 104 с.
- 6.Спицнадель В. Н.** Основы системного анализа: Учебное пособие / В. Н. Спицнадель – СПб.: Бизнес-пресса, 2000. – 326 с.
- 7. Системний підхід як методологічний орієнтир в управлінні сучасним**

закладом освіти // Педагогічні науки. Збірник наукових праць (Частина друга). – Суми : СумДПУ ім. А. С.Макаренка, 2004. – 224 с.

8.Сластенин В. А.Педагогика: Учеб.пособие для студ. высш. пед.учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; Под ред. В. А. Сластенина. – М. : Издательский центр "Академия", 2002. – 576 с.

9.Управление развитием вуза : от политехнического института к техническому вузу / Ю. С. Васильев, М. П. Федоров, А. В. Федотов и др. – 2-е изд. – СПб. : Изд-во СПбГТУ, 1998. – 327 с.

10.Конаржевский Ю. А. Менеджмент и внутришкольное управление / Ю. А. Конаржевский. – М. : Педагогический поиск, 2000. – 224 с.

11.Хриков Є. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / Є. М. Хриков. – К. : Знання, 2006. – 365с.

Васиньова Н. С. Системний аналіз дослідження розвитку теорії управління вищими навчальними закладами в Україні (остання чверть XX – початок XXI століття)

У статті розкривається сутність та зміст системного аналізу. Приділяється увага розгляду принципу системності як складового компонента технології дослідження. Безпосередньо з принципу системності впливає системний підхід, що є загальною методологією системних досліджень, яка може бути, у свою чергу, представлена у вигляді набору методологічних підходів (принципів) до дослідження розвитку теорії управління вищими навчальними закладами в Україні (остання чверть XX – початку XXI століття).

Ключові слова: структура, система, аналіз, системний аналіз, системний підхід, теорія управління.

Васинева Н. С. Системный анализ исследования развития теории управления высшими учебными заведениями в Украине (последняя четверть XX – начало XXI века)

В статье раскрывается сущность и содержание системного анализа. Уделяется внимание рассмотрению принципа системности как составного компонента технологии исследования. Непосредственно из принципа системности вытекает системный подход является общей методологией системных исследований, которая может быть, в свою очередь, представлена в виде набора методологических подходов (принципов) к исследованию развития теории управления высшими учебными заведениями в Украине (последняя четверть XX – начала XXI века).

Ключевые слова: структура, система, анализ, системный анализ, системный подход, теория управления.

Vasinyova N. S. The system analysis the study of the development of the theory of management of higher education institutions in Ukraine (last quarter of XX – beginning of XXI century)

The article reveals the essence and content of the system analysis. Attention is paid to the consideration of the principle of consistency as part of technology studies. Directly from the principle of consistency implies a systemic approach is a General methodology of system research, which can be in turn represented as a set of methodological approaches (principles) to the study of the development of the theory of Higher Education Institutions Management(the last quarter of XX – the beginning of XI century) in Ukraine.

Key words: structure, system analysis, systemic analysis system approach, management science.

Дейнега І. Д.

ШКІЛЬНИЙ САЙТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЗИЦІОНУВАННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НА РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Освіта в Україні поступово інтегрується у європейській освітній простір і тому гостріше потребує необхідності пристосування до умов ринкового середовища. Ситуація, що склалася на освітньому ринку вимагає від навчальних закладів України адаптуватися до функціонування в умовах конкуренції. У зв'язку з розвитком ринку освітніх послуг, посиленням конкуренції серед навчальних закладів, активізацією інноваційної діяльності в сфері освіти, на сьогоднішній день виникає потреба приділити особливу увагу питанням, пов'язаним з позиціонуванням навчального закладу.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, що відбувається постійно, сприяє активізації процесу віртуалізації освітнього простору і викликає необхідність використання мережі Інтернет для позиціонуванні загальноосвітнього навчального закладу. Особлива увага в цьому процесі повинна належити сайту навчального закладу.

Аналіз публікацій щодо використання шкільного сайту для позиціонування навчального закладу на ринку освітніх послуг показав не значну кількість джерел, де безпосередньо приділяється увага даній проблемі. Так питання маркетингу, позиціонування освітніх закладів можна знайти в працях Ю.Бобало, А.Костюченко, Л.Мандрики, Ю.Петруні., Д.Траута. і Е.Райса, О.Хоменко. Застосування соціальних мереж, сайтів досліджені у

публікаціях таких авторів, як Р.Гуревича, А.Яцишина; організація шкільних сайтів описується в роботах М.Ковальчука, Л.Котеленця, Н.Ласкової, О.Марковець, С.Михнюка, О.Пінчука.

Мета статті: обґрунтувати створення та періодичне оновлення сайту для позиціонування загальноосвітнього навчального закладу на ринку освітніх послуг.

Концепція позиціонування набула розвитку в праці Д. Траута і Е. Райса, опублікованій у 1981 році під назвою „Позиціонування: Битва за впізнаваність” [12]. На думку авторів, позиціонування – це створення для товару певної позиції серед конкуруючих товарів, своєрідної ніші, яка знайшла б відображення в ієрархії цінностей, сформованій у свідомості потенційного споживача.

Сутність концепції позиціонування полягає у створенні та підтримці помітної різниці між об’єктом позиціонування (навчальним закладом) та конкурентами (іншими навчальними закладами), яка буде оцінена споживачами (учнями та батьками). Успішне позиціонування вимагає моніторингу та усвідомлення не лише потреб, пріоритетів та уподобань цільової аудиторії, але і основних характеристик пропозицій конкурентів. Розуміння концепції позиціонування є запорукою створення ефективної конкурентної позиції загальноосвітнього навчального закладу на ринку освітніх послуг.

Таким чином, позиціонування навчального закладу – це створення сприятливого інформаційного середовища для закладу: демонстрація всіх аспектів діяльності закладу, які отримають позитивну оцінку з боку споживачів – як реальних, так і потенційних.

Для загальноосвітнього навчального закладу основними є дві категорії споживачів: учні (саме вони обирають заклад, який їм до вподоби) та їх батьки (як правило, вибір учнів є остаточним за умови, що він співпадає з

вибором батьків). Фактори впливу та важливість аспектів є різною для учнів і їх батьків. Як правило, найголовніше питання, яке цікавить батьків, – це якість надання освітніх послуг. Для учнів можуть існувати зовсім інші пріоритети – наявність гуртків, спортивних секцій, зони відпочинку, територіальне розташування закладу тощо.

В умовах демографічної ситуації, що склалася в Україні, інформація про загальноосвітній навчальний заклад повинна привернути увагу безпосередніх споживачів освітніх послуг (учнів та їх батьків) та викликати бажання скористатись пропозицією навчального закладу, тобто обрати його для навчання. Оформлення та оприлюднення результатів діяльності навчального закладу у зовнішньому середовищі є головним завданням позиціонування освітніх пропозицій.

Принципові положення позиціонування навчального закладу включають в себе формування позитивної суспільної думки про загальноосвітній навчальний заклад на основі якісних освітніх послуг, які він надає, створення інформаційного простору для встановлення та підтримки зв'язків зі ЗМІ, управління конкурентною інформацією, проведення рекламних акцій, здійснення досліджень з метою вивчення динаміки суспільної думки, позиціонування в мережі Інтернет, вирішення кризових ситуацій, реалізацію соціально значущих проектів.

Глобальний розвиток інформаційних технологій призвів в останнє десятиліття до їх стрімкого проникнення у сферу освіти. Тому завдання формування особистості, готової до життєдіяльності на інформативній основі, сьогодні не можливо розв'язати без створення єдиного інформаційного освітнього простору навчального закладу. Вагомою складовою інформаційного простору навчального закладу може стати шкільний сайт, як електронний представник загальноосвітнього навчального закладу в мережі Інтернет. Його створення - це крок до відкритості

шкільного навчально-виховного процесу, що сприяє приверненню уваги громадськості, батьків до питань формування та реалізації освітньої політики школи.

Мережа Інтернет, а саме – сайти навчальних закладів, освітні форуми, сторінки в соціальних мережах, прямі поштові розсилки (інформація про проведення та участь у різноманітних заходах, організацію педагогічних або батьківських конференцій, семінарів тощо, їх результати), створення різноманітних матеріалів: інформаційних листів, буклетів, що розкривають особливості навчального закладу, а також створення атрибутивних іміджевих характеристик закладу: логотипу, гасла, друкованої продукції [1] тощо.

На сьогоднішній час не всі загальноосвітні навчальні заклади мають свій сайт, або більшість шкільних сайтів після свого народження швидко завмирають. На це є як об'єктивні так і суб'єктивні причини.

По-перше, створення та утримання сайту як проект альтруїстський, не підкріплений фінансовим та організаційним забезпеченням, живе недовго. Справа не лише в проектуванні сайту, створенню дизайну, який відображує стиль школи, а й в повноцінному запуску проекту (регулярному оновленні, постійному доступі до якісного Інтернету).

По-друге, відповідальність за створення і функціонування сайту покладається на вчителів, які краще володіють роботою на комп'ютері та орієнтуються в інформаційному просторі Інтернет (переважно вчителі інформатики), а адміністрація закладу звертається до його роботи лише у випадках звітності контролюючим органам. Зрозуміло, що вчитель інформатики краще володіє навичками роботи на комп'ютері, і, в кращому випадку може забезпечити технічну сторону функціонування сайту, але змістовне наповнення у повному обсязі виконати не зможе, бо він не адміністратор і не володіє усім спектром інформаційних потоків навчального закладу.

По-третє, шкільний сайт не може повноцінно створюватися лише зусиллями самої школи, нехай навіть при наявності тісної взаємодії: адміністрації – педагогів – учнів. Все це суб'єкти «всередині» школи, і вони не завжди можуть відтворити представлену систему у всій повноті інформаційних запитів її потенційних „зовнішніх” користувачів. Інакше кажучи, при такому підході до створення сайту, наприклад, не будуть враховуватися інформаційні запити батьків чи працівників відділів освіти.[11]

Виходячи із зазначеного вище, можна зробити висновок, що технологічний (програмне забезпечення, якісний Інтернет) та фінансовий аспекти – повинні одними з перших розглядатися при створенні шкільного сайту.

Для створення сайту загальноосвітнього навчального закладу, потрібно виконати наступні організаційні дії:

- сформувати команду розробників (директор, учні, вчитель інформатики, філологи і та інші), шляхи і способи формування команди можуть бути різними. Тут важливо враховувати інтереси кожного з учасників команди.
- підібрати необхідну літературу, переглянути сторінки Інтернету. Зайти на сторінки діючих шкільних сайтів, щоб легше було починати роботу над власним сайтом.
- вирішити питання з дизайном, змістом сайту та персонально: хто програмує, де розміщується сайт, хто збирає ту чи іншу інформацію, хто її редагує, хто розміщує на сайті.
- необхідно про себе заявити, для цього потрібно зареєструватися в різних пошукових системах.

Узаконити діяльність шкільного сайту через Положення про шкільний сайт.

[11]

Реалізація вищезазначених напрямків діяльності переслідує наступні цілі:

1. Позиціонування закладу, тобто надання йому оригінального, сприятливого іміджу.
2. Створення стійкої позитивної громадської думки щодо високого авторитету закладу та якості його освітніх послуг.
3. Вихід навчально-виховної діяльності закладу на якісно новий, вищий рівень розвитку. [11]

Будь-яка подія, до якої має відношення заклад, повинна не залишатися в його стінах, так би мовити «для внутрішнього використання», а ставати відомою якомога ширшому колу громадськості, стимулюючи подальший інтерес до діяльності навчального закладу. Шкільний сайт – це не книга. Сайт живе, доки він розвивається, змінюється структурно і контентно. І тут виникає проблема людських ресурсів. Хто повинен відповідати за роботу сайту?

Охопити всі нюанси шкільного життя вдається далеко не всім. Існуюча об'єктивна часова затримка не дозволяє оперативно реагувати на всі випадки життя. Доки ситуація визначиться, доки зберуть інформацію, оформлять, відредагують, підв'яжуть до сторінки – час проходить і закачувати її до провайдера вже немає сенсу: інформація застаріла.

Перед тим, як приступати до проектування меню, розробки розділів, введення сервісів, необхідно визначити мету, яка переслідується створенням шкільного сайту, а саме:

- шкільний сайт може виконувати функцію візитної картки школи – зі своїм унікальним стилем і характерною для даної школи подачею інформації. В ситуації обмеженого державного фінансування освіти сайт-візитка школи може стати інструментом встановлення контактів з освітніми та діловими колами, пошуку форм співпраці, грантів та

субсидій. За таких умов ігнорувати можливостями мережевого позиціонування навчального закладу нераціонально.

- сайт як координаційна ланка внутрішкільної взаємодії (сайт використовується для „анонімного” спілкування, створюючи можливість учням ставити запитання в кризових ситуаціях)
- сайт можна використати і для організації дистанційної освіти, яке альтернативним способом навчання для отримання документів про базову та загальну середню освіту. Така форма навчання особливо важлива в нашій Луганській області для учнів, які перебувають на не підконтрольній Україні території і хочуть отримати українські свідоцтва та атестати, щоб продовжити навчання в українських вишах.

Як тільки сайт стануть відвідувати в Інтернеті, з'явиться вибір напрямків подальшої діяльності, які, між іншим, можуть запропонувати гості сайту: взяти участь у спільних навчальних проектах, в Інтернет-конкурсах, Інтернет-конференціях, спільних випусках газет, обговоренні проблем на сторінках сайтів. [11]

Таким чином хороший проект сайту з певними вимогами до якості, оперативності, професіоналізму викликає розширення поля діяльності, розширює коло навчальних предметів, які з ним контактують, відкриває нові напрямки, дає матеріал для творчості вчителів і учнів.

Сайт навчального закладу в мережі Інтернет відіграє роль сучасного комунікаційного каналу, що відкриває перед закладом освіти нові горизонти для просування власного освітнього продукту, моніторингу ситуації на цільовому ринку, визначення лояльності покупців і можливості впливу на їх вибір тощо. І таким чином саме сайт виступає головним важелем позиціонування загальноосвітнього закладу на ринку освітніх послуг.

Література:

- 1.Бобало О. Ю.** Вітчизняний досвід маркетингової діяльності вищих навчальних закладів. Пропозиції щодо використання маркетингових інструментів[Електронний ресурс]// О.Ю. Бобало- Науковий вісник. – 2011. – Вип. 8. — Режим доступу: <http://www.lvivacademy.com/visnik8/fail/Bobalo.pdf>.
- 2. Гуревич Р.** Інтернет і його соціальні мережі в сфері освіти: напрями використання[Електронний ресурс] // Р. Гуревич / зб. наук. пр. III Міжнар. наук.-практ. конф. «Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи» - Режим доступу: http://ubgd.lviv.ua/konferenc/kon_ikt/plen_zasid/Gurevuch.pdf.
- 3.Костюченко А.М.** Специфіка маркетингу освітніх послуг та сучасні проблеми освіти в Україні в умовах ринкового середовища [Електронний ресурс]/ А.М. Костюченко // ВІСНИК Донецького університету економіки та права - 2010. – № 2. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdie/2010_2/files/25.pdf.
- 4.Котеленець Л. Л.** "Використання шкільного сайту для позиціонування навчального закладу на ринку освітніх послуг / Л.Л.Котеленець// Таврійський вісник освіти – 2015 – С.23-28.
- 5. Котлер Ф.** Основы маркетинга: пер. с англ. / Ф. Котлер. – М.: Бизнес-книга, ИМА-Кросс. Плюс, 2009. – 243 с.
- 6. Ласкова Н. О.** Проблеми створення й функціонування шкільного веб-сайту / Н. О. Ласкова// Комп'ютер у школі та сім'ї– 2011 – С.17-20.
- 7. Марковець О. М.** Інтелектуальні засоби організації сайтів шкіл на базі CMS Drupal// **О.М.Марковець, А.М.Пелешишин, Д. В.Делечук, Форкун Ю. В.** (2010).Режим доступу:[LvivPolytechnicNationalUniversityInstitutionalRepositoryhttp://ena.lp.edu.ua](http://ena.lp.edu.ua).
- 8. Михнюк С.** «Шкільний сайт у структурі інформаційного середовища ЗНЗ.» Актуальні проблеми соціальної сфери:[зб. наук. робіт викладачів і студентів/за заг. ред. НП Павлик]. — Житомир: Вид-во Житомирського

державного університету імені Івана Франка, 2014. — 130 с. **9. Петруня Ю.Є.** Маркетинг на ринку освітніх послуг / Ю. Петруня, М. Залесов, В. Брижаний // Вісник ТАНГ. — 2003. — №5. — С.163-167. **10. Пінчук О. П.** Шкільний веб-сайт як фактор розвитку інформаційного освітнього середовища навчального закладу / **О. П.Пінчук**, Г. Ю. Новоселецький // Інформаційні технології і засоби навчання — 2013 — С.1 - 33. **11. Сайт школи** - вагома складова єдиного інформаційного освітнього простору сучасного навчального закладу[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://alexschool.at.ua>. **12. Траут Дж.** Позиционирование. Битва за узнаваемость / Дж. Траут, Е. Райс; [пер. с англ. С. Жильцова]. — СПб.: Питер, 2004. — 256 с.

Дейнега І. Д. Шкільний сайт як інструмент позиціонування загальноосвітнього навчального закладу на ринку освітніх послуг

Матеріал, викладений у статті, набуває актуальності у зв'язку із стрімким розвитком в Україні ринку освітніх послуг. Шкільний сайт має забезпечити позиціонування навчального закладу на освітньому ринку через мережу Інтернет. У статті визначені напрямки управлінської діяльності по створенню шкільного сайту, надані рекомендації щодо його оновлення згідно поставленим цілям.

Ключові слова: позиціонування загальноосвітнього навчального закладу, ринок освітніх послуг, шкільний сайт, інформаційний простір.

Дейнега И. Д. Школьный сайт как инструмент позиционирования общеобразовательного учебного заведения на рынке образовательных услуг

Материал, изложенный в статье, приобретает актуальность в связи со стремительным развитием в Украине рынка образовательных услуг. Школьный сайт должен обеспечить позиционирование учебного заведения на образовательном рынке через сеть Интернет. В статье определены направления управленческой деятельности по созданию школьного сайта, даны рекомендации по его обновлению согласно поставленным целям.

Ключевые слова: позиционирование общеобразовательного учебного заведения, рынок образовательных услуг, школьный сайт, информационное пространство.

Deynega I. D. The school site as a positioning tool of general educational institutions in the market educational services

The material presented in this article assumes urgency in connection with the rapid development in the educational services market of Ukraine. School site should ensure the positioning of the institution in the education market through the Internet. The article defines the direction of administrative activity for the establishment of a school site, are given recommendations for its renewal in accordance with its objectives.

Keywords: positioning a general educational institution, the market of educational services, school site, the information space.

УДК 35.076:375.147:004.02

Димарчук Є. С.

**ЗАСТОСУВАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ПРОЦЕСАХ
ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ**

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішньому етапі реформування земельних відносин однією з важливих проблем є проблема автоматизації в управлінні земельними ресурсами та вдосконалення системи ведення державного земельного кадастру. Отже, для початку потрібно зазначити, що Державний земельний кадастр це єдина державна геоінформаційна система відомостей про землі, розташовані в межах державного кордону України, їх цільове призначення, вид угідь, обмеження у їх використанні, а також дані про кількісну і якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами [1].

Постановка проблеми Оскільки державний земельний кадастр ведеться з метою інформаційного забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування при управлінні земельними ресурсами, тому проблеми автоматизації в управлінні земельними ресурсами тісно взаємопов'язані з проблемами автоматизації ведення державного земельного кадастру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями управління земельними ресурсами досліджують такі провідні вітчизняні вчені, як М.Ступень, Р.Гулько, О.Микула [5], Д.Ладичук, В.Пічура [6], М.Лихогруд [7]. На сьогодні недостатньо досліджено питання, пов'язані з реалізацією автоматизації в управлінні земельними, не відпрацьований механізм впровадження сучасних геоінформаційних систем у роботу органів місцевого самоврядування зокрема.

Структура автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру (далі – АСДЗК) в Україні впливає з компетенції органів державного самоврядування та органів державного управління земельними ресурсами. У зв'язку з цим АСДЗК повинна мати чотири рівні. Основою автоматизованої системи є рівень сільської, селищної і міської ради, де здійснюється

юридична реєстрація землеволодінь і землекористувань, облік, оцінка земель і нерухомості. На цьому рівні практично проводиться формування земельно-кадастрової інформації та її практичне застосування для конкретних потреб. Також з 29 грудня 2015 року набрав чинності Закон України [2], яким було внесено зміни до делегованих повноважень органів місцевого самоврядування [3], а саме, тепер до повноважень міських, сільських та селищних ради відносяться надання відомостей з Державного земельного кадастру. До набрання чинності вищенаведених змін це була прерогатива виключно Державного кадастрового реєстратора або нотаріуса. Адже зараз місцева державна адміністрація, сільська, селищна, міська рада визначають можливість здійснення ними повноважень з надання відомостей з Державного земельного кадастру з урахуванням можливості організаційного та технічного забезпечення їх реалізації [4]. Це означає, що на рівні органів публічної влади відбувається лише одержання вихідної земельно-кадастрової інформації [8], а сам процес внесення відомостей до Державного земельного кадастру належить до повноважень територіального Управління (Відділу) Держгеокадастру.

Однією з болючих проблем реформування земельних відносин в Україні є вдосконалення автоматизованої системи на місцях сільських, селищних землевпорядників та доведення її до більш-менш сучасного стану, при якому можна і ефективно управляти земельними ресурсами, і мати комфортні умови для виконання таких функцій.

Загальною проблемою є те, що не проводиться взагалі або проводиться неякісно просторовий аналіз при внесенні земельної ділянки до бази даних. Внаслідок цього маємо велику кількість земельних ділянок, які частково або повністю накладаються одна на одну. Через неякісну роботу землевпорядних організацій та відсутність контролю з боку

кадастрово-реєстраційної системи багато ділянок зареєстровано не в тих місцях, де вони реально розташовані.

Головним джерелом графічної інформації для землевпорядника є планово-картографічний матеріал. Але для вирішення сучасних завдань земельної реформи та здійснення ефективної управлінської діяльності у землевпорядній галузі лише оновленої графічної інформації недостатньо, особливо якщо йдеться про інформацію на паперових носіях (рис. 1.1). Цілісну картину земельних відносин можна побачити, лише поєднавши у єдиному геоінформаційному просторі усю графічну, семантичну та іншу інформацію про земельні ділянки, права на них, їхні кількісні та якісні характеристики, обмеження, обтяження та особливі умови використання, інформацію про адміністративно-територіальний устрій, кадастрове зонування, тощо [6, с. 124].

Рис. 1.1. Схема системи взаємодії графічних та семантичних даних [6, с.124]

Шляхом до реалізації цих питань є Єдина автоматизована система земельного кадастру України, яка є загальнодержавною та єдиною базою даних, що містить інформацію про всі земельні ділянки України, а також відомості про землевласників. Отже, виходячи з цього, геоінформаційна система це інформаційна (автоматизована) система, що забезпечує збирання, оброблення, аналіз, моделювання та постачання геопросторових даних [1].

Використання системи АСДЗК дає змогу швидко та оперативно приймати управлінські та адміністративні рішення, оперативно здійснювати управління земельними ресурсами, аналізувати інформацію по ринку землі, оподаткуванні, реєстрації прав власників, реєстрацію та коригування земельних ділянок, відображення тривимірної моделі (рис. 1.2)

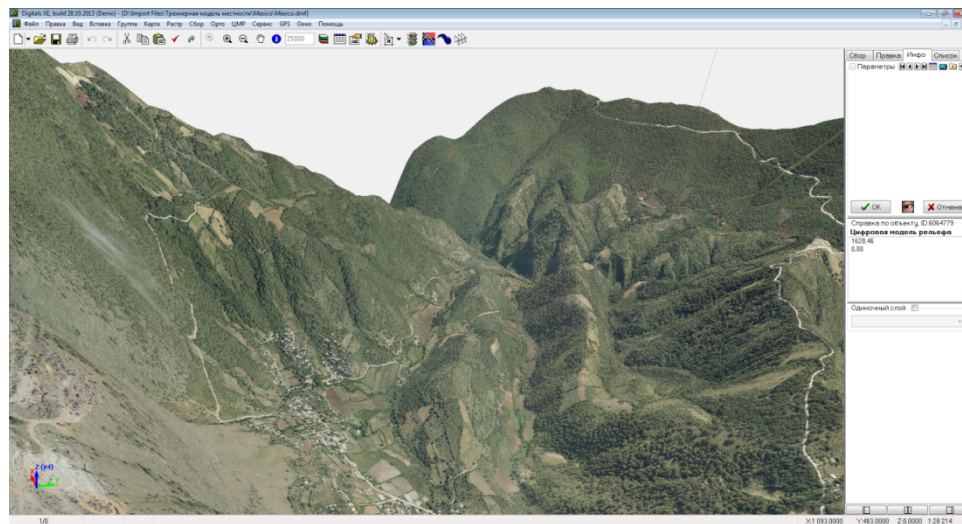

Рис. 1.2 Відображення тривимірної моделі [8]

Перевага єдиної сучасної АСДЗК і у тому, що інформація про будь-яку зміну в базі даних, а також про оператора, який здійснив цю зміну, вноситься до електронного журналу і залишається там назавжди. Система дала б можливість працювати із замовником у режимі єдиного вікна. При цьому більшість перевірок коректності даних про земельну ділянку проводиться комп'ютером під час надходження інформації до бази і система одразу видає результат. Збереження більшості паперових даних в системі у вигляді

електронних копій забезпечує прозорість процесу обліку бланків і документів та унеможлиблює корумповані дії [7, с.120-128].

Етапними для становлення Державного земельного кадастру називають 2013, 2014, 2015 роки. Мова йде про впровадження принципово нової – «вертикальної» - системи Державного земельного кадастру, яка передбачає автоматизовану систему його ведення, а також зберігання, аналіз та пошук даних серед великого масиву інформації.

Автоматизація в системі управління земельними ресурсами передбачає реалізацію наступних функцій:

- створення кадастрових баз даних (семантичних та просторових) шляхом первинного обліку земельних ділянок на основі єдиної системи кадастрових номерів та стандартів структури кадастрових баз даних;
- реєстрація земельних ділянок, іншої нерухомості та прав на них;
- ведення в автоматизованому режимі Державного реєстру земель та Поземельної книги;
- надання інформаційно-аналітичних послуг користувачам системи;
- адміністрування баз даних, їх захисту та забезпечення санкціонованого доступу до них для різних категорій користувачів;
- підвищення оперативності і якості організаційно-управлінських рішень в сфері реформування земельних відносин на основі застосування сучасних інформаційних технологій та методів прийняття рішень;
- створення інформаційної бази для об'єктивного та ефективного оподаткування власників та користувачів земельних ділянок;
- забезпечення обміну кадастровою інформацією з іншими галузевими кадастрами та автоматизованими інформаційними системами;
- створення муніципальних ГІС, територіальних кадастрів, багатоцільових кадастрів для цілей комплексного управління регіоном, включаючи можливість аналізу просторових даних, використання

математичних та статистичних моделей всебічного аналізу соціально-економічної ситуації в регіоні, її моделювання та прогнозування [6, с.135].

Щоб ця система запрацювала, мають бути виконані роботи в кількох напрямках, рівноцінних за своєю важливістю. По-перше: програмне забезпечення. По-друге, технічне забезпечення: закупівля та встановлення серверного й периферійного обладнання в центрі, областях та районах, налагодження каналів зв'язку та їх захист. По-третє: кадрові питання: необхідно навчити персонал, який працюватиме з цією системою.

З першого дня 2013 року громадяни можуть вільно користуватися публічною кадастровою картою, яка у вільному он-лайн режимі стала доступною для усіх бажаючих, через офіційний веб-сайт Держземагентства або за посиланням <http://map.dazru.gov.ua> [8].

Рис. 1.3. Кордон України, межі областей [8]

В електронних нашаруваннях публічної кадастрової карти міститься величезний об'єм інформації: цифрова карта України (ортофотоплан), кордон

України, межі областей, межі районів, межі населених пунктів, індексно-кадастрові карти, земельні ділянки та їх межі, кадастровий номер ділянки, форма власності, цільове призначення, площа, а також карта ґрунтів України. Надалі будуть додаватися й інші верстви. Таким чином, Україна піде шляхом світової практики, коли на базі земельного кадастру будується національна система геопросторових даних. Тобто на кадастр накладатиметься інформація про надра, комунікації і мережі, будови, водні, лісові ресурси і т.ін. кадастровою картою, яка у вільному он-лайн режимі стала доступною для усіх бажаючих через офіційний веб-сайт Держземагентства.

Висновок. Дана тема на разі є дуже актуальною, адже управління Державним земельним кадастром повинно здійснюватися за рахунок сучасних геоінформаційних технологій, які повинні виконувати відповідні функції для ведення автоматизованого обліку земель. За для реалізації владних повноважень, що регулюють земельні відносини пропонується використання геоінформаційних систем, метою яких є створення та автоматизація робіт ведення Державного земельного кадастру на місцевому рівні.

Якісно проведена автоматизація в органах місцевого самоврядування поставила б процес прийняття рішень, на принципово новий якісний рівень. ГІС-технології дозволять забезпечити нову якість державного управління в органах публічної влади, створять реальну основу для підвищення оперативності та зручності надання адміністративних послуг; забезпечать інформаційно-аналітичну підтримку процесів прийняття управлінських рішень та підвищать економічний стан регіону, а також його соціальну активність; надасть прозорості діяльності органів влади та їх ефективної взаємодії.

Література:

1.Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 № 3613-VI // ВВР України. – 2012р. - №8 – Ст. 61. **2.Про внесення змін до деяких законодавчих актів України** щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг : Закон України від 10.12.2015 № 888-VIII // ВВР України. – 2016р. - №3 – Ст. 30. **3.Про місцеве самоврядування в Україні :** Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // ВВР України. – 1997р. - №24 – Ст. 170. **4.Про Державний земельний кадастр:** Закон України від 07.07.2011 № 3613-VI // ВВР України. – 2012р. - №8 Ст. 61. **5. Ступень М.Г.** Теоретичні основи державного земельного кадастру: Навч. посіб. / **М.Г. Ступень**, Р.Й. Гулько, О.Я. Микула та ін.; За заг. ред. М. Г. Ступеня., – 2-ге видання, стереотипне. – Львів: «Новий Світ-2000», 2006. – 336 с. **6. Ладичук Д.О.** Бази даних геоінформаційних систем /Д.О. Ладичук, В.І. Пічура– Херсон: Вид-во ХДУ, 2006. -143 с. **7. Лихогруд М.Г.** Структура бази даних автоматизованої системи державного земельного кадастру. - Інженерна геодезія/ **М.Г. Лихогруд.** – 2000 - № 43 - С.120-128 - с. 178. **8.<http://map.land.gov.ua/kadastrova-karta>,** офіційний сайт – Публічна кадастрова карта України.

Димарчук Є.С.Застосування геоінформаційних систем в процесах прийняття управлінських рішень органів місцевого самоврядування

Розкрито необхідність впровадження сучасних геоінформаційних систем у роботу органів місцевого самоврядування, як можливість підвищення інформаційної відкритості та соціальної активності у процесі прийняття управлінських рішень у галузі земельних відносин. У статті теоретично обґрунтовано практичні рекомендації щодо вдосконалення державного регулювання раціонального використання земельних ресурсів в

Україні, розроблено напрями проведення моніторингу та аналізу використання земельних угідь, внесено пропозиції, щодо вдосконалення програмного забезпечення ведення Державного земельного кадастру відносно покладених на нього завдань для вивчення проблем та зауважень дієвого механізму організації здійснення землеустрою на місцевому рівні.

Ключові слова: геоінформаційні системи, бази даних, інформаційна система, організаційне забезпечення, органи місцевого самоврядування.

***Дымарчук Е.С.* Применение геоинформационных систем в процессах принятия управленческих решений органов местного самоуправления**

Раскрыта необходимость внедрения современных геоинформационных систем в работу органов местного самоуправления, как возможность повышения информационной открытости и социальной активности в процессе принятия управленческих решений в области земельных отношений. В статье теоретически обоснованы практические рекомендации по совершенствованию государственного регулирования рационального использования земельных ресурсов в Украине, разработаны направления проведения мониторинга и анализа использования земельных угодий, внесены предложения по совершенствованию программного обеспечения ведения Государственного земельного кадастра относительно возложенных на него задач для изучения проблем и замечаний действенного механизма организации осуществления землеустройства на местном уровне.

Ключевые слова: геоинформационные системы, базы данных, информационная система, организационное обеспечение, органы местного самоуправления.

Dimarchuk E.S. The use of geographic information systems in the process of management decision-making bodies of local self-government

Disclosure is necessary the introduction of modern geo-information systems in the work of local authorities as an opportunity to increase transparency and social activity in the process of management decision-making in the sphere of land relations. The paper theoretically grounded practical recommendations on improvement of state regulation of land management in Ukraine, developed areas of the monitoring and analysis of the use of land, made proposals to improve the software maintenance of the State Land Cadastre concerning the tasks assigned to it for the study of problems and comments effective organization mechanism implementation of land management at the local level.

Keywords: geographic information systems, databases, information systems, organizational support, local governments.

УДК373.21

Дуганова І. І.

**УПРАВЛІНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКА ЯК
ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО
ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Актуальність. Сучасний дошкільний навчальний заклад – це складна динамічна система, яка вимагає грамотного управління. Змістом нової парадигми управління дошкільною освітою на сучасному етапі є орієнтація на дитину та її потреби, створення умов для забезпечення всебічного розвитку особистості кожної дитини, орієнтація педагогів на ефективну самокеровану індивідуальну та колективну діяльність.

Управлінська компетентність є складовою професійної кваліфікації керівника, визначальним чинником вдосконалення управління закладом і результативності його управлінських дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню встановлення сукупності якостей керівників у різних сферах управління (державній, комерційній та ін.), які є специфічними для управлінської діяльності, присвячено чимало досліджень, в яких і фахівці, і аналітики, і вчені вказують у прямій або у посередній постановці основні елементи, за якими необхідно проводити оцінку та підбір керівних кадрів.

Так, наприклад, Л. Уманський [8] вказав на обов'язковість наявності у керівника таких якостей, як психологічна вибірковість, психологічний такт, вимогливість, практичний розум, громадська енергійність, критичність, схильність до організаторської діяльності, ініціативність, самостійність, загальний рівень розвитку, спостережність, настирливість, працездатність та активність.

За думкою О. Ковальова, основними для керівного складу є такі якості: практичний склад розуму, волюві якості, настирливість, вимогливість, метаспрямованість, оптимізм, гнучкість, самовладання та здатність до швидкої оцінки людей [5].

А. Свенцицький поставив на перше місце компетентність, відповідальність, комунікативність і волюві якості [7]. Інший фахівець В. Міхєєв вказував на необхідність, у першу чергу, самовладання, витримки,

тактовності, ініціативності, креативності, відповідальності, працездатності, смілості, компетентності, товариськості, зрілості, терплячості та „здорового кар’єризму” [6].

Відомий фахівець у галузі психології А. Карпов при розгляді питання визначення складу управлінських характеристик звернув увагу на таку їх сукупність: менеджерські (вік, стать, культурно-освітній рівень, соціально-економічний статус, особисті якості, домінантність, впевненість, емоційна стабільність, креативність, відповідальність, надійність, незалежність особистості), загальноорганізаційні (психологічна вибірковість, практичний розум, психологічний такт, громадська енергійність, вимогливість, схильність до організаторської діяльності, ініціативність, самостійність, професійна компетентність і працездатність), загальні та спеціальні [5].

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний керівник – здійснює управління закладом на засадах лідерства, менеджменту та маркетингу. Керівник дошкільного навчального закладу є ключовою фігурою в здійсненні управлінської діяльності. Тому модернізація освітнього процесу висуває нові універсальні вимоги до професійної компетентності керівників дошкільних закладів, а саме: оволодіння технологіями менеджменту і маркетингу в освіті; залучення до управлінських процесів широкого загалу педагогічної громадськості, батьків, громадських організацій; створення принципово нових моделей науково-методичної роботи в дошкільному закладі; оновлення освітнього процесу, реформування освітньої галузі та підвищення статусу директора дошкільного закладу як керівника; модернізація програми підвищення кваліфікації з урахуванням досвіду інших країн світу.

Сьогодні рівень дошкільної освіти перебуває на перехідному етапі старої системи світоглядних цінностей і формуванням нових освітніх підходів з орієнтацією на європейський освітній процес та поєднанням

вітчизняних освітніх надбань. Актуальними стають такі поняття як „якість освітніх послуг”, „ринок освітніх послуг”, „імідж закладу”, „конкурентоспроможність навчального закладу”, які характеризують ефективність діяльності навчального закладу та дошкільного навчального закладу зокрема. Реформування дошкільної освіти поступово починає набувати позитивних результатів: в умовах демократизації освіти створюються нові типи освітньо-виховних закладів, опрацьовуються нові ідеї та методики. Дошкільні працівники вже мають ряд державних програм виховання і навчання дітей дошкільного віку: Базова програма розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі”, „Малятко”, „Дитина”, „Українське дошкілля”, „Перші кроки”; створюються регіональні програми діяльності освітньо-виховних закладів.

Керівник дошкільного навчального закладу, здійснюючи різноманітні види діяльності, в першу чергу має бути професіоналом. Його кваліфікацію визначають чотири основні чинники: вміння ставити актуальні, теоретично обґрунтовані та практично значущі цілі; вміння здійснювати тактичне планування діяльності всіх учасників освітнього процесу, зокрема й своєї; вміння за допомогою ефективних засобів обирати й реалізувати поставлені цілі та коригувати раніше визначену тактику, співвідносячи її з реальними умовами освітнього процесу; - вміння здійснювати кваліфікований самоаналіз та аналіз діяльності всіх учасників освітнього процесу. [3].

Керівництво сучасним дошкільним навчальним закладом передбачає наявність у керівника ДНЗ високого рівня управлінських знань, умінь, досвіду, яке виявляється в таких основних ознаках, як:

- оперативність і мобільність управлінських знань, розуміння їх значення для практики керівництва, що вимагає постійного оновлення фонду знань, його поповнення новими науковими даними, оперативними відомостями про стан керованого об’єкта;

- гнучкість методів управлінських рішень, алгоритмів розв’язання завдань, тобто здатність керівника не лише знати сутність управлінської проблеми, але й вирішувати її практично, причому оптимальним способом;
- критичність мислення, що надає можливість обирати оптимальні рішення, аргументувати вибір, відкидати помилкові шляхи;
- наявність достатнього для управління досвіду керівництва (керівник систематично аналізує свій досвід й, виходячи з нього, приймає обґрунтовані, найбільш оптимальні в конкретній ситуації, рішення).

Висновки. Отже, управлінська компетентність керівника ДНЗ є динамічним утворенням, вимагає постійного розвитку й змістовного наповнення новими даними – педагогіки, психології, антропології, педагогічного менеджменту. Заклад, в якому керівник прагне до самовдосконалення, до найефективнішого виконання своїх обов’язків та особистим прикладом стимулює співробітників – це заклад з великим потенціалом, куди бажають віддати на навчання саме найдорожче – дитину.

Ефективна діяльність сучасного керівника дошкільного навчального закладу значною мірою залежить від управлінських якостей керівника, його професійної компетентності.

Література:

1. **Базова** програма розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі” / наук. ред. та упор. О.Л.Кононко. - К.: Світич, 2008. - 430 с.
2. **Васильченко Л. В.** Професійна компетентність керівника / Л.В.Васильченко, І.В.Гришина. – Х.: Основа, 2006. – 208 с.
3. **Зайченко О. І.** Управління дошкільним навчальним закладом у сучасних умовах / О.І.Зайченко // Нова педагогічна думка: наук.журнал. / гол. ред.М. А. Віднічук. — Рівне, 2010 - № 1.

– С. 55-57. **4. Карпов А. В.** Психология принятия управленческих решений/ А.В.Карпов – М.: Юристъ, 1998. – 440 с. **5. Ковалев А. Г.** Коллектив и социально- психологические проблемы управления/ А.Г.Ковалев – М.: Политиздат, 1975. – 270 с.**6.Михеев В. И.** Социально- психологические аспекты управления. Стил ь и методы работы руководителей/ Михеев В.И. – М.: Моск. рабочий, 1975. – 493 с. **7. Свенцицкий А. Л.** Социальная психология управления/ А.Л.Свенцицкий – Л.: ЛГУ, 1986. – 175 с. **8. Уманский Л. И.** Психология организаторской деятельности/ Л.И.Уманский – М.: Наука, 1980. – 231 с.

Дуганова І.І.Управлінська компетентність керівника як запорука ефективної діяльності сучасного дошкільного навчального закладу

У статті розглядається сутність управлінської компетентності керівника дошкільного навчального закладу (ДНЗ) як запоруки ефективної діяльності сучасного дошкільного навчального закладу, що відображає єдність теоретичної та практичної готовності до ефективного здійснення різноманітних управлінських функцій.Крім того, розглядаються вимоги до управлінської діяльності керівників дошкільних навчальних закладів освіти, комплекс їх знань і вмінь, вимоги до професійної компетентності.

Ключові слова: дошкільний навчальний заклад (ДНЗ), управлінські якості керівника, ефективна діяльність, управлінськ компетентність.

Дуганова И.И. Управленческая компетентность руководителя как залог эффективной деятельности современного дошкольного учебного заведения

В статье рассматривается сущность управленческой компетентности руководителя дошкольного учебного заведения (ДУЗ) как основы эффективной деятельности современного дошкольного учебного заведения, которая отображает единство теоретической и практической готовности к эффективному осуществлению разнообразных управленческих функций. Кроме того, рассматриваются требования управленческой деятельности руководителей дошкольных учебных заведений образования, комплекс их знаний, умений, требований к профессиональной деятельности

Ключевые слова: дошкольное учебное заведение (ДУЗ), управленческие качества руководителя, эффективная деятельность, управленческая компетентность.

Duganova I.I. Managerial competence of the head as a guarantee of effective operation of modern preschool educational institution

The article deals with the essence of managerial competence of the head of preschool educational institution (PreE) as a basis for efficient operation of a modern pre-schools, which reflects the unity of the theoretical and practical preparedness for the effective implementation of various management functions. In addition, claims management activities heads of preschool educational institutions as the complex of their knowledge, skills for professional work requirements

Keywords: pre-school (PreE), managerial leadership qualities, effective activity, managerial competence.

УДК [37.07:321.7],,197/200”

Іванов Є. В.

ГРОМАДСЬКІ ОСВІТНІ РАДИ І ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ В УКРАЇНІ

На початку двадцять першого століття активне залучення громадськості та органів самоврядування в процес управління освітніми заходами безперечно позитивно вплинув на процес демократизації. Вони є ефективним засобом зв'язку керівництва й адміністрації освітнього закладу із педагогічним колективом й учнівською та студентською молоддю, сприяють розвитку демократичної думки щодо управління освітнім закладом, консолідації вчителів й учнів, студентів, стимулюють творчий пошук управлінських рішень та обмін досвідом, відображають управлінські зв'язки, які склалися між адміністрацією освітнього закладу й педагогічним колективом, педагогічним колективом й учнями та ін.

Громадсько-державна форма управління освітніми закладами стала провідною формою управління на міжнародному рівні, оскільки державно-бюрократична модель неспроможна організувати процес навчання молоді на рівні вимог глобального інформаційного світу.

У фаховій літературі питання державно-громадського управління освітою найчастіше обмежуються розглядом цього аспекту на рівні

навчальних закладів. Стосовно інших ланок системи управління освітніми закладами, зокрема органів галузевого управління нею, то вони залишаються поза увагою дослідників. Питанням демократизації управління освітніми закладами шляхом запровадження державно-громадського управління поки що недостатньо уваги.

Питанням розвитку демократизації управління освітніми закладами у сучасній вітчизняній педагогічній теорії і практиці на основі моделей державно-громадського управління освітою були присвячені роботи О. Адаменко, В. Бочкарева, С. Бутівценка, В. Грабовського, А. Гурулюка, Д. Дзвінчука, Г. Єльнікової, О. Пастовенського, Є. Хрикова та ін.

Виходячи з актуальності та недостатньої розробленості теоретичних засад демократизації управління освітніми закладами в Україні, *мета статті* полягає у визначені засобів демократизації управління освітніми закладами в Україні.

Перш за все зрозуміло, що розвиток громадянського суспільства базується на інститутах місцевого самоврядування, які мають впливати на розвиток демократизації управління освітніми закладами. Саме органи самоврядування є основою для нових демократично збалансованих державно-громадянських відносин управління освітніми закладами в Україні. Нормативно-правову складову системи управління освітніми закладами забезпечує Закон України „Про освіту” (1991 р.) з подальшими змінами та доповненнями. Поступовий перехід від традиційної до державно-громадської системи управління освітніми закладами та залучення громадськості в процес управління зазначено як в Законі, так і в багатьох документах, зокрема у Законі „Про загальну середню освіту”, „Про вищу освіту”, „Про позашкільну освіту” та ін.

Такий перехід вже триває достатній період в системі управління освітніми закладами, тобто децентралізація та чітке розмежування функцій

між центральними, регіональними та місцевими органами управління вже існує, натомість забезпечення самоврядування та автономності діяльності освітніх закладів ще має бути визначено.

Метою державно-громадянського управління освітою є оптимальне поєднання державних та громадських засад в інтересах особистості, соціуму і влади [1, с. 65].

Більш ґрунтовне пояснення мети державно-громадського управління освітніми закладами надає С. Кириленко, яка робить акцент на реалізації демократичних засад у структурі, функціях, формах, методах і стилі управління розвитком освіти, взаємодія державних і громадських інститутів, професійних, творчих спілок та асоціацій, цілеспрямованість діяльності суб'єктів управління на розвиток освіти, що ґрунтується на добровільному встановленні державою та громадянами соціально значущих обов'язків в управлінні освітою з урахуванням специфіки регіону та наявного ресурсного забезпечення [1, с. 34].

Очевидно, що система управління освітніми закладами на будь-якому рівні будується в тісному зв'язку із змінами, які відбуваються у суспільстві. Розвиток української демократичної держави та формування громадянського суспільства потребують нових засобів демократизації управління освітніми закладами.

В контексті зазначеної теми, ми вважаємо, що громадські освітні ради є одним із засобів впровадження та розвитку демократизації управління освітніми закладами в Україні. На сучасному етапі в Україні при центральних органах влади створено громадські ради, колегії, представників громадськості введено до складу колегій. На регіональному рівні було створено громадські ради та відроджено локальні освітні округи з виборною освітньою радою. Щодо повноважень локальних округів, їм належить вирішення питань освіти, виховання, профілактика правопорушень, соціального захисту та розвитку

місцевої громади.

В більшості освітніх закладах України було створено піклувальні ради, ради навчальних закладів у склад яких входять батьки, учні, соціально активні громадяни. На місцевому і регіональному рівнях створено ради учнівського самоврядування, об'єднання батьків тощо [3, с.11].

На початку ХХІ століття було створено Форум батьківської громадськості на всеукраїнському, обласному та районному рівнях. Форумбатьківської громадськості є унікальною можливістю для зустрічей батьків, посадовців та педагогів з різних загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів району з метою обговорення спільних дій по ефективній взаємодії з навчальними закладами у сфері національно-патріотичного, духовно-естетичного виховання дітей, попередження і подолання негативних тенденцій в суспільстві. Крім того, в межах форуму педагоги мають можливість відчувати підтримку батьків і обговорити з ними спільні проекти щодо організації управління освітнім закладом.

Напочатку цього століття було створено Громадську Раду освітян і науковців (ГРОНУ), Асоціацію керівників шкіл України, Асоціацію керівників позашкільних закладів освіти, Асоціацію шкіл майбутнього та інші громадські структури.

Всеукраїнська громадська організація „Громадська Рада освітян і науковців України” (ГРОНУ) заснована 28 січня 2005 року на установчому з'їзді працівників освіти і науки та легалізована в установленому чинним законодавством порядку.

Метою ГРОНУ є сприяння відродженню високого суспільного авторитету, статусу педагога і вченого, підвищенню ролі освіти і науки в економічному, духовно-моральному, культурному розвитку суспільства, держави, народу, особистості та захист спільних інтересів своїх членів.

Головні завдання організації, виходячи з мети, полягають у:

- сприянні соціальному, законодавчому захисту освітян, науковців, учнів, студентів, аспірантів, всебічному покращанню їх матеріального становища, матеріально-технічному розвитку навчально-виховних закладів і наукових установ незалежно від форми їх власності;

- підтримці творчо працюючих молодих педагогів, вчених, обдарованих докторантів, аспірантів, студентів, учнів;

- сприянні інноваційному розвитку держави;

- сприянні демократизації, гуманітаризації, гуманізації освіти, впровадженню толерантної педагогіки та державно-громадського управління галуззю, вдосконаленню її структурної організації;

- сприянні докорінному вдосконаленню педагогічної освіти, ретельному відбору і допрофесійній підготовці талановитої, здатної (схильної) до педагогічної діяльності молоді за ознаками духовно-морального, інтелектуально-творчого потенціалу;

- впливові на оновлення змісту, зростання якості освіти, впровадження в навчально-виховний процес ефективних методів, технологій, вітчизняного і зарубіжного інноваційного досвіду;

- наданні пріоритету інтелектуальному розвитку, патріотичному, морально-естетичному, фізичному вихованню дітей і молоді;

- громадському моніторингу норм моралі в ЗМІ і в діяльності владних структур всіх рівнів, сприянні встановленню в суспільстві здорового, високоморального способу, укладу життя;

- здійсненні громадського моніторингу за виконанням законодавства, нормативних актів у галузі освіти і науки.

Наприклад, за активної участі членів ГРОН Львівщини проводяться круглі столи. Члени ГРОН Львівщини брали участь у заходах, які проводив Громадський форум Львова зі збереження історичних пам'яток, збереження приміщень освіти і ремонту фасадів будівель, підготовці і проведення заходів

до святкування 750-ліття Львова. Наукова громадськість за ініціативи Президії ГРОН Львівщини на виконання „Державної програми інформування громадськості з питань Євроатлантичної інтеграції України на 2004- 2007 роки” та Указу Президента України про роз’яснювальну роботу серед населення підготувала і провела в 2006 року регіональну науково-практичну конференцію „Український шлях в НАТО і Європейський Союз”.

Наступна громадська організація діяльність якої привертає увагу в контексті нашого дослідження є Асоціація керівників шкіл України, оскільки її діяльність повинна бути спрямована на демократизацію управління освітніми закладами. Основними завданнями Асоціації є:

- аналіз стану і перспектив розвитку системи управління школою, її структурних утворень, законодавчого, фінансового та методичного забезпечення;

- розробка альтернативних законодавчих і нормативно-правових документів з питань управління школою та соціального захисту керівників шкіл; внесення пропозицій до органів влади і управління;

- організація обміну інформацією про нові технології, моделі і теорії управління школою;

- надання на громадських засадах консультацій і практичної допомоги з проблем управління школою і соціального захисту її керівника;

- співпраця з національними Асоціаціями керівників шкіл, членами Європейської Асоціації керівників шкіл, керівниками шкіл інших країн світу;

- сприяння роботі з удосконалення системи підготовки, адаптації та перепідготовки керівників шкіл;

- організація соціальних досліджень серед керівників шкіл;

- представництво та захист своїх законних інтересів та законних інтересів своїх членів у державних та громадських органах.

Для виконання статутних завдань Асоціація в установленому порядку:

- здійснює громадсько-педагогічну експертизу законодавчо-нормативних документів та механізму їх впровадження;

- організує спілкування керівників шкіл, проведення з ними регіональних та загальноукраїнських заходів, лекцій, зустрічей, спрямованих на реалізацію цього статуту;

- сприяє здійсненню видавничої діяльності;

- з метою виконання статутних завдань і цілей здійснює необхідну господарську та іншу підприємницьку діяльність шляхом створення госпрозрахункових установ і організацій зі статусом юридичної особи, заснування підприємств.

Щодо студентських організацій, то однією з провідних студентських організацій є Українська асоціація студентського самоврядування як незалежний та демократичний національний студентський союз, який на добровільних засадах об'єднує органи самоврядування студентів і аспірантів, студентські громадські організації, студентські клуби та наукові товариства, що діють у вищих навчальних закладах України, а також окремих активних студентів з метою захисту прав та представництва інтересів української студентської громади на національному й міжнародному рівнях.

Українська асоціація студентського самоврядування заснована в 2002 році та зареєстрована Міністерством юстиції України 26 вересня 2003 року як всеукраїнська молодіжна громадська організація.

Діяльність Української асоціації студентського самоврядування охоплює широке коло питань, які становлять інтерес для студентства, зокрема якість освіти, умови життя у гуртожитках, правову підтримку та оздоровлення студентів, інформування студентів про міжнародні програми академічних обмінів та можливості неформальної освіти в Україні й закордоном, участь студентів і аспірантів в діяльності колегіальних органів управління вузами

тощо.

Основними відмінностями Української асоціації студентського самоврядування від інших студентських громадських організацій та консультативно-дорадчих утворень, які формуються зі студентів і аспірантів та діють при різних органах державної влади й місцевого самоврядування, є:

- повністю незалежний характер Асоціації, її підконтрольність виключно студентам. Українська асоціація студентського самоврядування не отримує завдань ні від кого, крім власних членів, і може захищати інтереси студентів не зважаючи на те, чиї саме дії їм суперечать;

- демократичний внутрішній устрій, заснований на системі "стримувань і противаг" та діючій системі внутрішніх регламентних норм, за якого ніхто не має ні монополії на істину, ні можливості "творити, що заманеться" без огляду на інтереси інших;

-
- принцип демократії, закладений у Статуті Асоціації, який передбачає спрямованість усіх її організаційних процедур на прийняття рішень на основі максимального врахування інтересів і позицій усіх її членів.

Таким чином, проаналізувавши діяльність окремих громадських організацій, ми дійшли таких висновків, що незважаючи на численні зусилля активістів, окремих громад та органів управління освітніми закладами сформовані громадські об'єднання не набуло системного розвитку в контексті державно-громадського управління.

На сьогодні актуальним залишається процес децентралізації управління освітніми закладами, розширення автономії навчальних закладів та розвиток співробітництва освітніх закладів із громадськими організаціями.

Подальшим перспективним напрямком дослідження є проблеми розвитку демократизації управління освітніми закладами ми вважаємо у виокремленні

загальної мети громадських організацій в Україні щодо демократизації управління освітніми закладами.

Література:

1. Хохленко О. Демократизація адміністративно-управлінських засад освітянської діяльності / О. Хохленко // Вісник прокуратури. – 2010. – № 7(109). – С. 63 – 67. **2. Кириленко С.** Формування ефективного превентивного виховного середовища за умов державно-громадського управління в системі освіти / С. Кирилюк // Рідна школа. – 2013. – № 4–5. – С. 33–39. **3. Бєлий В.** Громадські освітні ради – освіній «тренд» / В. Бєлий // Управління освітою. – 2015. – № 18 (366). – С. 8–3. **4. Закон України** «Про внесення змін і доповнень до закону Української РСР «Про освіту» // Голос України. – 1996. – 25 квітня.

Іванов Є. В. Громадські освітні ради і громадські організації як засіб демократизації управління освітніми закладами в Україні

У статті визначено, що метою державно-громадянського управління освітою є оптимальне поєднання державних та громадських засад в інтересах особистості, соціуму і влади. Проаналізовано факт, що впровадження громадсько-державне управління триває вже достатній період в системі управління освітніми закладами, тобто відбувається децентралізація та чітке розмежування функцій між центральними, регіональними та місцевими органами управління. Натомість забезпечення самоврядування та автономності діяльності освітніх закладів ще має бути визначено. Доведено, що незважаючи на численні зусилля активістів, окремих громад та органів управління освітніми закладами сформовані громадські об'єднання та

організації не набуло системного розвитку в контексті державно-громадського управління освітніми закладами в Україні.

Ключові слова: громадські освітні ради, громадські організації, демократизація управління освітніми закладами.

Иванов Е. В. Общественные образовательные советы и общественные организации как средство демократизации управления образовательными учреждениями в Украине

В статье определено, что целью государственно-общественного управления образованием является оптимальное сочетание государственных и общественных начал в интересах личности, социума и власти. Проанализирован факт, что внедрение общественно-государственного управления продолжается уже достаточный период в системе управления образовательными учреждениями, то есть происходит децентрализация и четкое разграничение функций между центральными, региональными и местными органами управления. Однако обеспечение самоуправления и автономности деятельности образовательных учреждений еще должно быть определено. Доказано, несмотря на многочисленные усилия активистов и органов управления образовательными учреждениями, сформированные общественные объединения и организации не приобрели системного развития в контексте государственно-общественного управления образовательными учреждениями в Украине.

Ключевые слова: общественные образовательные советы, общественные организации, демократизация управления образовательными учреждениями.

Ivanov E.V. Public Educational Councils and Public Organizations as a Means of Democratization of Educational Institutions Management in Ukraine

The article deals with the purpose of state-public management of education as the optimal combination of the state and public beginnings in the interests of the individual, society and government.

The fact has been analyzed that the implementation of state-public administration continues for a sufficient period in the system of educational institutions management. It means that the process of decentralization and clear delineation of functions take part between central, regional and local authorities. However, the provision of self-government and autonomy of educational institutions has yet to be determined. It is proved that despite the many efforts of activists and authorities, educational institutions, formed public unities and organizations have not gained systemic development in the context of state-public management of educational institutions in Ukraine.

Keywords: public educational councils, public organizations, the democratization of educational establishments' management.

УДК 378.147+378.132

Іванова Ю. М.

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ФАКТОР ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Професійна підготовка вчителів у сучасному світі, це процес який спрямований на створення та формування висококваліфікованого спеціаліста,

що за будь-яких умов зможе самостійно та творчо вирішувати поставлені професійні завдання.

Сучасне суспільство вимагає від педагогів постійного самовдосконалення, знання нових освітніх методик, технологій та вмілого застосування їх у професійній діяльності. Ці вимоги є орієнтирами для вишів України в підготовці майбутніх вчителів.

Однією з важливих ланок у цьому складному процесі виступає педагогічна практика. Вона допомагає студентам поєднати свої теоретичні знання з практичним досвідом, навчитися необхідним вмінням та навикам, спробувати вперше реалізувати себе у майбутній професії. Однак не всі навчальні заклади України, які готують майбутніх педагогів, гармонійно поєднують теорію та практичну діяльність, акцентуючи більшу увагу на теоретичній підготовці студентів, а практиці не приділяючи належної уваги. Тому проблема вивчення та удосконалення педагогічної практики, як одного з головних факторів якісної підготовки вчителів є актуальною й на сьогодні.

Аналіз досліджень останніх років свідчить, що питання педагогічної практики залишаються відкритими та викликають інтерес у багатьох вчених зокрема: Л.Кравець, О.Лисенко, О.Дубасенюк, О.Антонової, Т. Семенюк, Т.Аверіна, П.Бліченка та інші. Практика розглядається, як один з головних компонентів у процесі професійної підготовки студентів, який має вагомий вплив на формування майбутнього фахівця та його професійної компетентності. Якість професійної підготовки студентів-педагогів залежить багато в чому від правильної організації, змісту та проведення педагогічної практики. Підтвердження цьому ми знаходимо й у наукових роботах: О. Абдулліної, Л. Булатової, Н.Заргрязкіної, В. Розова, Г.Коджаспірової, Н.Кичук та інших.

Отже, метою статті є дослідження педагогічної практики як фактора якісної підготовки майбутніх вчителів.

Становлення майбутнього педагога базується на гуманістичних засадах педагогічного досвіду, самовдосконаленні, здатності бути особистістю у будь-якій ситуації, вмінні виробляти власну концепцію сприймання дитини. Саме від якісної практичної підготовки студентів педагогічних вишів залежить їх подальша професійна діяльність, як спеціалістів-педагогів. Педагогічна практика виступає провідником від світу теорії до реальної дії. Але необхідно не забувати, що її ефективність базується на таких умовах :

- навчальний, розвиваючий і виховний характер теоретичної підготовки студентів;
- комплексний підхід щодо визначення мети, завдань, змісту, форм і методів її організації;
- здійснення ступеневого контролю її проведення.

З аналізу наукових статей заданої тематики ми з'ясували, що в університетах України висока результативність педагогічної практики спостерігається лише у тих закладах, які володіють високим рівнем навчально-методичної, матеріально-технічної бази, професійно-викладацьким складом, безперервним, постійним зв'язком з базами практик.

Т. Бугайко і Ф. Бугайко підкреслюють значення педагогічної практики, стверджуючи: студент в цей період має можливість оцінити ступінь засвоєння теоретичного курсу і заповнити відсутні знання. Крім того, він зможе зрозуміти правильність обраної професії і побачити, скільки ще слід над собою працювати для того, щоб стати справжнім учителем. Також дослідники вважали корисною практику спостережень за роботою вчителів. Спілкування з вчителями, обговорення відвіданих уроків дає навички аналізу та узагальнення, а також продуманого планування [2, 51].

Педагогічна практика несе в собі певний зміст, який віддзеркалює потреби та запити суспільства, соціально-політичні установки керуючої

влади в той чи інший історичний період. Це відображається на цілях та завданнях практики, впливає на формування певних поглядів у студентів щодо професійної діяльності. Згідно Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, педагогічна практика розглядається, як один з факторів якісної підготовки майбутніх вчителів. Вона сприяє набуванню цінного практичного досвіду, необхідного для професійного становлення педагога [4]

Ефективність цієї форми професійної підготовки вчителів багато в чому залежить від методологічної бази, яка відіграє фундаментальну роль. Правильно підібрані методи, форми, технології, вдало організований методологічний супровід студентів сприяють якісній та швидкій адаптації їх до умов майбутньої праці. Педагогічна практика це система взаємодії викладача та практиканта в умовах максимально наближених до реальних.

Рівень використання студентами професійних знань та умінь здобутих під час навчання у виші є результатом проходження педагогічної практики. Як зазначають у своєму дослідженні О.Браславська та І.Макаревич, „Педагогічна практика є рівнозначною частиною навчально-виховного процесу, що створює широкі можливості для збагачення творчого потенціалу й розвитку компетентності майбутнього вчителя” [1, 53].

Відповідність загальним тенденціям професійної підготовки молодих спеціалістів визначає напрямки навчально-виховного процесу у середній та вищій педагогічній освіті. Створення належних умов для практичної

підготовки студентів-педагогів неможливо без усвідомлення її наукових основ.

У процесі організації педагогічної практики досить часто відбувається розбалансування планових дій, тобто не виконання студентами цілей та завдань практики, відсутність чіткого контролю за результатами та досягненнями практикантів з боку керівників практик та вчителів шкіл де проходить практика. Це призводить до того, що у майбутніх вчителів зникає інтерес до професійної діяльності, до самовдосконалення та розвитку своїх педагогічних навиків та здібностей. Щоб уникнути таких відхилень необхідно звернути особливу увагу на процес організації педагогічної практики, адже від її якості залежить:

- збагачення досвіду студентів під час практики;
- формування позитивної мотиваційної сфери;
- розширення знань загального та професійного характеру;
- стимулювання до самопізнання, самоосвіти , самореалізації;
- створення умов для розвитку творчого потенціалу.

Педагогічна практика, дає можливість максимального наближення до реальних умов майбутньої професійної діяльності студентів та повністю здійснювати педагогічну діяльність фахівця. Поетапне формування професійних навичок, необхідних для реалізації кожного процесу-компонента, залежить від реалізації цілей практики на різних етапах навчання: підготовка студентів до виконання функцій педагога-вихователя, класного керівника, вчителя-предметника, вчителя та класного керівника.

У монографії О.Дубасенюк, Т.Семенюк, О.Антонова „Професійна підготовка вчителя до педагогічної діяльності», автори акцентують увагу на важливості практичної підготовки майбутніх педагогів, яка сприяє формуванню готовності діяти у конкретній педагогічній ситуації,

користуючись відповідними засобами, методами, прийомами виховної діяльності. Педагогічна практика розвиває уміння правильного використання навчально-виховних технологій у залежності від передбачуваних чи непередбачуваних завдань [3].

Підготовка студента до майбутньої професійної діяльності це завдання вищої школи, яка повинна озброїти його глибокими педагогічними знаннями, сприяти формуванню професійних умінь та навиків самостійної роботи, без яких не можна уявити вчителя сучасної школи. При цьому необхідно ураховувати майбутні перспективи розвитку практичного досвіду в галузі освіти. Такі завдання не можливо виконувати без застосування практичної підготовки(педагогічної практики), що надає змогу майбутнім вчителям спробувати свої можливості у реальних ситуаціях.

За результатами нашого дослідження ми зробили висновок, що з метою підвищення рівня ефективності педагогічної практики, необхідне збільшення кількості та якості методичної літератури з практичної підготовки не лише для студентів, а й викладачів. Також, процес удосконалення та поліпшення педагогічної практики залежить від виконання таких завдань: впровадження тренінгових занять для методистів з урахуванням усіх аспектів педагогічної практики; покращення якості знань з керівництва та контролю за роботою майбутніх вчителів; перегляд та модернізування навчальних програм з педагогічної практики в залежності від предмета; більш детальна конкретизація цілей, завдань; збільшення ваги творчої та самостійної роботи студентів; збільшення рівня мотивації учасників педагогічної практики.

Таким чином, педагогічна практика є невід'ємною частиною професійної підготовки майбутніх вчителів. Вона сприяє якісному процесу формування спеціаліста, допомагає визначити рівень отриманих теоретичних знань, сформованих умінь та навичок, визначити схильність студента до педагогічної діяльності.

У статті не всі аспекти педагогічної практики розкриті, тому у подальших дослідженнях ми плануємо вивчати питання організації та керівництва педагогічною практикою, її методологічні основи, історико-педагогічні етапи розвитку. Це й визначає перспективу нашої дослідницької діяльності.

Література:

- 1.Браславська О.** Сучасні підходи до створення організаційно-педагогічних умов педагогічної практики студентів ВНЗ[Текст]/О.Браславська, І.Макаревич// Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред.: М. Т. Мартинюк]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – Ч. 1. –С.52-59.
- 2.БугайкоТ.Ф.** Організація педагогічної практики студентів/ Т.Ф.Бугайко, Ф.Ф.Бугайко // Радянська школа. – К.: Видавництво „Радянська школа“, 1952. –№ 10. – С.50-54.
- 3.Дубасенюк О.А.** Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності/ О.А.Дубасенюк,Т.В.Семенюк,О.Є.Антонова – Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. – 193 с.
- 4.Положення** про проведення практики студентів вищих навчальних закладів освіти України: Наказ Міністерства освіти України від 8 квітня 1999 р. № 93 // Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту. Випуск 1. – К., 1994. – С.139-153.

Іванова Ю.М.Педагогічна практика як фактор якісної підготовки майбутніх вчителів

У статті розглянуто питання педагогічної практики як фактора якісної підготовки майбутнього вчителя; відображено погляди вчених щодо ролі та

місця практики у процесі професійної підготовки студентів; зазначено умови та вплив педагогічної практики на формування майбутнього педагога.

Ключові слова: педагогічна практика, професійна підготовка, якість практичної підготовки.

Иванова Ю.Н. Педагогическая практика как фактор качественной подготовки будущих учителей

В статье рассмотрены вопросы педагогической практики, как фактора качественной подготовки будущего учителя; отражено взгляды ученых о роли и месте практики в процессе профессиональной подготовки студентов; указаны условия и влияние педагогической практики на формирование будущего педагога.

Ключевые слова: педагогическая практика, профессиональная подготовка, качество практической подготовки.

Ivanova Y. Pedagogical practice as a factor of quality training of future teachers

The questions of teaching practice as a factor of quality training of future teachers; reflected the views of scientists on the role and place of practice in the training of students; specified conditions and impact of teaching practice in the formation of future teachers.

Keywords: teaching practice, professional training, the quality of practical training.

УДК 378.4

Кравченко О. І.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ РІЗНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Постановка проблеми та її актуальність. Розробка стратегії розвитку університету є важливим моментом в управлінні навчальним закладом, оскільки стратегічний розвиток університету передбачає завоювання, утримання й зміцнення ринкових конкурентних позицій навчального закладу в довгостроковій перспективі. Стратегію можна розглядати як основну сполучну ланку між тим, що університет хоче досягти, його цілями та лінією поведінки, обраної для досягнення цих цілей. У сучасному змінному середовищі керівництво вищого навчального закладу повинно визначати й прогнозувати параметри зовнішнього середовища, асортимент освітніх послуг, ціни, цілі й завдання, та способи реалізації стратегії. Адже стратегії розвитку, які пропонують сучасні університети на своїх сайтах мають різну структуру, недосконале наповнення, що не відповідає сутності стратегії, як генеральної програми дій, в якій визначаються пріоритети, проблеми й способи досягнення основної мети. Додаткову гостроту й актуальність розроблення ефективних стратегій розвитку для українських вишів надають недооцінка важливості з боку керівництва університетів та неадекватне сучасним реаліям уявлення про сутність та значення стратегії розвитку університету. Практичний зміст і значущість вирішення цієї проблеми полягає не тільки у тому, щоб виявити характерні риси стратегії розвитку університету, а, перш за все, у тому, щоб отримати реальний робочий інструмент – коректну, обґрунтовану підставу для вирішення цілої низки нагальних практичних завдань, таких як вдосконалення структури стратегії розвитку університету, обґрунтування перспективних напрямів просування освітніх послуг на зовнішніх ринках і визначення факторів підвищення їхньої конкурентоспроможності.

Аналіз наукових праць, присвячених проблемі. Відзначимо, що

останнім часом видано наукові праці, присвячені власне стратегічному управлінню у вищих навчальних закладах. Вважаємо презентовану позицію учених, які висвітлюють різні аспекти стратегічного менеджменту в освіті базисною (Н. Аніскіна, Р. Вдовиченко, Л. Пасечніков, В. Григоращ, Л. Грицяк, П. Дудко, О. Коляда, Л.Калініна, Н. Касьянова, І.Кочарян, О. Мармаза, О.Макавєєва, В.Огаренко, Н.Ткач, С.Шишов, С.Салига, Л.Соколов, С.Натрошвілі, М. Поташник, А.Прокопенко, Л.Пшенична, О.Яришко та ін.). Питання розроблення стратегії розвитку освітніх систем країн світу викладено в працях А.Барблена, Дж.Девіса, Д.Кучеренко, О.Мартинюка, С.Рейчерта, П.Табатоні та ін..). Так, наукові праці щодо стратегічного управління в освіті надали можливість розкрити зміст та характерні риси стратегічного розвитку університету. Втім, відповіді на питання щодо розвитку навчальних закладів різного типу знайдено в роботах Д. Горобця, В. Лазарева, Г. Лопушняк, С. Пехаревої, М. Поташника, Г. Райко, Л. Сергєєвої.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у викладенні загального аналізу стратегій розвитку сучасних університетів.

Виклад основного матеріалу. Швидкі зміни зовнішнього середовища стимулюють появу нових методів, систем і підходів до управління навчальним закладом. Стратегія розвитку університету відіграє важливу роль у функціонуванні навчального закладу, де чітко окреслюється місія, бачення майбутнього, цінності, цілі та очікувані результати та ін. Для чого потрібна стратегія розвитку університету? Сьогодні вищим навчальним закладам України необхідно сформувати таку стратегію розвитку університету, яка дозволила підтримувати стійкі конкурентні переваги в достроковому періоді. Стратегія розвитку університету потрібна не лише для внутрішнього користування як орієнтир на досягнення цілей, але й як представлення способу мислення керівництва для громадськості. Абітурієнти могли б

заздалегідь знати що чекає їх протягом навчання, тобто які зміни будуть відбуватися в навчальному закладі у цей період. Стратегія розвитку університету формує імідж навчального закладу, який підкріплює або послаблює його позицію в конкурентному середовищі.

Отже, стратегія розвитку університету фокусує увагу колективу педагогів, співробітників університету, студентів, абітурієнтів та громадськість на проблемах, пріоритетах та прагненнях навчального закладу в короткостроковій та довгостроковій перспективі. Стратегія складається з багатьох конкурентоспроможних дій та підходів, від яких залежить успішне управління навчальним закладом. Без стратегії у керівництва немає продуманого плану дій, немає єдиної програми досягнення бажаних результатів. Найбільш суттєвим проявом неефективних стратегій розвитку університету є некоректне її представлення, що свідчить про не стратегічне мислення її розробників.

Розглядаючи стратегії розвитку вищих навчальних закладів можна відповісти на питання: чи гарна репутація університету в досягненні своїх цілей? Чи послідовні дії колективу університету щодо досягнення своїх цілей? Як виглядає університет на тлі інших університетів? Чи привабливий образ університету? Якщо так, то для кого?

У контексті нашого дослідження становить інтерес стратегії розвитку різних університетів з метою виявлення характерних рис розроблених стратегій. Аналіз, систематизація й узагальнення теоретичних поглядів на головні процеси стратегічного менеджменту в освіті дали змогу визначити характерні складові стратегії розвитку університету. Під час дослідження виявлено, що стратегія розвитку університету має відтворювати всі процедури управління університетом на засадах стратегічного менеджменту, таких як : проведення діагностики зовнішнього та внутрішнього середовища; системний стратегічний аналіз ситуації; формулювання місії, дерева

стратегічних цілей та системи стратегічних цільових пріоритетів університету; розробка стратегій підсистем університету; установлення повної системи стратегічних пріоритетів; формування цілісної програми дій на перспективу; реалізацію загальної стратегії через систему стратегічних вказівок, а також засобами загальної тактичної програми, зокрема проектування організаційної структури, вибір ступеня інтеграції та систем управління; стратегічний контролінг, як комплексна координація усіх процесів та елементів системи стратегічного управління (забезпечення зворотного зв'язку та стратегії університету); забезпечення довготривалих конкурентних переваг, стійкості конкурентної позиції. Саме така логіка послідовності основних процесів стратегічного менеджменту значною мірою зумовлює особливості розробки ефективних стратегій розвитку навчальних закладів.

Отже, на теренах Інтернету ми можемо знайти безліч стратегій розвитку різних університетів. У ході проведення аналізу розглянуто стратегії розвитку університетів різних країн, українських зокрема. З огляду на зазначене, можна визначити кілька елементів, які мають всі стратегії розвитку, а саме: загальна характеристика університету, місія, стратегічні цілі та завдання щодо наукової, навчальної, виховної, кадрової роботи, міжнародної діяльності та ін. Так, стратегії розвитку університетів, які мають лише вищезазначені елементи не відтворюють головних процесів стратегічного менеджменту. Використання положень стратегічного менеджменту в управлінні навчальними закладами в Україні знаходиться у стадії становлення, тому складність розроблення ефективних стратегій розвитку пов'язане з такими пастками як орієнтація на перспективне планування, яке було пріоритетне кілька років тому. Подолання цих пасток можна очікувати лише за умови систематичного підвищення кваліфікації для керівного складу зі стратегічного менеджменту.

Аналізуючи власне стратегії розвитку університетів можна підкреслити необхідне глибоке опрацювання всіх елементів структури стратегії, задля виявлення орієнтації за спрямованістю діяльності університету, за ієрархією в організаційній структурі, за місцем університету в конкуренції, за способом досягнення конкурентних переваг, за напрямком дії та напрями можливого розвитку університету

Ефективна розробка стратегії починається з визначення того, що навчальний заклад повинен робити, а що ні, бачення того, в якому напрямку він повинен рухатися. Погляди керівників на те, які зміни мають відбутися, а також на довгостроковий курс складає стратегічне бачення. Воно дає реальну картину навчального закладу, що він пропонує населенню та чого „бажає” досягти в майбутньому. Стратегічне бачення і місія університету завжди індивідуальні, бо саме стратегічне бачення і місія немовби відділяють один університет від інших, наділяють його власними відмінними рисами, індивідуальним шляхом переходу з минулого в майбутнє. Іноді розробники стратегії розвитку помилково визначають місію, формуючи її досить абстрактно, що спричиняє незрозумілість майбутнього серед викладачів, співробітників та студентів того чи іншого університету. Бачення майбутнього пов'язане зі стратегічним прогнозуванням, сутність якого полягає в розробці довготермінових та середньо термінових прогнозів щодо розвитку університету в цілому та його структурних підрозділів. Не завжди місії передають відчуття мети для педагогів та співробітників, також важко у місії відстежити настрій руху навчального закладу. Більшість вітчизняних стратегій розвитку університетів зосереджують увагу на різних досягненнях викладачів та студентів протягом існування університету. Воно описує лише реальний стан і не містить Відсутнє зазначення проблем, які можуть існувати в тому чи іншому університеті. Трафарет місії являє собою матрицю аналізу

відношень кон'юнктури ринку (потрібно), можливостей університету (можу), прагнень університету (хочу), та обмежень зовнішнього середовища (можна).

За допомогою місії можна визначити орієнтацію стратегії розвитку за спрямованістю діяльності (дослідницька, дослідницько-освітня, освітня). Також є можливість визначити орієнтацію стратегії за місцем університету в конкуренції (лідерства, претенденства на лідерство, „наслідування” (слідуючого за лідером), „новачка”). Варто зазначити, що конкурентна позиція університету визначається в межах групи навчальних закладів, що належать до однієї галузі. Тобто університет може мати значну конкурентну позицію в межах регіону, а в межах країни – не значну. Крім місії на процес розроблення цілей накладає свій відбиток система цінностей. Цінності університету можна визначити як знання, думки та переваги, які визначають уподобання та конкретний вибір поведінки керівництва.

Загалом стратегії розвитку університетів спрямовані на диверсифікацію, модернізацію та концентрацію, деякі університети спрямовують свій розвиток на інновації. Більшість університетів тяжіють до консервативних стратегій розвитку, оскільки вищі навчальні заклади відрізняються від підприємств, які націлені переважно на прибутокта мають агресивні стратегії розвитку.

Стратегічні прогнози мають наметі передбачення найважливіших характеристик розвитку вищих навчальних закладів у середньостроковій та довгостроковій перспективах. Без здійснення стратегічного аналізу унеможлиблюється розроблення правильних стратегічних цілей та завдань. Так, Л. Антошкіна зазначає, що визначення цілей є необхідним для успішного функціонування організації в перспективі, а їх неправильне формулювання може призвести до серйозних негативних наслідків [1, с.55].

У стратегіях розвитку європейських університетів зазначаються такі можливі сильні сторони організації: наявність необхідних фінансових

ресурсів;уміння професійне вести конкурентну боротьбу;повноцінне використання маркетингових підходів;наявність власних високоефективних технологій;ефективна реклама;надійний, професійний менеджмент.

Для багатьох стратегій характерна розмитість стратегічних цілей, відсутність альтернатив, відсутність кінцевих результатів. Вищі навчальні заклади мають розробляти свої стратегії, спираючись на свої сильні та слабкі сторони у взаємодії з оточуючим середовищем. У стратегіях розвитку американських, європейських та деяких українських університетах представлено SWOT-аналіз університету, що дозволяє виявити повну картину навчального закладу у вигляді логічно погодженої схеми взаємодії впливів, слабостей, можливостей і погроз. Для американських університетів характерні стратегічні цілі, які відображають загальну концепцію діяльності й розвитку навчального закладу, а також офіційно проголошені цілі служать виправданням в очах громадськості, необхідності й законності. Університети не можуть зосереджуватися на одній єдиній цілі, а визначають кілька найбільш вагомих цілей. У той час зустрічаються стратегії розвитку університету, які мають дуже багато цілей, які не узгоджуються з термінами реалізації. Більшість стратегій розвитку українських університетів розраховані на п'ятирічний термін, іноді зустрічаються стратегії з трирічним терміном. Стратегічні цілі – це умова успішного розвитку університету в перспективі. Стратегія розвитку університету повинна стати реально діючим інструментом переведення університету з одного стану в інший, більш якісний. Отже, в сучасних умовах нестабільності вищі навчальні заклади перестають бути вільними у виборі своїх цілей, тому до визначення цілей залучаються все більше викладачі, співробітники та студенти з метою децентралізації, де цілі нижчого рівня є підґрунтям формулювання цілей вищого рівня.

Розроблення стратегії розвитку університету є прерогативою керівництва університету, але для провідних європейських та американських університетів характерна наявність спеціального офісу, який займається виключно розробкою стратегії розвитку. У європейських університетах розроблення стратегії розвитку здійснюється колегіально.

Досягнення стратегічних цілей є критерієм успішності стратегії. Для усвідомлення досягнення результатів визначаються критичні фактори успіху розвитку університету. Однак, як свідчить практика в стратегіях розвитку різних університетів відсутня конкретизація щодо кінцевих параметрів досягнення цілей.

Висновки. Більшість сучасних університетів мають стратегію розвитку. Так, для всіх стратегій розвитку характерно наявність таких однакових елементів як загальна характеристика університету, місія, стратегічні цілі та завдання. У той час, стратегії розвитку різних університетів мають відмінності в структурі, наповненні, орієнтації спрямованості діяльності.

Отже аналіз стратегій розвитку різних університетів дозволив виявити їх характерні риси: за орієнтацію спрямованості діяльності, за термінами, за структурою, за способами розроблення, за місцем у конкурентній позиції.

У межах зазначеної проблеми в перспективі планується визначення принципів та закономірностей моделювання стратегії розвитку університету.

Література:

- 1. Антошкіна Л.І.** Стратегічний менеджмент: навч. посіб. /Л.І.Антошкіна, В.І.Амелькін. – Донецьк : Юго-Восток, 2009. – 288 с.
- 2. Martin M.** Strategic management in Western European Universities [Електронний ресурс] / Michaela Martin – Режим доступу: <http://bcs-consult.net>.
- 3. Pierre Tabatoni.** Strategic Management and Universities' Institutional

Development [Електронний ресурс] /Pierre Tabatoni, John Davies and Andris Barblan.— Режим доступа
(http://www.aic.lv/bologna/Bologna/contrib/EUA/Strat_manag.pdf)

Кравченко О. І. Загальна характеристика стратегій розвитку різних університетів.

У статті надається загальна характеристика стратегій розвитку університетів. Адже проблема розроблення ефективних стратегій розвитку в сучасному мінливому середовищі посідає найважливіше місце в управлінні навчальним закладом. Метою статті є загальний аналіз стратегій розвитку різних університетів. Акцентується увага на тому, що стратегія розвитку університету має відтворювати основні процеси стратегічного менеджменту. Автор наголошує на пошуку шляхів вирішення проблем розроблення ефективних стратегій розвитку університету, де чітко окреслюється місія, бачення майбутнього, цінності, цілі та очікувані результати та ін. Методологічними засадами дослідження є теорія пізнання, теорія стратегічного менеджменту, теорія управління навчальними закладами, аналіз літератури, а також аналіз сайтів різних університетів.

Отже аналіз стратегій розвитку різних університетів дозволив виявити їх характерні риси: за орієнтацію спрямованості діяльності, за термінами, за структурою, за способами розроблення, за місцем у конкурентній позиції.

Ключові слова: стратегія, стратегічний менеджмент, стратегія розвитку, університет.

Кравченко Е. И. Общая характеристика стратегий развития разных университетов.

В статье представлен анализ стратегий развития разных университетов. Поскольку проблема разработки эффективных стратегий развития университета в современной изменчивой среде занимает наиболее важное место в управлении учебным заведением. Целью статьи является общий анализ стратегий развития разных университетов. Акцентируется внимание на том, что стратегия развития университета должна отображать основные процессы стратегического менеджмента. Автор нацеливает на поиск путей решения проблем разработки эффективных стратегий развития университета, где четко определяется миссия, видение будущего, ценности, цели и ожидаемые результаты и т.д. Методологическими основами исследования являются теория познания, теория стратегического менеджмента, теория управления учебными заведениями, анализ литературы, анализ сайтов разных университетов.

Таким образом, анализ сайтов разных университетов позволил определить их характерные черты: по ориентации направленности деятельности, по срокам, по структуре, по способам разработки, по месту конкурентной позиции.

Ключевые слова: стратегия, стратегический менеджмент, стратегия развития, университет.

Kravchenko O. I. The overview of the various of the university's development strategys.

The article presents the overview of the various of the university's development strategys. In the modern changing environment the problem of creating effective development strategies plays a key role in management of education institutions. The aim of the article is a general analysis of the

development strategies of different universities. It is emphasized that the university's development strategy should reflect the main processes of strategic management. The author focuses on searching the ways of solving the problem of designing effective development strategies for universities with clearly defined mission, vision, values, aims and expected results, etc. The methodological base for the research is the cognitive theory, the theory of strategic management, the theories of educational management, and the analysis of sources and sites of different universities.

As a result of the analysis of the sites of different universities the following common features of the development strategies have been distinguished: according to the orientation of the direction of their activity, according to time constraints, ways of development, competitive position.

Key words: strategy, strategic management, development strategy, university.

УДК 378.1:658

Паславська І. С.

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИЩИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Обраний Україною курс на інтеграцію у Європейське Співтовариство ставить перед системою вищої освіти значну кількість завдань, основним з яких є збереження конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. У зв'язку з соціально-політичною та економічною нестабільністю вищі навчальні заклади стикаються з чисельними загрозами та опиняються у непередбачуваних ситуаціях. Таким чином освіта потребує менеджменту,

направленого на передбачення та вирішення загроз та ризиків, які можуть постати перед вищим навчальним закладом. Передбачення виникнення проблеми та своєчасне її вирішення може забезпечити розвиток ВНЗ та освіти в цілому.

Рішенням даної проблеми може стати впровадження менеджменту ризиків у діяльність ВНЗ. Менеджмент ризиків у системі освіти – досить новий напрям у дослідженнях проблем управління ВНЗ в Україні.

Потреба в професіоналізації управлінської діяльності у сфері освіти в останнє десятиріччя стала відчуватися особливо гостро, що й зумовлює **актуальність** даного дослідження. За кордоном розробка наукових підходів до управління освітнім закладом почалася в 20-х роках, а в нашій країні - в 50-х роках ХХ сторіччя.

Аналіз наукової літератури та дисертаційних досліджень свідчить про те, що проблема термінологічного аналізу поняття „ризик-менеджмент” досліджувалась у працях таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як А.Альгін, В.Вітлінський, А.Старостіна, В.Кравченко, М.Дуглас, Е.Тернер, О.Устенко. Сучасна наука досліджує специфіку управління ризиками в певних сферах, зокрема, розвиток стратегічного менеджменту вищої освіти розглянуто в наукових доробках О.Козлової, В.Маслова, В.Панасюка, Є.Хрикова та ін.

Наукова новизна. Аналіз літератури з теорії управління останнього десятиліття свідчить, що підходи, традиційні для радянської системи вимагають перегляду і відходу від традиційних принципів і поглядів на сутність управління навчальними закладами.

Виклад основного матеріалу. Ризик є однією з основних проблем сучасності - суспільного життя, господарської та економічної діяльності. Не стала виключенням і система освіти. Таким чином, на сьогодні вкрай важливо сформувати систему знань про сутність, основні принципи і функції

управління ризиками, форми й методи ризик-менеджменту, узагальнити вітчизняний та світовий досвід його застосування, виробити систему практичних навичок аналізу ризиків в установі в цілому та в різних її підрозділах, усвідомлення та використання на практиці можливостей ризик-менеджменту для підвищення ефективності діяльності установи. Ризик-менеджмент - порівняно новий напрям у теорії і практиці менеджменту, що впевнено посів своє місце серед сучасних методів управління [4].

Про те, що „великі справи завжди пов’язані із великим ризиком”, стверджував у своїх працях ще давньогрецький історик Геродот (490 - 425 до н. е.). Відповідно до ISO 31000 ризик слід розглядати як діяльність у невизначеній обстановці, що пов’язана з подоланням цієї невизначеності, яка представляє собою незнання достовірного, відсутність однозначності [1].

Ризик-менеджмент - це управління організацією в цілому або окремими її підрозділами з урахуванням факторів ризику (тобто випадкових подій, що впливають на організацію) на основі особливої процедури їх виявлення й оцінки, а також вибору і використання методів нейтралізації наслідків цих подій, обміну інформацією про ризики і контролю результатів застосування цих методів.

Управління – це складне, багатовекторне, багатоаспектне явище, тому поділяємо думку Є. М. Хрикова, який визначає чотири основні моделі управління.

В основу першої моделі Є.М.Хриковим покладено критерій економічної ефективності освітньої установи. Відповідно до цієї моделі освітня організація розглядається як замкнута, механістична, раціональна система, управління якою спрямоване на забезпечення її ефективності.

В основу другої моделі, автор покладає критерій управлінської ефективності. Згідно з цим критерієм освітня організація розглядається як

напіввідкрита, органічна, природна система, управління якою передбачає інтеграцію її складових з метою оптимізації функціонування.

Третя модель управління, на думку Є.М.Хрикова, базується на критерії гнучкості. У концептуальному плані вона спирається на теорії управління розвитком, розвитку організаційних структур, теорії випадковості та інституційного розвитку.

Основою четвертої моделі управління є критерій релевантності. У рамках цієї моделі освітня організація розглядається як цілісна система елементів, що взаємодіють між собою і в процесі управління якою фахівці спираються на свідомість і критичність ідей у контексті культурної релевантності [12,с.31].

Слід зазначити, що в системі вищої освіти на керівника навчального закладу покладаються функції щодо забезпечення навчального закладу нормативно-правовими та розпорядчими документами з планування роботи у ВНЗ, організація керівництва щодо кадрового, навчально-методичного забезпечення навчально-виховного процесу, матеріально-технічної бази, організацію та планування наукової діяльності, роботи навчального закладу щодо працевлаштування випускників, впровадження системи контролю за освітньою та фінансово-господарською діяльністю [8].

Узагальнюючи все вищесказане, можна зробити висновок, що одним зі способів підвищення рівня та якості управління вищим навчальним закладом у сучасних соціально-економічних умовах може стати залучення професійних менеджерів до управлінВНЗ. Це може ознаменувати новий етап в розвитку вищої освіти, міжнародної конкурентоспроможності вищих навчальних закладів та їх ефективне включення у вирішення завдань соціально-економічного розвитку держави.

Управління ризиками –це процес, який, перш за все, повинен починатися вже на стадії розробки стратегії ВНЗ. Управління може

здійснюватися лише за умов наявності необхідної інформації, а саме її отримання, передачі, обробки та використання. Таким чином, важливим моментом в управлінні з використання ризик-менеджменту є отримання інформації, яка є необхідною для прийняття того чи іншого рішення. На основі аналізу такої інформації та з урахуванням цілей ризику можна вірно визначити ймовірність настання події, а також виявити його ступінь. У ризик-менеджменті отримання надійної та достовірної інформації є важливим моментом, адже завдяки цьому приймаються рішення в умовах ризику [9, с. 165]. Недостатня чи неякісна інформація призведе до суб'єктивізму оцінки, а значить, і до зниження його ефективності у кінцевому результаті.

Висновки. Технологія управління навчальним закладом є послідовним цілеспрямованим процесом, який має циклічний характер і реалізується через конкретні види управлінської діяльності. Ефективність роботи вищого навчального закладу залежить від рішення багатьох задач, значимість і рівень складності яких різні. Якість рішень, оптимальність будь-яких видів витрат, результативність прийнятих рішень дозволяють дати об'єктивну оцінку діяльності вузу, педагогічного колективу, наукової діяльності, якості підготовки студентів. Всі елементи складають комплексність методів керування, що забезпечують охоплення всіх сторін діяльності вищого навчального закладу по досягненню ефективності. Таким чином виникає потреба у змінах у системі управління вищою освітою. Рішенням даної проблеми може стати впровадження менеджменту ризиків у діяльність ВНЗ. Менеджмент ризиків у системі освіти – досить новий напрям у дослідженнях проблем управління ВНЗ в Україні.

Література:

1.ISO 31000:2009 (Управління ризиками. Принципи та рекомендації – Riskmanagement - Principles and guidelines). 2. Балабанов І. Т. Риск-менеджмент / І. Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 192 с. 3. Вітлінський В. В. Ризик у менеджменті/ В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний. – К. :ТОВ «Борисфен-М», 1996. – 336 с. 4. Джумурат О.В. Етапи реалізації ризик-менеджменту / О.В. Джумурат // Митна безпека. –2010. –№1. –С. 70–77. 5. Жиляєв І. Ризики національної системи освіти у зв'язку з приєднанням до Світової організації торгівлі / І. Жиляєв // Віче. – 2008. – № 18. – С. 50–54. 6. Клочкова Т. І. Ризик-менеджмент: теорія і практика української вищої школи / Т. І. Клочкова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми, 2015. – № 1 (45). – С. 415–423. 7. Клочкова Т. І. Сутність менеджменту ризиків у діяльності університетів / Т. І. Клочкова // Наукові пошуки : збірник наукових праць молодих учених. – Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2012. – С. 24–30. 8. Кірдан О. Л. Управління вищим навчальним закладом: теоретичний аналіз / О. Л. Кірдан // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки. - 2012. - Вип. 20. - С. 44-49. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2012_20_13 9. Кузьмак О.М. Ефективна система ризик-менеджменту як дієвий засіб забезпечення стійкості банківських установ / О.М. Кузьмак // Вісник Хмельницького національного університету. –2013. –№ 2. –С. 164–166. 10. Недюха М. Ризики вітчизняного освітнього простору / М. Недюха // Українознавство. – 2008. – № 4. – С. 51–52. 11. Старостіна А. О. Ризик-менеджмент: Теорія та практика : навч. посіб./ А. О. Старостіна, В. А. Кравченко. – К. : Політехніка, 2004. – 200 с. 12. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / Є. М. Хриков. – К. : Знання, 2006. – 365 с.

Паславська І.С.Ризик-менеджмент як засіб підвищення якості управління вищим навчальним закладом

Актуальність матеріалу, викладеного в статті, обумовлена необхідністю збереження та підвищення конкурентоспроможності вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг. Впровадження менеджменту ризиків у діяльність ВНЗ досить новий напрям у системі управління ВНЗ в Україні, який дасть змогу скоригувати стратегію розвитку з урахуванням

ступеня ризику, підвищити результативність функціонування навчальних закладів та забезпечити розвиток в умовах невизначеності, долаючи негативні та слідуючи позитивним тенденціям.

Ключові слова: ризик-менеджмент, вищий навчальний заклад, якість, ефективність, система управління, освітні послуги.

Паславская И. С.Риск-менеджмент как способ повышения качества управления высшим учебным заведением

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена необходимостью сохранения и повышения конкурентоспособности высших учебных заведений на рынке образовательных услуг. Внедрение менеджмента рисков в деятельность ВУЗов довольно новое направление в системе управления ВУЗами в Украине, которое даст возможность откорректировать стратегию развития с учетом степени риска, повысит результативность функционирования учебных заведений и обеспечить развитие в условиях неопределенности, преодолевая негативные и следуя положительным тенденциям.

Ключевые слова: риск-менеджмент, высшее учебное заведение, качество, эффективность, система управления, образовательные услуги.

Paslavska I. S. Risk-management as means of rising of higher educational institution government

Actuality of material, stated in the article, is conditioned by the necessity of maintenance and increase of competitiveness of higher educational institutions at the market of educational services. Implementation of risk management in activity of HEI is rather new direction in the system of HEI government in Ukraine, that will give an opportunity to correct strategy of development taking into account the degree of risk, to promote effectiveness of functioning of educational institutions and provide development in the conditions of uncertainty, overcoming negative and following positive tendencies.

Keywords: risk-management, higher educational institution, quality, efficiency, government system, educational services.

ДК 351.713+336.221.262

Перестороніна Р.Є.

ЕЛЕКТРОННЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ ЯК КОМФОРТНА ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ ДЕРЖАВИ ТА ПЛАТНИКА

Актуальність теми дослідження пов'язана з необхідністю реформування системи адміністрування податків з метою досягнення умов прозорості та зручності в умовах необхідності збільшення надходжень до бюджету держави.

Постановка проблеми. В сучасних умовах кризової економіки України наповнення державного бюджету відбувається переважно завдяки сплаті податків. Через недосконалість процедури адміністрування податків виникає негативне ставлення платників до здійснення своїх податкових зобов'язань, недоотримання яких призводить до зменшення надходжень до бюджету і до зниження позицій України в міжнародному рейтингу умов ведення бізнесу.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблеми адміністрування податків в Україні досліджують такі провідні вітчизняні вчені, як А.Скрипник [2], Ю.Іванов [3], Т.Калінеску [4], З.Омельницька [8], Н.Привалова [9] та ін.

Проведений аналіз літературних джерел встановив, що на сьогодні недостатньо досліджено питання, пов'язані з необхідністю запровадження системи електронного адміністрування податку на додану вартість на основі принципів європейського законодавства, зокрема не відпрацьований механізми дії системи електронного адміністрування податку на додану вартість, бюджетного відшкодування.

Сьогодні адміністрування податків в Україні являє собою регламентовану законодавчо управлінську діяльність, яка здійснюється податковими та іншими контролюючими органами.

Адміністрування податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших платежів відповідно до законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи - це сукупність рішень та процедур контролюючих органів і дій їх посадових осіб, що визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організовують ідентифікацію, облік платників податків і платників єдиного внеску та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів відповідно до порядку,

встановленого законом. Дане визначення наведено у пп. 14.1.1 п. 14.1 ст. 14 Податкового Кодексу України (далі – ПКУ) [1].

Метою податкового адміністрування є: виконання платником податків податкового обов'язку; виконання податкової політики, тих завдань, які стоять перед державою на нинішньому етапі; зміцнення податкової дисципліни; впорядкування податкових відносин.

Таким чином, основною метою податкового адміністрування є надходження податкових платежів у встановлених обсягах та у встановлені терміни, а також практичне вирішення окремих економічних проблем з урахуванням завдань державної соціально-економічної політики [2, с. 101].

При цьому згода суб'єкта не є обов'язковою і необхідною умовою виникнення податкових правовідносин. На даний момент одним із стримуючих чинників підвищення ефективності мобілізації податків до бюджету є сформовані методи податкового адміністрування.

Адміністрування податків, як вид державної діяльності, будується і базується на певних принципах. До них можна віднести наступні принципи: законності; рівності перед законом; гласності; добровільного виконання податкового обов'язку; права на захист суб'єктам податкового адміністрування; презумпції невинності платника податків; ефективності; дотримання податкової таємниці; невідворотності юридичної відповідальності.

Суб'єктами адміністрування податків є [1; 3, с. 186-187]: платники податків, у тому числі ті, на яких покладено обов'язок утримувати податки (податкові агенти); органи контролю; органи стягнення; судові органи.

Про рівень важливості вдосконалення податкового адміністрування в Україні свідчить те, що в затвердженій Урядом програмі діяльності серед напрямів здійснення податкової реформи виділяється й удосконалення системи адміністрування податків і зборів [4, с. 5].

Відповідно до ст. 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 року, Україна зобов'язана вжити необхідні заходи для забезпечення гармонізації вітчизняного законодавства із законодавством Європейського Союзу [5].

Одним з таких заходів є введення системи електронного адміністрування податку на додану вартість (далі - ПДВ) [6, 7].

Передумовою для створення такого революційного для нашої „системи” заходу було те, що ПДВ вважається одним з найкорумпованіших податків. З точки зору платника податків система адміністрування, яка використалась у податковій службі, непрозора. З точки зору податківця – вона не тільки не прозора, а й надає можливість недобросовісним платникам уникати сплати податкових зобов'язань та безпідставно отримувати відшкодування ПДВ з бюджету, не надає можливості відстежувати просування товару на кожному з етапів ланцюга. Запропонована система електронного адміністрування ПДВ запроваджена з метою усунення недоліків існуючої системи адміністрування ПДВ.

Система електронного адміністрування ПДВ ґрунтується на загальних принципах справляння ПДВ та не вносить кардинальних змін до цих принципів.

Постановою Кабінету Міністрів України затверджений порядок електронного адміністрування ПДВ [7]. Для зручності платників система електронного адміністрування податку запроваджувалась поетапно:

- на перехідний період (з 1 січня 2015 р. по 1 липня 2015 р.) - у тестовому режимі;
- із зазначеної дати - на постійній основі.

Таке поетапне введення нової системи дозволило платнику податків та податківцю разом осягати тонкощі системи електронного адміністрування

ПДВ. За своїм досвідом можу точно сказати, що такі події поєднують: у обох сторін були питання, які вирішувались саме обома сторонами - бухгалтером та податківцем.

Із запровадженням системи електронного адміністрування ПДВ виникли певні нововведення: запровадження механізму грошового забезпечення податкових зобов'язань по сплаті ПДВ; реєструватися в ЄРПН будуть усі податкові накладні [8, с. 75]; підставою для формування податкового кредиту за умови дотримання інших встановлених ПКУ правил є лише податкові накладні, зареєстровані в Єдиному Реєстрі Податкових Накладних; платник податку має право зареєструвати податкові накладні та/або розрахунки коригування в Реєстрі на суму податку, обчислену за визначеною формулою [7]; для визначення бази оподаткування необхідно визначати договірну (контрактну) вартість товарів (послуг), за винятком контрольованих операцій, яка не може бути нижче за ціну придбання товарів або балансову вартість основних засобів та інших необоротних активів; для платників ПДВ збільшено граничний до 1 млн. грн. (без ПДВ) розмір обсягу операцій з постачання товарів та послуг для обов'язкової реєстрації платника ПДВ [1]; здійснюється обов'язкове відкриття електронного рахунку платника ПДВ. Казначейство, на підставі реєстру платників податку на додану вартість ДФС, автоматично відкриває електронні рахунки (для кожного платника один рахунок), і повідомляє ДФС про відкриття електронного рахунку, а ДФС повідомляє платника ПДВ про реквізити по рахунку. Отже, відкриття електронних рахунків здійснюється без участі платника ПДВ та немає потреби відвідувати Казначейство.

Електронні рахунки призначені для надходження грошових коштів платників ПДВ тільки з власного поточного рахунку в сумах, які потрібні для збільшення розміру сум, на які він має право зареєструвати податкові накладні, а також недостатніх для сплати податкових зобов'язань до бюджету.

Перерахування коштів здійснюється виключно до бюджету Казначейством автоматично, на підставі реєстру платників ПДВ, який формується ДФС. Таким чином, повністю виключається вплив людського фактору.

- починаючи з 1 кварталу 2015 року податкова звітність з ПДВ подається до контролюючого органу виключно в електронному вигляді з використанням електронного підпису підзвітних осіб у порядку, визначеному чинним законодавством [9, с. 14]. Податкову звітність з ПДВ в обов'язковому порядку, згідно чинного законодавства, необхідно подавати через автоматизовану систему „Єдине вікно подання електронної звітності”, яка надає можливість отримання звітності Пенсійним Фондом України, Державною службою статистики України та безпосередньо Державною фіскальною службою.

- система електронного адміністрування ПДВ передбачає автоматичне бюджетне відшкодування у разі, якщо платник податку відповідає критеріям ПКУ.

Слід зазначити, що до введення у дію системи електронного адміністрування ПДВ було багато її супротивників. Так, підчас форуму громадських організацій висловлювалась думка про недосконалість системи електронного адміністрування для сумлінних платників податків [10]. Також були порушені деякі проблемні питання щодо необхідності реєстрації кожної податкової накладної [11]. До деяких пропозицій платників податків держава „прислухалась”, були внесені деякі зміни в оподаткуванні податком на додану вартість [12, 13].

Через певний проміжок часу після того, як систему електронного адміністрування ПДВ було впроваджено, стало ясно, що вона дійсно працює. Був доопрацьований інструментарій для роботи цієї системи. Завдяки поетапному введенню в дію нової системи обидві сторони поступово звикли до нововведень — вони виявилися не такими неможливими до постійного

використання. Таким чином, у платників податків труднощі виникали лише на початковому етапі введення в експлуатацію електронного адміністрування ПДВ.

Що ж нового для податківця привнесло електронне адміністрування ПДВ? Система електронного адміністрування ПДВ дозволяє так би мовити в on-line режимі спостерігати просування товару на кожному з етапів ланцюга з метою з метою безперервного оперативного контролю формування важливої складової бюджету країни – податку на додану вартість. Завдяки системі електронного адміністрування ПДВ інформація про об'єми бюджетних ресурсів з ПДВ стає доступною у кожний момент часу (а не по закінченню звітного періоду, коли платники склали декларації), крім того, система електронного адміністрування ПДВ дає можливість оперативно регулювати процес формування зобов'язань і податкового кредиту кожного з платників таким чином, щоб в цілому по країні сума відшкодування ПДВ не перевищувала суму надходжень цього податку до бюджету. При цьому також спрощується відстеження так званого фіктивного кредиту.

Завдяки дії електронного адміністрування ПДВ запроваджено оновлена ризиково-орієнтована система „хто сплачує – того не помічаємо, хто не сплачує – той в зоні постійної уваги”.

Крім того, в рамках електронного адміністрування ПДВ зміни до ПКУ [12]. З 1 лютого 2016 року запрацювали два публічних відкритих реєстри з однаковою системою хронологічного відшкодування ПДВ: один – для тих, хто відповідає критеріям автоматичного відшкодування платників податків, а другий – для всіх інших, що йдуть „за загальною процедурою”. Із зазначеними реєстрами можна ознайомитися на офіційному сайті ДФС України [14]. З впровадженням публічних реєстрів зменшилась кількість перевірок з відшкодування ПДВ, фіскальна служба вже не має можливості

затягувати вирішення питання відшкодування ПДВ. Таким чином, відшкодування ПДВ стало прозорим для платників.

Вирішено питання, яке виникло під час впровадження системи електронного адміністрування ПДВ, а саме питання повернення надміру сплачених грошових зобов'язань з ПДВ [12]. Вказані кошти можуть бути повернені виключно на рахунок платника в системі електронного адміністрування ПДВ. Це призводить до цільового використання коштів платниками та дозволяє уникнути зловживання владою фіскалами.

Наслідком запровадження електронного адміністрування стало: зниження тиску на бізнес, зменшення впливу людського фактора, зменшення рівня корупції та зловживань, унеможливлення отримання незаконного бюджетного відшкодування, прозорість діяльності платника та фіскальної служби, збільшення надходжень ПДВ до бюджету, наближенню податкового законодавства України до законодавства ЄС.

Система електронного адміністрування ПДВ підвищила прогнозованість процесу мобілізації ПДВ до Державного бюджету. Надходження ПДВ вже сягає майже 40 % від усіх податкових надходжень і потенціал цього податку для наповнення бюджету ще не вичерпано [15].

Так, за результатами роботи Спеціалізованої державної податкової інспекції з обслуговування великих платників у м.Луганську Міжрегіонального Головного Управління ДФС України (далі – Офіс великих платників у м. Луганську) за системою електронного адміністрування ПДВ надходження з ПДВ збільшились на 183,2 % у другому півріччі 2015 року порівняно з першим півріччям 2015 року, у тому числі за рахунок руйнування схем фіктивного кредиту.

Висновок. Усунення недоліків минулої системи адміністрування ПДВ з урахуванням світового досвіду та подальша трансформація до електронного

адміністрування ПДВ дало змогу зробити податок на додану вартість більш технологічним і придатним для застосування в Україні.

На цьому розвиток системи електронного адміністрування не зупинився. На прикладі системи електронного адміністрування ПДВ з 01.03.2016 запроваджено систему електронного адміністрування реалізації пального та електронної акцизної накладної при реалізації пального [12]. Запровадження такої системи сприятиме зменшенню обсягів тіньового обігу пального та, відповідно, збільшенню надходжень акцизного податку до бюджету, а також наближенню податкового законодавства України до законодавства ЄС (в країнах ЄС використовується система електронних адміністративних документів – EMCS).

Література:

- 1. Податковий кодекс України** від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
- 2. Скрипник А. В.** Вплив непрямих податків на фінансовий стан підприємства в умовах фінансової кризи // Науковий вісник Національного університету Державної податкової служби України (економіка, право). – 2009. – № 1(44). – С. 98–107.
- 3. Іванов Ю. Б.** Податковий менеджмент: підруч. / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова. – К.: Знання, 2008. – 525 с.
- 4. Калінеску Т. В.** Адміністрування податків [текст] навч. посіб. / Т. В. Калінеску, В. О. Корецька-Гармаш, В. В. Демидович – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 290 с.
- 5. Угода** про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їхніми державами-членами // Угоду ратифіковано Законом № 237/94-ВР (237/94-ВР) від 10.11.1994 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012.
- 6. Закон України** «Про внесення

змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення адміністрування податку на додану вартість» від 16.07.2015 № 643-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/643-19>. **7. Постанова** Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року №569 "Деякі питання електронного адміністрування податку на додану вартість" від 16.10.2014 № 569 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnoderjavni-podatki/podatok-na-dodanu-varti-st/normativno-pravovi-akti/66324.html>. **8. Омельницька З.** Адміністрування ПДВ // Бібліотека Баланс. Практичне керівництво. – 2014. - № 21. – С. 71-75. **9. Привалова Н.** Електронне адміністрування ПДВ // Вісник Міністерства доходів і зборів України. – 2014. - № 47. – С. 11 – 19. **10. Форум** громадських організацій „Податкова реформа. Фокус – система електронного адміністрування ПДВ: наслідки для бізнесу та альтернативи”. м. Київ. 18.11.2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ppk.org.ua/uk/forum_systema_elektronnoho_administruvannya_pdv. **11. Засідання** бухгалтерського клубу „Проблемні питання оподаткування та підготовка пропозицій”. м. Київ. 22.04.2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://appu.org.ua/news/region/.content/newsregional/Kyiv/--03688/>. **12. Закон України** „Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році” від 24.12.2015 №909-VIII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/909-19/page>. **13. Лист ДФС України** від 08.02.2016 №4149/7/99-99-19-03-02-17 " Про основні зміни в оподаткуванні податком на додану вартість з 1 січня 2016 року". [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sta-sumy.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/listi-dps/66347.html>. **14. Реєстри заяв про повернення суми бюджетного відшкодування.** [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://sta-sumy.gov.ua/diyalnist-/vidshkoduвання-pdchv/reestri-vidshkoduвання-pdv/>. **15. Для чого потрібне електронне адміністрування ПДВ?** Закон і бізнес. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/95209-dlya_chogo_potribne_elektronne_administruвання_pdv.html

Перестороніна Р.Є.Електронне адміністрування ПДВ як комфортна технологія для держави та платника

В статті розглянуто адміністрування податків, що здійснюється Державною Фіскальною Службою (далі - ДФС) України. Розкрито необхідність запровадження системи електронного адміністрування податку на додану вартість на основі принципів європейського законодавства. Використання електронного адміністрування податку на додану вартість забезпечило прозору роботу фіскальної служби та прозорість діяльності платника податків, призвело до збільшення надходжень до бюджету, унеможливило використання схемного кредиту. Схематично описані механізми дії системи електронного адміністрування податку на додану вартість, бюджетного відшкодування.

Ключові слова: електронне адміністрування, податок на додану вартість, платник податків, фіскальна служба.

Пересторонина Р. Е.Электронное администрирование ПДВ как комфортная технология для государства и плательщика

В статье рассмотрено администрирование налогов, которое осуществляется Государственной фискальной службой (далее - ГФС) Украины. Раскрыта необходимость внедрения системы электронного администрирования налога на добавленную стоимость на основе принципов европейского законодательства. Использование электронного администрирования налога на добавленную стоимость обеспечило

прозрачную работу фискальной службы и прозрачность деятельности налогоплательщика, привело к увеличению поступлений в бюджет, сделало невозможным использование схемного кредита. Схематично описаны механизмы действия системы электронного администрирования налога на добавленную стоимость, бюджетного возмещения.

Ключевые слова: электронное администрирование, налог на добавленную стоимость, налогоплательщик, фискальная служба.

Perestoronina R. Electronic VAT administration as comfortable technology for the state and the taxpayer

In the article the tax administration exercised by the State Fiscal Service (hereinafter - SFS) of Ukraine. It revealed the need to introduce electronic administration system of value added tax on the basis of the principles of European law. The use of electronic administration of value added tax to ensure transparency of SFS's work and taxpayer, has led to an increase in revenues, making it impossible to use the credit circuit. Schematically described mechanisms of electronic administration system of value added tax and budgetary compensation.

Keywords: electronic administration, value added tax, the taxpayer, the fiscal office.

УДК 378.1

Птахіна О. М.

**ЯКІСТЬ ОСВІТИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Актуальність. У сучасних умовах розвитку суспільства якість освіти стає головним аргументом людського розвитку, який задовольняє, поперше, прагнення людини до самовдосконалення і саморозвитку і, по-друге, потреби суспільства в освічених і висококультурних громадянах. В умовах європейської інтеграції Україна зобов'язана дотримуватись загальних стандартів якості вищої освіти та постійно їх підвищувати.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Якість освіти складна філософська, соціально-педагогічна, управлінська категорія. Питання сучасного стану освіти в Україні та перспективи її розвитку досліджуються багатьма вченими, зокрема А.Алексюком, І.Бехом, О.Гребельником, М.Дробноходом, І.Зязюном, Б.Клименко, Т.Красіковою, В. Кремень, О.Сухомлинською, Т.Усатенко, Ю.Шумиловим та іншими. Серед дослідників, що активно займаються вирішенням проблеми підвищення якості освіти, можна виділити також О.Карпюка, О.Верес, О.Андрухова, Л.Чирун, В.Ляпунову, Л.Юрчук, В.Жованик та ін. Проте і сьогодні, незважаючи на значну увагу науковців до проблем ринку освітніх послуг, питання оцінки якості освіти та її розвитку є остаточно невирішеними і вимагають пошуку та застосування нових методів та підходів.

Мета статті полягає у визначенні головних критеріїв оцінки якості освіти як результату діяльності вищого навчального закладу, які не можливо розглядати окремо від оцінки якості навчання, дослідженні поняття „якість освіти” та оцінці значення цього поняття для вищої освіти.

У сучасних дослідженнях існують різні підходи до визначення категорії „якість освітніх послуг”. Так, О.Крижанівська та В.Павловський розглядають якість освітніх послуг як систему двох складових – якості навчання і якості підготовки.

Так, І. Селезньова стверджує, що якість вищої освіти в широкому розумінні – це збалансоване співвідношення вищої освіти (як результату,

процесу, основи нової системи) з різноманітними потребами, цілями, вимогами, нормами (стандартами); системна сукупність ієрархічно організованих соціально значущих істотних властивостей (характеристик, параметрів) вищої освіти (як результату, як процесу, як освітньої системи) [8].

С. Плаксія, якість освіти, зокрема вищої, розглядає як наявність у ній найважливіших характеристик (властивостей, ознак, параметрів), що відповідають вимогам безпосередніх споживачів освітніх послуг (студентів, випускників, роботодавців), а також вимогам суспільства до фахівців не лише в цей момент, але і в найближчій перспективі [5].

Як стверджує О. Родіонов, якість освітніх послуг – це комплексна характеристика процесу надання освітніх послуг ВНЗ та їх результату, що задовольняє усі зацікавлені сторони цього процесу, задовольняє вимогам державних, міжнародних освітніх стандартів та взятими на себе ВНЗ зобов'язаннями з організації навчального процесу [7].

Ці визначення є доповненням одне до одного і разом створюють чітку картину поняття „якість освітніх послуг”. В сучасних умовах якість освіти розглядається як один з найважливіших показників, що визначає довгостроковий розвиток суспільства. За критеріями ООН якість освіти є одним з ключових факторів, що впливають на якість життя.

Існують і різні підходи до оцінки якості освітніх послуг, зокрема у сфері надання послуг з вищої освіти. Якісні характеристики та критерії оцінки наведені у Порядку проведення моніторингу та оцінки якості освіти [6].

Відповідно до вищезазначеного якість освіти можна визначити як інтегральний показник результативності навчального процесу, який повинен забезпечити різнобічний розвиток особистості [1].

Критерії вибору та групування показників якості освіти можуть бути самими різними, але повинні відповідати таким принципам:

- повнота та доступність до сприйняття „якості освіти” та показників, що її характеризують, прийнятими науково-педагогічною спільнотою країни;
- можливість оцінювання якості освіти на кількісному та/або якісному рівнях вимірювання;
- доцільність та корисність групування на різних рівнях управління;
- придатність для збору інформації про освітню діяльність навчального закладу за потрібними в управлінні напрямками;
- надійністю інформації та її здатністю буди значущою протягом кількох років.

Сучасні українські дослідження свідчать, що основними чинниками, які забезпечують якість освіти, є [2;3]:

- репутація ВНЗ у суспільстві, дані вступного конкурсу, рівень підготовки абітурієнтів;
- фінансові ресурси ВНЗ;
- якість вимог (якість стандартів, норм та цілей);
- якість ресурсів та процесів (професійна підготовка професорсько-викладацького складу; якість організації навчального процесу; впровадження наукових досягнень у навчальний процес; залучення студентів до науково дослідницької діяльності; оснащеність навчальним обладнанням, підручниками, посібниками, обчислювальною та оргтехнікою;
- використання інформаційних технологій, застосування сучасних освітніх технологій – активних методів навчання, Internet-технологій тощо);
- наявність системи контролю й оцінювання викладання;
- якість системи моніторингу;
- задоволеність роботодавців якістю підготовки фахівців, задоволеність студентів якістю професійної підготовки та організацією навчального

- процесу, контакти з провідними іноземними фахівцями, зв'язок з роботодавцями і колишніми студентами;
- стимулювання самостійної роботи студентів, мотивація студентів до якісного навчання.

Практичним підтвердженням високої якості освіти будь-якого вузу є наступні показники: кількість організацій-партнерів ВНЗ та їх рівень; визнання бізнесом результатів досліджень; рейтингування ВНЗ бізнесом; тривалість існування ВНЗ; рівень заробітної плати випускників; оновлення програм, їх відповідність до потреб бізнесу; кількість абітурієнтів, а подалі і студентів випускників; кількість абітурієнтів а надалі кількість випускників; кількість запитів від підприємств на працевлаштування випускника.

Висновки. В умовах ринкової економіки головним критерієм оцінки якості підготовки фахівця у вищому навчальному закладі є його професійна конкурентоспроможність та компетентність. Питання оцінювання якості освіти фахівця, вибір показників, побудова системи оцінювання вищих навчальних закладів залишаються сьогодні недостатньо дослідженими. Розглянуті аспекти з оцінки якості потребують розробки нових перспективних напрямів обґрунтування критеріїв оцінки та моніторингу якості освіти.

Література:

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : Монографія [Текст] / В.Ю. Биков. – К. : Атіка, 2008.– 684 с. **2. Кісіль М. В.** Оцінка якості вищої освіти / М. В.Кісіль. // Вища освіта України. – 2005. – № 4 (14). – С. 82-87. **3. Котенко Т. М.** Управління якістю підготовки фахівців як засіб контролю / Т. М. Котенко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки. – 2009. – Вип. 16,

ч. 2. – Кіровоград : КНТУ, 2009. – 353 с. **4. Павлова О.Ю.** Культурна інтеграція вітчизняних закладів вищої освіти до Європейського освітнього середовища / Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Мисюра Т. М. – К. : КІМ, 2012. – 298 с. **5. Плаксий С.И.** Парадоксы высшего образования / С.И. Плаксий. – М. : Изд-во "Профи-К", 2005. – С. 146. **6. Про затвердження Порядку проведення моніторингу та оцінки якості освіти.** Постанова Кабінету міністрів України N 1283 від 14 грудня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1283-2011-%D0%BF>. **7. Родіонов О. В.** Методичні основи управління якістю освітніх послуг ВНЗ на основі міжнародних стандартів / О. В. Родіонов // Управління підприємствами в туристичній сфері. – 2011. – № 2. – С. 81 – 83. **8. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти.** – К. : Вид-во "Ленвіт", 2006. – 35 с.

Птахіна О. М. Якість освіти як результат діяльності вищого навчального закладу

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена тим, що сучасні реалії висувають нові вимоги до якості вищої освіти, зокрема, універсальності підготовки випускників вищих навчальних закладів, їхньої адаптації до соціальних умов, особистісної орієнтованості навчального процесу, його інформатизації, визначенні важливості якості вищої освіти у забезпеченні сталого людського розвитку.

Ключові слова: якість освіти, вищий навчальний заклад, критерії якості освіти, чинники якості освіти.

Птахина О. Н. Качество образования как результат деятельности высшего учебного заведения

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена тем, что современные реалии выдвигают новые требования к качеству высшего образования, в частности, универсальности подготовки выпускников высших учебных заведений, их адаптации к социальным условиям, личностной ориентированности учебного процесса, его информатизации, определении важности качества высшего образования в обеспечении устойчивого человеческого развития.

Ключевые слова: качество образования, высшее учебное заведение, критерии качества образования, факторы качества образования.

Ptakhina O.N. The quality of education as a result of the activities of the higher education

The relevance of the material presented in the article, due to the fact that the modern realities put forward other demands on the quality of higher education, in particular the universality of preparation of graduates of higher education institutions and their adaptation to social conditions, personal orientation of the educational process, its information, determining the importance of the quality of higher education in achieving sustainable human development.

Keywords: quality of education, higher education, education quality criteria, the factors of education quality.

УДК 316.6

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Різка соціально-економічна трансформація українського суспільства спричинила за собою стрімкі, головним чином, деструктивні процеси соціальної мобільності. Найважливіший результат – стрімке розширення поля соціальних проблем.

Практично всі соціальні групи населення в цей час потребують адаптації до складних умов „ринкового” існування, хоча б мінімальної адресної допомоги. У цих умовах різко зростає роль структур місцевого самоврядування, які ближче за всіх знаходяться в зіткненні із соціальними потребами населення.

Саме тому проблеми ефективності роботи цих структур набувають першорядної актуальності. Однією з найважливіших серед них є проблема мотивації службової діяльності працівників муніципального самоврядування. В основі цієї проблеми – протиріччя між об'єктивно соціальним змістом їх діяльності. Потреба формування професійної мотивації співробітників органів місцевої влади знаходиться на етапі становлення, тому потрібна стимуляція її розвитку. Треба передбачити індивідуальні особливості українських робітників органів місцевої влади, традицій, поведінку, етичні принципи, звички та ін. Лише індивідуальна оцінка результатів діяльності зможе допомогти досягти високого рівня мотивації.

В цих умовах мотиваційні механізми у системі місцевого самоврядування затверджуються з великими труднощами. Стало очевидно, що не можна покладатися лише на прийоми адміністрування, що без власної позитивної мотивації службової діяльності неможливо домогтися

скільки-небудь помітних успіхів, що необхідно в самих широких масштабах спиратися на можливості й внутрішні спонукання людей. Для цього необхідно вивчати якісні зміни мотивації службової та трудової діяльності

У відповідності із загальноприйнятими уявленнями автор трактує термін „мотивація” як „побудник поведінки”. При цьому він розрізняє в його рамках два типи – фізіологічну потребу (голод, емоції та ін.), або необхідність пізнавальної ситуації. Мотивація поділяється на внутрішню – орієнтовану на здійснення потреби, що веде до особистого задоволення, і зовнішню – отримання винагороди, що не відноситься до особисто необхідних [3, с.115].

У зв'язку з цим, автор розглядає такі фундаментальні поняття як „потреби”, „стимули”, „прагнення”, „інтереси” та ін., які були розроблені переважно в рамках економічних навчань і які стали відправною точкою для наступних досліджень у рамках даної проблематики.

Мотив – це те, що спонукає людину до діяльності, заради чого вона відбувається. Основою виникнення мотиву є потреби людини. Мотив є формою суб'єктивного відображення цих потреб. При цьому в мотиві відображаються не тільки індивідуальні потреби, але і потреби суспільства. Протягом життя у людини формується певна система мотивів, одні з яких стають домінуючими, інші – підлеглими. Цю систему називають мотиваційним середовищем [5, с.63].

Мотиви можуть знаходитися в різних відносинах між собою та різними зовнішніми обставинами: підсилювати чи послаблювати один одного, вступати у взаємні протиріччя з об'єктивними можливостями реалізації дії. Тому мотивація часто являє собою складний акт. Аналіз мотивів та потреб дає відповідь на питання: чому та чи інша людина займається такою діяльністю.

Мотиваційна сфера людини являє собою складну систему різнохарактерних та тісно пов'язаних мотивів. Професійна мотивація є лише

частиною цієї системи. Правильне розуміння мотивації підлеглих є необхідною передумовою для успішного керівництва людьми.

В результаті автор робить висновок, що мотивація являє собою найважливіший структурний елемент суспільної свідомості та поведінки. Оволодіння механізмом формування мотивації дозволяє більш ефективно організовувати працю людей, направляти їх цілі в конструктивне русло, узгоджувати інтереси різних груп людей та координувати їх дії на вирішення виробничих і соціальних завдань.

Сучасне українське суспільство перебуває в кризовій фазі напруженості відносин „влада-народ”. Місцеве самоврядування розглядається автором як професійна діяльність, спрямована на вирішення найбільш актуальних проблем населення. За своїм статусом вона покликана на практиці забезпечити повноцінні умови життя та діяльності людей. Разом з тим, муніципальна служба на зазначених причинах знаходиться в стані багаторічної системної кризи. Прояви кризи різні: криза формування, функціонування та відповідальності усіх галузей місцевого самоврядування, криза механізму взаємодії усіх гілок державної влади, механізмів прямого та зворотного зв'язку з населенням, криза довіри місцевого самоврядування, криза керованості та ін.

У пошуках напрямів подолання даної ситуації і, виходячи з досягнень теорії відчуження та концепцій деформації суспільства, автор вказує на необхідність розробки, освоєння і впровадження соціокультурних технологій в систему муніципального управління. Під соціокультурним управлінням автор розуміє вплив на системи цінностей керованих соціальних суб'єктів за допомогою узгоджувальних соціальних інтересів механізму регулювання соціальних норм, соціальних відносин та взаємодій. [6]

Специфіка соціокультурного управління, на думку автора, полягає в тому, що „інтерес соціального суб'єкта” стає в його рамках однією з

центральної категорії. Інтерес визначається автором як залежність між необхідністю задоволення потреб суб'єкта та можливістю їх задоволення через доцільну діяльність самого суб'єкта. Механізм соціокультурного управління будується на основі задоволення необхідних матеріальних інтересів та пріоритету розвитку й реалізації соціальних і духовно-пізнавальних інтересів соціальних суб'єктів.

Мотивація українського муніципального службовця тільки формується, але вже придбала форму нераціональної мотивації. Нераціональна мотивація муніципального службовця повинна бути побудована за принципом: „в ім'я...”. Але, щоб цей принцип став принципом „в ім'я... держави, суспільного блага”, – він повинен бути організований раціонально. Раціонально організована стимуляція повинна породжувати ціннісну мотивацію індивідів. Така стимуляція передбачає врахування реальних поведінкових особливостей, формування цих особливостей традиційно сформованими етичними принципами, а не нав'язування ідеальних моделей або окремих принципів.

В якості практичної реалізації цього принципу автор пропонує введення в практику муніципальних органів влади індивідуальної оцінки результатів діяльності кожного службовця, яка повинна проводитися в період між атестаціями не рідше одного разу на рік.

Критерії оцінки результатів діяльності кадрового складу органів місцевого самоврядування повинні ґрунтуватися на тому, що органи місцевого самоврядування є одночасно і виконавчим, і представницьким інститутом. Тому критерії повинні складатися з двох блоків – управлінського та соціального. Управлінський блок критеріїв оцінює механізм виконання виконавчих функцій муніципальної служби – бюрократії (ієрархічна, службова залежність, раціональний поділ праці, відокремленої від особистих справ працівника, просування та кар'єра службовця залежно від якості виконаної роботи і рівня кваліфікації).

У соціальному блоці оцінюється механізм представницьких функцій – демократії, самоврядування (відкритість, гласність, зворотній зв'язок з населенням, забезпечення соціально-економічних потреб населення території). Соціальний блок критеріїв застосовується при оцінці роботи на виборних посадах – голови місцевого самоврядування та ради муніципальної одиниці (району, міста та ін.).

Обидва блоки критеріїв повинні враховувати, принаймні, два фактори: рівень професіоналізму і ступінь мотивації. На цій підставі автор виділяє наступні типи службовців:

- 1) володіють високим професійним рівнем і позитивно мотивовані до роботи;
- 2) достатньо мотивовані до роботи, з низьким професійним рівнем;
- 3) з низьким професійним рівнем, слабо мотивовані до роботи;
- 4) з високим професійним рівнем, слабо мотивовані до роботи.

Цю типологію автор розглядає як основу для методики інструментального апарату дослідження даного феномену.

Аналізуючи інші матеріали даного дослідження, автор робить висновок, що прагнення проявляти творчість, ділову ініціативу, самостійність і, тим більше, формувати стратегію не відносяться до характерних якостей сучасного українського муніципального службовця. У своїй значній більшості це безініціативні, суто виконавчі, послужливі чиновники. „Новаторство” як якість муніципального службовця можна розглядати скоріше як виключення в ряді характерних якостей. Найважливіші цілі муніципальних структур – задоволення інтересів суспільства, рішення проблем населення – знаходяться на далекій периферії цільових службових орієнтирів сучасного українського муніципального чиновника [4, с.126].

Серед ціннісних орієнтирів, які, на думку експертів, найбільш прийнятні в їх службовій діяльності, лідирує мотив «завоювання авторитету й

визнання» у оточуючих, тобто мотив володіння владою самою по собі. Цей переважаючий мотив характерний для кожного другого з них. Матеріальний фактор служить мотивом приходу в муніципальну владу для третини опитаних. І лише у чверті працівників муніципальних органів влади у структурі мотивів їх службової діяльності присутній мотив суспільного блага, приведення у відповідність реальних соціальних процесів встановленим нормам суспільного життя [5, с.134].

Реалізація головних функцій муніципальної влади – покращення умов життя населення, стимулювання форм його самоорганізації, розвиток громадянської ініціативи – як мотив приходу у владу співробітників муніципальних структур не є в структурі їх мотивів головним.

В якійсь мірі ця ситуація пояснюється тим, що дві третини муніципальних службовців більшою чи меншою мірою незадоволені тим, як реалізуються їх життєві плани, які вони будували перед приходом в муніципальну владу. Особливо велике розчарування відчують ті, хто в якості своєї головної мети розглядав володіння владою.

Легко зрозуміти, що якими б благородними мотивами та цілями не керувалася людина, що прагне принести користь суспільству на муніципальному рівні, вона нічого не зможе зробити для їх реалізації в умовах відсутності необхідних фінансових коштів.

У якості висновку автор обґрунтовує практичні рекомендації. Зокрема:

- механізми, за допомогою яких можна підвищити рівень мотивації муніципальних службовців, повинні ґрунтуватися, насамперед, на матеріальному факторі, і лише в другу чергу ці механізми повинні враховувати моральні домагання муніципальних службовців та стимулювати їх кар'єрні і професійні амбіції.

- необхідно посилити матеріальну складову мотивації муніципальних службовців на ефективне виконання своїх обов'язків. Крім

прямого (грошового) виразу цієї складової, доцільно використовувати систему пільг по житлу (його отримання, сплати, якість тощо), медичного та лікувального обслуговування, транспорту, відпочинку та ін..

- необхідно істотно (в межах наявних можливостей) підвищити якість „інфраструктури” службової діяльності працівників муніципальних органів влади: поліпшити умови праці, забезпечити чіткість взаємодії співробітників, розподілу обов'язків між ними, підвищити персональну відповідальність за результативність виконуваної роботи, не допускати використання висококваліфікованих співробітників на другорядних роботах.

Література:

1. Закон України, 2006. – 124 с. – ISBN 966-7630-14-5. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 01.01.2013р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/586-14>. **2. Про питання управління державною службою в Україні** [Електронний ресурс] : указ Президента України від 18 липня 2011 р. № 769/2011. – Режим доступу :<http://www.president.gov.ua/documents/13815.html>. **3. Занюк, С.** Психологія мотивації та емоцій / С. Занюк – Луцьк, 2013. – 322 с. **4. Захарченко В. Ю.** Організаційно-правові засади реформування системи державної служби в Україні / Дніпропетровський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентіві України. – Д. , 2014. – 20 с. **5. Пахомова Т.** Мотивація персоналу в системі державної служби / Т. Пахомова // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / редкол. С. М. Серьогін (голов.ред.)– Д. : Вид-во ДРІДУ НАДУ, 2014. – 415 с. **6. Сардарян А.** Мотивационная функция социального пакета: чем заинтересовать работника XXIвека? [Електронний ресурс] / А. Сардарян, Т. Комарова, В. Хожемпо // Управление персоналом. – 2015. – №8. – Режим доступа: <http://www.top-personal.ru/issue.html?1557>

Резнік М. С. Формування та розвиток професійної мотивації співробітників органів місцевої влади

У статті розглянуто проблеми ефективності роботи муніципальних структур, які набувають першорядну актуальність. Однією з найважливіших серед них є проблема мотивації службової діяльності працівників муніципального самоврядування. В основі цієї проблеми – протиріччя між об'єктивно соціальним змістом їх діяльності, з одного боку, та антисоціальна спрямованість політики влади, – з іншого.

Акцентовано увагу на ціннісних орієнтирах, які, на думку експертів, найбільш прийнятні в їх службової діяльності. Автор вказує на необхідність розробки, освоєння і впровадження соціокультурних технологій в систему муніципального управління. Під соціокультурним управлінням автор розуміє вплив на системи цінностей керованих соціальних суб'єктів за допомогою узгоджувальних соціальних інтересів механізму регулювання соціальних норм, соціальних відносин та взаємодій.

Ключові слова: професійна мотивація, муніципальні органи, формування та розвиток професійної мотивації, соціокультурні технології, функції муніципальної влади.

Резник М. С. Формирование и развитие профессиональной мотивации сотрудников органов местной власти

В статье рассмотрены проблемы эффективности работы муниципальных структур, которые приобретают первостепенную актуальность. Одной из важнейших среди них является проблема мотивации служебной деятельности работников муниципального самоуправления. В основе этой проблемы – противоречия между объективно социальным

содержанием их деятельности, с одной стороны, и антисоциальная направленность политики власти, – с другой.

Акцентируется внимание на ценностных ориентирах, которые, по мнению экспертов, наиболее приемлемы в их служебной деятельности. Автор указывает на необходимость разработки, освоения и внедрения социокультурных технологий в систему муниципального управления. Под социокультурным управлением автор понимает воздействие на системы ценностей управляемых социальных субъектов с помощью согласующих социальных интересов механизма регулирования социальных норм, социальных отношений и взаимодействий.

Ключевые слова: профессиональная мотивация, муниципальные органы, формирование и развитие профессиональной мотивации, социокультурные технологии, функции муниципальной власти.

Reznik M. S. The formation and development of professional motivation of employees of local authorities

The article considers the problems of efficiency of work of municipal structures, which is of paramount relevance. One of the most important among them is the issue of motivation of the service activity of employees of the municipal government. At the core of this problem – the contradiction between the objective social content of their activity, on the one hand, and anti-social orientation of government policy, on the other.

The attention is focused on values, which, according to experts, the most acceptable in their performance. The author points to the need for development, refinement and implementation of social and cultural technologies in the system of municipal management. Under the socio-cultural management author understands the impact on the value system of managed social subjects with social interest

matching mechanism for the regulation of social norms, social relations and interactions.

Key words: professional motivation, municipal authorities, the formation and development of professional motivation, sociocultural, technology, the functions of municipal government.

УДК 316.323.65

Розказов А. Г.

ЛАТЕНТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Ефективне державне будівництво в першу чергу залежить від формування в країні сталого та внутрішньо з'єднаного суспільства, в якому відбувається різнобічний розвиток соціальних, політичних, економічних зв'язків. Завдання державного управління у процесі забезпечення розвитку країни полягає у відстеженні стану соціальних відносин, особливостей їх формування та здійснення і створення умов для їх подальшого розвитку. У цьому контексті різнобічний та комплексний моніторинг суспільних відносин стає запорукою прийняття раціонального державно-управлінського рішення. Застосування нових технологій, ефективне використання раніше незадіяних ресурсів у реалізації внутрішньої та зовнішньої політики забезпечує конкурентоспроможність країни на світовому ринку та закладає умови для подолання соціальних проблем, що існують у суспільстві.

Одним з ресурсів, який достатньо широко використовується в багатьох країнах світу, щодо аналізу суспільних відносин є соціальний капітал. Останнім часом результати різнобічних досліджень соціального капіталу в

розвинутих країнах знайшли практичне використання у формуванні та реалізації державної політики, діяльності місцевих органів влади та місцевого самоврядування. Термін, що з'явився декілька десятиліть тому у науковому середовищі, такий як соціальний капітал, отримав значну популярність у наукових дебатах серед соціологів, економістів, політологів, став предметом дискусій та наукових спорів багатьох вчених різних країн світу.

Вивченню соціального капіталу присвятили свої праці такі закордонні вчені, як П. Бурдье, М. Вулкок, Дж. Коулман, А. Портес, Р. Патнам, Ф. Сабатіні, Ф. Фукуяма та інші. Серед вітчизняних науковців дослідженням соціального капіталу займалися А. Бова, Е. Гугнін, М. Горожанкіна, О. Демків, Н. Маркова, А. Колодій, Ю. Привалов, О. Рогожин, О. Сидорчук, Ю. Саєнко, В. Чепак, та інші науковці. Підходи, які використовують вчені у дослідженні соціального капіталу, зосереджуються на вивченні фізіологічних потреб людини, фінансових спонукань, громадських зобов'язань, суспільних норм та поведінки у суспільстві. Більшість згаданих авторів у своїх роботах державно-управлінський аспект з відповідної проблематики розвитку соціального капіталу подають здебільшого опосередковано, приділяючи увагу вивченню окремих та наявних його складових таких, як довіра, взаємодія, соціальні норми та мережі. На сьогодні залишається майже не дослідженою сфера латентних якостей соціального капіталу його прихованих функцій у суспільстві. Наукові пошуки в цьому напрямку формують мету даного дослідження.

Використання соціального капіталу при формуванні стратегій розвитку країн пропонувалося міжнародними фінансовими установами з метою забезпечення формування громадянського суспільства і посилення соціальної участі у нерозвинутих галузях цих країн. Соціальний капітал розглядається на сьогодні як інструмент, що може використовуватись для зменшення

бідності та нерівності через його здатність сприяти координації колективних дій та вирішенню проблем, що виникають. Така установа, як Всесвітній Банк, визначає соціальний капітал, як інститути, відносини і норми, які формують якісно та кількісно соціальні взаємодії в суспільстві [5].

Враховуючи те, що соціальні стосунки -- це джерело соціального капіталу, і вони також є визначним елементом соціальних процесів, спробуємо з позиції аналізу досліджених латентних якостей соціальних процесів визначити латентні якості соціального капіталу. В.П.Козирьков у своєму дослідженні визначив сім типів латентності соціальних процесів, таких як: історична, соціетальна, природна, інструментальна, соціальна анонімність, перетворена та культурна латентність [1, с. 229-230]. Проаналізуємо наскільки вище названі типи латентності будуть притаманні соціальному капіталу.

Як визначав В. Козирьков, історична латентність соціальних процесів--це якість, яка не дозволяє протягом певного часу спостерігати за їх формуванням та розвитком. По відношенню до соціального капіталу слід сказати, що цей ресурс виникає та розвивається лише у разі постійної підтримки та розвитку взаємовідносин між різними акторами суспільства, тому цей тип латентності також буде якісною характеристикою соціального капіталу на початковому етапі формування відносин, які спричиняють виникненню цього ресурсу і які в певний час неможливо дослідити за об'єктивних умов.

Соціальний капітал, на відміну від іншого роду капіталів, має неоднорідну структуру, яка формується багатьма його формами. Так Р. Патнам виділяв такі основні форми соціального капіталу: довіра, співпраця, зв'язки, соціальні норми, норми взаємності та мережа громадської активності [3, с.207, с.211]. Дж. Коулман розглядав цей ресурс за двома загальними властивостями: по-перше, він складається з декількох соціальних

структур, по-друге, полегшує певні дії акторів у середині структури, будь то індивід або корпорація [2, с. 124]. Крім того існує поділ соціального капіталу на три типи: індивідуальний соціальний капітал (bonding social capital), груповий соціальний капітал (bridging social capital) та корпоративний соціальний капітал, що дозволяє оцінювати суспільні відносини в суспільстві в цілому та на окремо взятому рівні [4]. У контексті впливу соціального капіталу як на все життя суспільства, так і на взаємодії в ньому окремих груп та індивідів соціетальна латентність як якість соціального капіталу стає актуальною рисою цього ресурсу.

Умови формування та розвитку соціального капіталу, складність його структури, приховані соціальні явища та залежність визначення кількісних показників від вживаних наукових методів і вимірювальних інструментів, дозволяють говорити про існування інструментальної латентності соціального капіталу, схожої з запропонованою В. Козирьковим інструментальною латентністю соціальних процесів.

Суспільні відносини, які є закритими для суспільства та знаходяться поза межами втручання публічних інститутів, обумовлюють наявність природної латентності соціального капіталу, яка має прояв у сімейних відносинах, закритих спільнотах та інше. Завдяки цій якості ми можемо спостерігати такі явища в суспільстві, як корупція, сімейне насильство та інше.

Існування таких складових соціального капіталу, як довіра та соціальні мережі, дозволяє говорити про існування такої латентної якості, як соціальна анонімність, що запропонована В. Козирьковим для соціальних процесів. Її прояв „не просто у свідомому приховуванні таких явищ, які по своїх соціальних функціях вимагають прозорості, публічності, а надання їм привабливого образу”, як різновид латентних якостей суспільних процесів також буде притаманна соціальному капіталу з позиції аналізу природи

виникнення та структури цього ресурсу [1, с. 229 – 230]. Соціальна анонімність, як і її крайнє вираження - перетворена латентність, буде спостерігатись у гордості за приналежність до асоціальних угруповань, здійсненні та приховуванні протиправних дій та інше. З-за схожості сутності та для подальшої зручності використання термінології, соціальну анонімність та перетворену латентність будемо по відношенню до соціального капіталу називати анонімною латентністю соціального капіталу.

Можливість визначення певних показників соціального капіталу на індивідуальному та корпоративному рівні, таких як освіта, інтенсивність зустрічей з друзями, родичами, відвідування театрів, шкіл, бібліотек, спортивних секцій та здійснення інших дій, дозволяють в цьому контексті говорити про достатньо прозору оцінку досліджуваного об'єкта. Визначена В. Козирьковим культурна латентність соціальних процесів як певна прихована якість всіх суспільних процесів не буде притаманна соціальному капіталу.

На підставі здійсненого аналізу ми можемо визначити основні латентні якості соціального капіталу такі, як: історична, соціетальна, природна, інструментальна та анонімна латентність.

З позиції теорій соціального капіталу рівень ефективності державного управління повинен визначається також ступенем залучення громадськості до прийняття рішень та вирішення суспільних проблем. Якість наданих державними установами послуг значною мірою можна покращити за рахунок цілеспрямованого використання суспільних ресурсів, таких як соціальний капітал. Але залучення подібних ресурсів повинно відбуватися на підставі здійсненого аналізу та визначення їх явних та і латентних показників. З цих позицій основним завданням державного управління стає створення умов для розвитку взаємодії в суспільстві на основі існуючого соціального капіталу та

розвинення системи моніторингу як явних так і прихованих показників суспільних відносин, що обумовлює напрямки подальших наукових пошуків.

Література:

1. **Козырьков В.П.** Латентный характер современной социокультурной трансформации: материалы международной научно-практической конференции [Социология социальной трансформации.] (Нижний Новгород 4-6 марта 2002 г.) / ННГУ — Н. Новгород, Изд-во «НИСОЦ», 2003. — С. 225 – 232.
2. **Коулман Дж.** Капитал социальный и человеческий / Дж. Коулман // Общественные науки и современность. – 2001. – № 3. – С. 121-139.
3. **Патнам Р. Д.** Творения демократії: Традиції громадської активності в сучасній Італії / Патнам Р. Д., Леонарді Р., Нанетті Р. Й. ; пер. з англ. В. Ющенко. – К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2001. — 301 с.
4. **Bryant C.-A.** Measurement of Social Capital: the Canadian Experience / C.-A. Bryant, D. Norris // – London: OECD – UK ONS – 2002. – 16. p. – (A country report for the OECD – UK ONS International Conference on Social Capital Measurement).
5. **Ponthieux S.** The concept of social capital: a critical review : (10th ACN Conference) [Електроний ресурс] / S. Ponthieux // – 2004 С. 23. – Режим доступу до журн.: http://www.insee.fr/en/nom_def_met/colloques/acn/colloque_10/ponthieux.pdf

Розказов А. Г. Латентність соціального капіталу.

Актуальність матеріалу викладеного у статті, обумовлено необхідністю розбудови ефективної системи державного управління на основі розвитку громадської активності та залучення суспільних ресурсів, таких як, соціальний капітал. В дослідженні проведено теоретичний аналіз видів латентності соціального капіталу на основі порівняння з латентними

якостями соціальних процесів. На основі аналізу структури та природних якостей запропоновано перелік латентностей притаманних соціальному капіталу.

Ключові слова: латентність, соціальний капітал, суспільні ресурси, соціальні відносини.

Розказов А. Г. Латентность социального капитала.

Актуальность материала изложенного в статье, обусловлена необходимостью построения эффективной системы государственного управления на основе развития общественной активности и привлечения общественных ресурсов, таких как, социальный капитал. В исследовании проведено теоретический анализ видов латентности социального капитала путем сравнения с латентными характеристиками социальных процессов. На основе анализа структуры и природных характеристик, предложено перечен латентностей характерных социальному капиталу.

Ключевые слова: латентность, социальный капитал, общественные ресурсы, социальные взаимоотношения.

Rozskazov A.G. The latency of the social capital.

The relevance of the material stated in article, is caused by need of creation of effective system of public administration based on development of public activity and attraction of public resources, such as, the social capital. In research, is carried out the theoretical analysis of latency types of the social capital by comparison with the latent characteristics of social processes. The research is based on the analysis of structure and natural characteristics, it is offered the list of latent characteristics typical to the social capital.

Key words: latency, social capital, public resources, social relationship.

ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Актуальність дослідження. В останні часи особливо популярна концепція саморозвитку регіонів, яка засновується на самостійній постановці стратегічних цілей і завдань регіонів, розробленні відповідних проектів, а також їх реалізацію.

Постановка проблеми. Проблемам розвитку потенціалу в регіонах України нині приділяється значна увага, але реалізація ефективних механізмів управління цими процесами не набуває значного поширення. Делегувавши повноваження і відповідальність на рівень регіонального управління, потрібно узгодити цілі стратегічного розвитку регіонів із загальнодержавними цілями.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблеми формування інноваційної моделі розвитку й удосконалення державної та регіональної інноваційної політики досліджують такі провідні вітчизняні вчені, як В.Александрова, О.Амоша, А. Базилюк [1], С. Біла [2], М. Долішній [3] , О. Жихор [4], З.Костак [6], М. Кушнір [9], Л. Пташенко [7], В. Новіцький, О. Поручник, Л.Федулова, Н. Сумак [8] та ін.

На сьогодні недостатньо досліджено питання, пов'язані з розробкою й реалізацією регіональної стратегії розвитку з використанням інноваційного підходу, зокрема не відпрацьований механізм інвестиційного забезпечення

інноваційного типу розвитку регіону, формування й функціонування регіональної інноваційно-інвестиційної інфраструктури.

Розвиток продуктивних сил відбувається при тісній взаємодії науки і нових технологій з виробництвом. Власне на створення дієвої системи управління інноваціями повинні бути спрямовані заходи інноваційної політики, оскільки ефективність державної політики у науково-технічній сфері визначатиме конкурентоспроможність вітчизняної економіки.

В умовах гострої міжнародної та внутрішньої конкуренції між регіонами за отримання нових інвестицій (включаючи іноземний капітал) регіональна політика повинна дати регіонам країни інструменти, завдяки яким вони зможуть бути конкурентними на ринку інвестицій. Створення такої системи вимагає як прямої фінансової підтримки з державного бюджету, так і створення загальнонаціонального сприятливого інвестиційного клімату[2].

Головні групи інструментів державної підтримки, які використовуються в рамках цього напрямку:

- надання цільових субвенцій на підтримку розвитку інфраструктури;
- розбудова інфраструктури бізнесу: бірж, виставкових залів, бізнес-інкубаторів, центрів бізнесу, промислових парків, інституцій передачі ринкових знань, інфраструктури для заохочення підприємств (включаючи малі та середні) до розміщення діяльності на даній території (облаштування території, модернізація та розбудова виробничих приміщень), об'єктів сфери послуг;
- формування державної та регіональної інфраструктури залучення інвестицій: агентств із залученню інвестицій, бюро з обслуговування інвесторів;
- створення умов для розміщення нових підприємств, у тому числі

іноземних, які створюють конкурентні місця праці;

- надання вирішального значення при виборі інвестиційних проектів сучасним енергозаощаджувальним технологіям, які не забруднюють навколишнє середовище;

- сприяння створенню та впровадженню інновацій, включаючи розповсюдження сучасних технологій, у тому числі для зниження ризиків виникнення техногенних катастроф.

Діяльність у напрямі розвитку науково-технічного потенціалу регіонів поширюватиметься на регіони, які мають досвід створення наукоємних та високотехнологічних продуктів та технологій.

Головний зміст інвестиційної стратегії держави має полягати у формуванні на теренах України інноваційної моделі економічного розвитку. Здійснюючи політику регулювання і стимулювання інноваційного розвитку, держава змушена постійно вирішувати проблему балансу розподілу суспільних ресурсів. Причому традиційна дилема суспільного вибору, тобто встановлення співвідношення між виробництвом продукції споживчого і виробничого призначення перетворюється сьогодні на тріаду з включенням саме науки. Вкладаючи кошти в стимулювання споживчого попиту, суспільство відволікає їх від інвестиційного та інноваційного напрямків, точніше, ці кошти йдуть на поповнення інвестиційного потенціалу довгим шляхом, значно втрачаючи на ньому в обсязі. Рішення про концентрацію коштів на реалізацію інноваційних проектів, у свою чергу, веде до відносного зменшення обсягів споживання, поточного виробництва й інвестування. Це особливо відчутно в умовах стагнуючої економіки.

Отже, вкладаючи кошти в інновації, суспільство закладає засади довгострокової стратегії формування внутрішнього ринку товарів споживчого та виробничого призначення. Це підтверджує необхідність забезпечення максимально можливого інноваційного спрямування інвестиційних процесів

в Україні [3].

Проведений аналіз світового та вітчизняного досвіду з питань пошуку шляхів прискореного економічного розвитку, посилення впливу і конкурентоспроможності країни свідчить, що формування відповідного інституційного середовища є основою створення ефективної інноваційної моделі розвитку. Інституціональна реформа в Україні у сфері інноваційної діяльності має забезпечити системні трансформації всіх основних складових частин: банківської, державної, корпоративної, науково-технічної, домашніх господарств, системи управління з урахуванням міжнародного науково-технічного співробітництва.

Зазначена трансформація буде мати позитивний вплив на концентрацію капіталу, створення потужних господарських і фінансових структур, які в рамках реалізації великих цільових комплексних програм, державних науково-технічних програм міжнародного співробітництва, галузевих і регіональних програм мають охопити весь цикл розробки і виробництва нових технологій, конкурентоспроможної продукції на внутрішньому та світових ринках.

Створення ефективної ринкової економіки, можливе через удосконалення основних напрямів державного регулювання інноваційного розвитку регіонів, а саме:

1. Держава повинна допомогти підприємствам стати інноваційно активними через забезпечення макроекономічної стабільності, створення дружнього до інноваторів податкового режиму, інфраструктури фінансового ринку; а також впровадження стимулів для безперешкодного руху знань і технологій через захист інтелектуальної власності, створення доступних інформаційних мереж, диверсифіковану багатоканальну систему навчання.

2. Домінуючим повинен стати той шлях розвитку, що ґрунтується на використанні стратегії нарощування інноваційного потенціалу, на заздалегідь

визначених державою пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу. У зв'язку з цим, вітчизняна наука має бути визнана вищим національним пріоритетом, ресурсне забезпечення якого слід здійснювати першочергово.

Для цього важливо[1]:

- поглибити інтеграцію України в європейський науково-технологічний простір через організацію цивілізованого трансферу технологій, приведення норм українського законодавства у відповідність до міжнародної Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності згідно із вимогою СОР;
- визначити прийнятні для сучасного стану української економіки і адаптувати бізнес-моделі запровадження промислових інновацій (формування виробничих мереж і кластерів підприємств, стимулювання кооперації великих, середніх та малих підприємств, промислово-фінансових груп тощо);
- сприяти зменшенню бюрократичних перепон для розвитку наукомістких виробництв та послуг, запровадженню міжнародної системи сертифікації;
- забезпечити чітке розмежування повноважень між міністерствами та відомствами при посиленні їх відповідальності за технологічний розвиток, підвищення рівня інновативності, завоювання ринків, ефективність використання інвестицій;
- запровадити систематичне розроблення та оновлення довгострокових прогнозів науково-технологічного розвитку.

3. Найголовнішими завданнями інфраструктури інноваційної системи в контексті розбудови економіки є:

- законодавче врегулювання сфери інтелектуальної власності;
- диверсифікація механізмів фінансової підтримки (венчурного фінансування високоризикових проєктів; системи державного й приватного страхування інноваційних ризиків; лізингу наукоємного та унікального

обладнання; удосконалення системи експертизи технологій, ноу-хау);

– формування міжрегіонального інноваційного ринку (створення центрів високих технологій, реструктуризація науково-дослідних та проектних інститутів в інжинірингові фірми з комерційною інфраструктурою);

4. Одним із найбільш розповсюджених механізмів державного впливу на забезпечення інноваційно-орієнтованої перебудови структури економіки є законодавче стимулювання інноваційної діяльності на всіх її етапах і створення нормативно-правового середовища, найбільш сприятливого для високотехнологічних галузей виробництва. Мається на увазі значна кількість правових та організаційно-економічних заходів, спрямованих на податкове, амортизаційне, митно-тарифне стимулювання відповідних підприємств. З цією метою включаються також важелі зовнішньоекономічної політики, боротьба з недобросовісною конкуренцією тощо.

5. Потужним важелем державного впливу на прискорення інноваційного розвитку найбільш високотехнологічних галузей має стати діяльність інноваційних фондів, створених за рахунок прямих бюджетних інвестицій, галузевих та регіональних фондів, компаній. Такі фонди загальнодержавного, галузевого та регіонального рівнів повинні стимулювати залучення коштів промисловості, приватного сектору економіки до фінансування інноваційних проектів і програм.

Література:

1. **Базилюк А. В.** Фінансові важелі розвитку малого бізнесу в Україні/ А. В. Базилюк // Актуальні проблеми економіки, 2002. – № 8. – С.17-22.
2. **Інституційно-правове** забезпечення реформування державного

управління регіональним розвитком. Аналітична записка / М.О. Кушнір [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/810/>.

3. **Щодо удосконалення** регіональних пріоритетів розвитку у процесі модернізації середньострокових стратегій економічного і соціального розвитку регіонів України. Аналітична записка[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.niss.gov.ua/articles/1344/>

Саєнко О. О. До питання про державне регулювання

Актуальність матеріалу, викладеного у статті обумовлена тим, що в сучасних умовах трансформації економіки розвиток і ідентифікація сучасного виробництва повинні цілком базуватися на нових рішеннях в галузі технології, а роль державних та регіональних органів влади у організації та регулюванні інноваційних процесів є набагато вагомішою, ніж при регулюванні звичайної економічної діяльності. У статті визначено роль регіональної складової державної інноваційної політики в сучасних умовах економічного стану. Проаналізовано причини існуючих проблем та обґрунтовано напрями удосконалення державної інноваційної політики розвитку регіонів.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, регіон, державне регулювання інноваційної діяльності, державна інноваційна політика, регіональна інноваційна політика.

Саєнко О. А. К вопросу о государственном регулировании развития региона

Актуальность материала, изложенного в статье обусловлена тем, что в современных условиях трансформации экономики развитие и идентификация современного производства должны полностью базироваться на новых решениях в области технологии, а роль государственных и региональных

органов власти в организации и регулировании инновационных процессов намного весомее, чем при регулировании обычной экономической деятельности. В статье определены роль региональной составляющей государственной инновационной политики в современных условиях экономического состояния. Проанализированы причины существующих проблем и обоснованы направления совершенствования государственной инновационной политики развития регионов.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, регион, государственное регулирование инновационной деятельности, государственная инновационная политика, региональная инновационная политика.

Saienko O. A. On the issue of state regulation development of region

The relevance of presented material in the article is determined by the fact that in modern conditions of economic transformation development and identification of modern production should be based on new solutions in technology entirely, and the role of government and regional authorities in the organization and regulation of innovative processes should be much more significant than the regulation of normal economic activity.

The article defines the role of the regional component of state innovation policy in modern conditions of economic status. The reasons of the existing problems of realization innovations in Ukraine are analysed. The principles of formation are developed and the directions of state innovative policy of development of regions are defined.

Keywords: innovation, innovative activity, region, state regulation of innovation, state innovation policy, regional innovation policy.

Сич Т. В.

ОБГРУНТУВАННЯ КРИТЕРІЇВ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Постановка проблеми Загальновідомою є закономірність обумовленості розвитку тієї чи іншої галузі науки від розвитку методології цієї науки. Методологічні засади належать до внутрішніх чинників розвитку науки. Теорія управління освітою відносно молода галузь науки. Дослідження проблем управління освітою в Україні здійснювалися переважно на засадах методології науково-педагогічних досліджень, не враховуючи те, що проблематика цих досліджень досить часто виходить за межі педагогіки й потребує пошуку нових засобів та методів вирішення завдань досліджень. Але, незважаючи на усвідомлення науковцями перетворюючої ролі методологічного знання в сучасному освітньому просторі, його великою теоретичною і практичною значущістю для розвитку наукових теорій, зокрема теорії управління освітою, питання розвитку методології дослідження проблем управління освітою залишається не вивченим, у вітчизняній науковій літературі відсутні розробки критеріїв її розвитку.

Проте науково обгрунтоване визначення критеріїв розвитку методології є важливою умовою ефективності наукового дослідження та отримання нового знання. Це пов'язане з тим, що критерії дозволяють не тільки оцінити стан розвитку методології у певній науковій галузі, виявити особливості її розвитку в окремі періоди, та й виокремити тенденції, напрями її подальшого розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій. На сьогоднішній час існує безліч наукових праць, присвячених методології наукових досліджень. Окремі аспекти методології дослідження систем управління розглянуто в працях російських вчених (Б. Ломоносова, З. Макашевої, В. Мішина, В. Мухіна, В. Мильника, Б. Тіторенко та ін.). Опрацюванню критеріїв оцінки результатів і самого процесу наукових досліджень присвячено праці Ю. Бабанського, С. Гончаренко, М. Данилова, В. Краєвського, В. Полонського, М. Скаткина, Ю. Сурміна, Т. Шамової, Г. Щукиної та ін. Серед публікацій останніх років необхідно відзначити роботи В. Горового, М. Губко, Л. Дубровіної, Д. Новікова, О. Орлова, у яких аналізується зарубіжний досвід оцінювання наукової діяльності. Вимоги до розробки комплексу критеріїв оцінки розвитку освіти, педагогічної думки і теорії викладено у роботах О. Адаменко, А. Димитрієва, В. Курила, Є. Хрикова, та О. Шевченка. За кордоном питання, пов'язані з оцінкою якості педагогічних досліджень і методологією наукових робіт, розглядали Г. Бижков, З. Забровські, Х. Леманн, Д. Берштехер, В. Вієрсма, Г. Міаларе та ін. Але в роботах з методології наукових досліджень проблема обґрунтування критеріїв оцінки розвитку методології ще не знайшла необхідного висвітлення.

Мета статті: обґрунтувати критерії розвитку методології дослідження проблем управління освітою у вітчизняній історії педагогічної науки.

Виклад основного матеріалу. В якості методологічного підходу до аналізу й оцінки розвитку методології дослідження проблем управління освітою у вітчизняній історії педагогічної науки нами використовується критеріально-комплексний підхід, який полягає в розробці, обґрунтуванні й використанні в ході дослідження системи критеріїв для оцінки досліджуваного явища, забезпечує детальний, якісний та об'єктивний його аналіз.

У науковій літературі „критерій” (від грец.criterion– засіб для судження) визначається як основний компонент, ознака, на основі якого здійснюється оцінка, визначення або класифікації чого-небудь: вимір судження, оцінки [4, с. 654]. Критерії – поняття складне, тому що, по-перше, вони можуть бути виражені як кількісними, так і якісними показниками, по-друге, критерії можуть мати об’єктивний і суб’єктивний характер. Об’єктивні критерії – виражені конкретним показником (кількісним або якісним). При цьому якісні критерії – значно менше визначені. До них можна віднести, наприклад, позитивну або негативну оцінку наукової діяльності, рівня методології з боку експертів. Прикладом кількісних показників якості наукової діяльності може виступати кількість публікацій, цитувань та ін. Суб’єктивні критерії на практиці дуже впливають на ступінь обліку об’єктивних факторів. Як суб’єктивні критерії постають особистісні якості науковця, його світоглядні позиції, рівень наукової культури та ін. Критерії, що застосовуються в педагогічних дослідженнях, повинні відповідати ряду вимог: цільові заданість; об’єктивність; істотність; релевантність; правильне співвідношення кількісних і якісних сторін; раціональність (доступність) тобто можливість її використання різними суб’єктами. За допомогою критеріїв має встановлюватися зв’язок між усіма компонентами досліджуваної системи.

У свою чергу, „показники” – це наочні дані про результати певної роботи, певного процесу; явища або події, на підставі яких можна робити висновки про перебіг будь-якого процесу; тобто дані, які свідчать про розвиток та перебіг чогось. У педагогіці склалося уявлення, що критерій являє собою найбільш загальну ознаку, за якою здійснюється порівняння, оцінка та вимірювання властивостей і якостей, досліджуваного об’єкта. Показник же – характеризує окремі

властивості і якості; накопичення показників створює базу для оцінки досліджуваного об'єкта. Зазвичай критерій виступає по відношенню до показника як загальне до частки, і включає в себе цілу групу показників, що характеризують об'єкт з кількісної та якісної сторін.

У роботі В. Курила обґрунтовано вимоги до розробки комплексу критеріїв для оцінки розвитку системи освіти і педагогічної думки. Отже, критерії мають: відбивати суттєві характеристики системи освіти й педагогічної думки; відбивати всю сукупність суттєвих характеристик системи освіти, забезпечувати їх багатомірний аналіз і оцінку; являти собою теоретично й логічно обґрунтовану систему взаємопов'язаних характеристик системи освіти; давати змогу оцінити як процес розвитку системи освіти, так і його поточні та кінцеві результати; враховувати можливість отримання необхідної для оцінки того чи іншого явища інформації; враховувати головні існуючі підходи до аналізу історико-педагогічних явищ; система критеріїв має бути перевіреною на практиці та придатна до застосування для оцінки подібних історико-педагогічних явищ [3, с. 209.].

Є. Хриков висуває такі вимоги до визначення критеріїв у дослідженнях проблем управління освітою: в основу обґрунтування критеріїв мають бути покладені чіткі методологічні засади; формулювання критеріїв мають відбивати особливості того явища яке буде оцінюватися, а не загальні структурні компоненти; критерії повинні бути однорівневими, жоден критерій не може бути складовою іншого; виокремити критерії неможливо без якісного понятійно-термінологічного аналізу та визначення сутності поняття, яке характеризує досліджуване явище, а також і понять, які описують окремі критерії та навіть їх показники; кожний критерій повинен бути чітко диференцьованим від інших критеріїв, а показники критерію від інших його показників; для оцінки

управлінських явищ необхідні критерії які пов'язані з управлінням (саме такий підхід покладено в основу міжнародних стандартів управління якістю серії ISO 9000, які орієнтовані на оцінку ефективності управління за рівнем розробки та реалізації трьох груп процесів, а не якості продукції. Наприклад, показники розвитку учнів можна розглядати лише як додаткові критерії в оцінці ефективності управління) [3]. Наведена логіка визначення структури критеріїв відповідає методології системного підходу та була використана нами для визначення критеріїв розвитку методології дослідження проблем управління освітою.

Учений також виділяє функції критеріїв: вимірювання характерних особливостей явища, що підлягають оцінці, моделювання (бо вони характеризують найбільш суттєві особливості явища), методологічного орієнтиру під час аналізу наукової літератури за проблемою дослідження, понятійного визначення проблеми (формулювання критеріїв описують досліджуване явище за допомогою науково обґрунтованих понять). Отже, узагальнення наведених вище функцій критеріїв у педагогічному дослідженні свідчить, що критерії у дослідженні є головним методологічним орієнтиром усього дослідження, тому що дозволяють реалізувати функцію аналізу, вимірювання, понятійного опису, моделювання [3].

При розробці критеріїв ми спиралися на основні етапи обґрунтування критеріїв, запропоновані Є. Хриковим: теоретична інтерпретація, емпіричний етап обґрунтування критеріїв, оптимізація критеріїв.

Перший такий етап – теоретична інтерпретація, логічний аналіз теми (предмету) дослідження. Теоретична інтерпретація починається зі структурної інтерпретації, яка дозволяє виокремити поняття, що характеризують предмет дослідження, та встановити їх зв'язки.

Фактично структурна інтерпретація дозволяє визначити структуру критеріїв та співвідношення в критеріях загального та особливого. Наступне завдання теоретичної інтерпретації – понятійна інтерпретація, яка передбачає визначення сутності основних понять, які характеризують структуру досліджуваного явища. Завдання понятійної інтерпретації можна вважати реалізованим, якщо в дисертації чітко визначені всі головні поняття. Наступний крок – це операціоналізація головних понять. Ця процедура передбачає виокремлення таких характеристик, які підлягають спостереженню, реєстрації, виміру, аналізу.

Відповідно до цього етапу нами була здійснена теоретична інтерпретація теми дослідження та здійснена операціоналізація головних понять: „методологія”, „розвиток”, „проблеми управління освітою”. З’ясовано, що методологічні основи дослідження частіше всього розкриваються через такі поняття: підходи, теорії, принципи, положення, ідеї, засади, закономірності.

С. Гончаренко відмічає, що „Методологічний рівень наукових праць з педагогіки визначається ступенем відповідності цих праць ряду вимог, які до них ставляться і які передбачають пошук стратегії дослідження, організації пошуку і його проведення, вибору тактичних засобів і способів методологічного аналізу, наявності понятійної основи, результатів дослідження [1, с. 89 – 90]. Методологія дослідження має певні особливості в залежності від рівня дослідження (дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, комплексне, колективне дослідження, індивідуальне, локальне дослідження), від типу дослідження (теоретичне, практичне, прикладне). Нами з’ясовано, що про рівень розвитку методології можна скласти уявлення на основі

аналізу понятійного апарату наукового дослідження. До методологічних категорій, які виступають як основні компоненти педагогічного дослідження, відносяться – наукова проблема, тема, актуальність, об’єкт та предмет дослідження, мета, задачі, гіпотеза, методи дослідження, наукова новизна, теоретична та практична значущість, положення, які виносяться на захист. Відповідно до структури методологічного знання за Е. Юдіним, методологія дослідження розглядається нами як складна чотирьохрівнева система. Рівень розвитку методології у конкретному дослідженні проблем управління освітою залежить від рівня розвитку загальної методології наукових досліджень, від розвитку методологічних засад споріднених наук, розвитку методології педагогічної науки та особливостей розвитку теорії і практики управління освітою під час здійснення дослідження. Як відмічає Є. Хриков, перші три рівні методології забезпечують відповідність педагогічного дослідження системі цінностей, сучасного суспільства (перший рівень); найбільш ефективним шляхам вирішення соціальних проблем (другий рівень); тенденціям розвитку педагогічної науки (третій рівень). Четвертий рівень методології забезпечує технологічну реалізацію концептуальних засад дослідження, сформованих за допомогою перших трьох рівнів методології [3, с. 112].

Е. Юдін, характеризуючи методологічні дослідження в цілому, зазначав, що в них помітно переважає нормативний елемент. Нормативне методологічне знання виступає у формі розпоряджень і норм, в яких фіксуються зміст і послідовність певних видів діяльності. Воно, на його думку, виконує три основні функції: забезпечує правильну постановку проблеми як зі змістовної, так і з формальної точки зору; дає певні основи для вирішення вже поставлених завдань і проблем – те, що можна назвати інтелектуальною технікою наукової діяльності; поліпшує

організацію досліджень [2, с. 264]. На наш погляд, виконувати зазначені вище науковцями функції може методологія, яка набула розвитку, тобто рівень реалізації цих функцій свідчить про певний рівень розвитку методології дослідження у цій галузі науки. На нашу думку, ці положення необхідно враховувати при визначенні критеріїв оцінки її розвитку.

Аналіз сутності поняття „проблеми управління освітою” дозволив нам окреслити коло наукових досліджень, які потребують розгляду для здійснення висновків про рівень розвитку методології відповідно до проблеми дослідження.

Також логіка нашого дослідження передбачає розкриття поняття „розвиток”, який розуміється у нашому дослідженні як необоротна, спрямована, закономірна зміна матеріальних та ідеальних об’єктів. Тільки одночасна наявність всіх трьох вказаних властивостей виділяє процес розвитку серед інших змін: оборотність змін характеризує процеси функціонування (циклічність, відтворення постійної системи функцій); відсутність закономірності характерна для випадкових процесів катастрофічного типу; при відсутності спрямованості зміни не можуть накопичуватися, і тому процес втрачає характерної для розвитку єдиної, внутрішньо взаємозалежної лінії. У результаті розвитку виникає новий якісний стан об’єкта, який виступає як зміна його складу або структури (тобто виникнення, трансформація або зникнення його елементів і зв’язків). Здатність до розвитку становить одне з загальних властивостей матерії і свідомості. Істотну характеристику процесів розвитку становить час: по-перше, всякий розвиток здійснюється в реальному часі, по-друге, тільки час виявляє спрямованість розвитку [6].

Більшість науковці розглядають „розвиток” як процес і результат змін. Такі науковці, як А. Авер’янов, Б. Грушин, Б. Кедров, В. Столяров, Ф. Шмідт зазначають, що дослідження процесів змін є одним із найважливіших компонентів сучасного наукового пізнання. Поряд із цим, у роботі В. Столярова обґрунтовано, що дослідження процесу змін обов’язково передбачає аналіз того, що змінюється. З’ясування сутності процесу змін обумовлює встановлення предмета, який змінюється, і що саме відбувається з ним у процесі змін. При цьому необхідно розрізняти сутність змін, причини змін і механізм протікання змін [5, с. 132].

Відповідно до цих стверджень, розвиток методології необхідно розглядати як процес, що протікає у певний період часу та зумовлює етапність розвитку; визначити складові методології дослідження, що відображають сутність досліджуваного явища та саме підлягають змінам. Причини змін, на наш погляд, важливо враховувати при визначенні періодизації, так відповідно до проблеми нашого дослідження такими причинами змін можуть виступати: наукові революції та зміни наукових, освітніх і управлінських парадигм; економічні, політичні, світоглядні та ідеологічні зміни у суспільстві та ін. До складових методології як особливої системи елементів, що підлягають змінам та з яких саме складається наукове пізнання науковці зазвичай відносять: наукову проблему, гіпотезу, вибір предмета дослідження, пізнавальні завдання, методи пізнання, а також вимоги, пропоновані до них [1, с. 263]. На наш погляд, цей перелік слід доповнити науковими підходами, які використовуються в якості методологічних засад наукових досліджень.

Як вже відмічалось, розвиток методології та розвиток науки взаємно обумовлені. Отже, при визначенні критеріїв оцінки розвитку методології дослідження проблем управління освітою у вітчизняній історії педагогічної науки доцільно було розглянути різні погляди щодо критеріїв та показників

розвитку науки. Так Є. Хриков визначає, що про рівень розвитку науки свідчать: рівень розробленості понятійно-термінологічного апарату; наявність виявлених законів, закономірностей, принципів, правил, умов; розробленість наукових концепцій; накопичення емпіричних фактів; наявність наукових теорій, які включають в себе всі попередні складові наукового знання [3, с. 99 – 100]. Нами були проаналізовані критерії оцінки розвитку педагогічної думки регіону, запропоновані В. Курило, які складаються з 12 критеріїв та відповідних до них показників [3, с. 219 – 224]. Ця система оцінювання досить об'ємна, повно відображає досліджуване явище. Необхідно відзначити, що значна частина критеріїв відображає методологію дослідження, наприклад, методологічні засади педагогічного пошуку, формування дослідницької проблематики, характеристика процедури педагогічного пошуку дослідження, відповідність педагогічної думки внутрішній логіці розвитку, характер та результативність зв'язку педагогічної думки з практикою та ін.

На другому, емпіричному етапі обґрунтування критеріїв, здійснювалася конкретизація, уточнення, розширення переліку критеріїв, забезпечення їх повноти за допомогою емпіричних методів. На основі інформації отриманої під час теоретичного та емпіричного обґрунтування критеріїв, сформовано орієнтовний їх перелік. Третій етап – оптимізація критеріїв. На цьому етапі забезпечувалося системне охоплення найбільш важливих характеристик досліджуваного явища, взаємозв'язок, цілісність критеріїв, їх оптимальну кількість. Важливо щоб критерії були одного рівня та жоден із них не був складовою іншого. Завдання цього етапу реалізовано за допомогою експертного опитування. При визначенні кількості критеріїв за основу було взято правило 7 ± 2 , для кількості показників – 5 ± 2 . Саме така кількість критеріїв та показників відповідає вимогам міжнародних стандартів серії ISO 9000 при визначенні кількості процесів, які необхідно розробляти та

оцінювати їх ефективність. Отже, система оцінки не може бути громіздкою, вона повинна ураховувати потенційну можливість отримати, необхідну для всебічного аналізу, інформацію.

Таким чином, при обґрунтуванні критеріїв оцінки досліджуваного явища ми дотримувалися таких вимог до визначення критеріїв: відповідність структури критеріїв структурі (моделі) та суттєвим особливостям досліджуваного явища; чітка диференціація критеріїв та показників; ефективність здійснення такого етапу дослідницької роботи як теоретична інтерпретація, логічний аналіз теми (предмету) дослідження; ефективність здійснення емпіричного етапу обґрунтування критеріїв; цілісність та оптимальність системи критеріїв; забезпеченість критеріїв методиками вимірювання їхніх показників. На основі здійсненого аналізу нами були запропоновані такі критерії оцінки рівня розвитку методології дослідження проблем управління освітою у вітчизняній історії педагогічної науки:

1. Спрямованість досліджень на актуальні проблеми з позиції сучасної науки, (спираючись на наукові дослідження на накопичені раніше знання; постановка наукових проблем, які обумовлюються попереднім розвитком науки; розвиток певних попередніх наукових ідей; відповідність розвитку педагогічної науки об'єктивним соціальним потребам, стратегії розвитку освіти);

2. Рівень сформованості методологічних знань у специфіці науки управління (інтуїтивний та неформалізований, запозичений, усвідомлений);

3. Розробленість засобів доказу наукового знання (опис досвіду, експериментальний доказ, теоретичне обґрунтування, заявлений та реально використаний спектр методів отримання, обробки інформації та представлення результатів);

4. Рівень розкриття сутності понять, що характеризують методологічні та теоретичні засади дослідження (обґрунтованість

застосування загально наукових, психолого-педагогічних, педагогічних, управлінських підходів у науковому дослідженні; наявність у дисертації певних трактувань понять, що характеризують задекларовані пошукувачем наукові підходи дослідження; відповідність логіки дослідження зазначеним підходам)

5. Розробленість понятійної системи у наукових дослідженнях (доцільність наукового дослідження доведено крізь обґрунтування актуальності та формулювання суперечностей; мета сформульована відповідно до проблеми, конкретно як кінцевий результат дослідження; чітке співвідношення мети, об'єкта та предмета дослідження; наявність взаємозв'язку між метою, завданнями та науковою новизною; чітке відокремлення методологічних та теоретичних засад дослідження).

Висновки і перспективи подальших досліджень. При розробці критеріїв необхідно враховувати головні вимоги до процесу формування та формулювання критеріїв; прагнути до обмеження їхньої кількості та вироблення системи критеріїв, що поєднує сукупне використання кількісних і якісних показників. Отже, на основі здійсненого аналізу нами були обґрунтовані критерії оцінки рівня розвитку методології дослідження проблем управління освітою у вітчизняній історії педагогічної науки.

Література:

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. / С. У. Гончаренко. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма „Планер”, 2010. – 308с.
2. Краевский В. В. Методология педагогики: новый этап: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. В. Краевский, Е. В. Бережнова. – М.: Издательский центр „Академия”, 2006. – 400 с.
3. Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія / авт.кол.: Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін.; за аг. ред. В. С. Курила,

Є. М. Хрикова. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 248 с. **4. Советский** энциклопедический словарь/ Гл.ред. А. М. Прохоров. – 2-е изд. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 1600 с. **5. Столяров В. И.** Процесс изменения и его познания (логико-методологические проблемы) / В. И. Столяров. – М. : Наука, 1966. – 251 с. **6. Философский** энциклопедический словарь./ Гл. редакция: Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов. — М.: Советская энциклопедия, – 1983.

Сич Т. В. Обґрунтування критеріїв розвитку методології дослідження проблем управління освітою

У статті розкрито зміст понять „критерії”, „показники”, „розвиток”. Проаналізовано праці науковців, в яких розглядаються вимоги до критеріїв у педагогічних дослідженнях, виокремлено критерії з аналізу та оцінки розвитку освіти, педагогічної думки та теорії, якості наукової діяльності. На основі цього аналізу запропоновано критерії для аналізу та оцінки розвитку методології дослідження проблем управління освітою в історії педагогічної науки.

Ключові слова: методологія, критерії, показники, управління освітою, розвиток методології.

Сич Т. В. Обоснование критериев развития методологии исследования проблем управления образованием

В статье раскрыто содержание понятий „критерии”, „показатели”, „развитие”. Проанализированы труды ученых, в которых рассматриваются требования к критериям в педагогических исследованиях, выделены критерии анализа и оценки развития образования, педагогической мысли и

теории, качества научной деятельности. На основе этого анализа предложены критерии для анализа и оценки развития методологии исследования проблем управления образованием в истории педагогической науки.

Ключевые слова: методология, критерии, показатели, управление образованием, развитие методологии.

Sych T. V. The substantiation of criterias of the development of reaesrch methodology of problems in management of education

The meanings of the notions „criteria” „indexes” „development” are defined in the article. The scientific works which deal with requirements for criteria of pedagogical research, define criteria for analysis and evaluation of educational advancement, pedagogical ideas and theories, quality of scientific activity have been analyzed. Based on this analysis, the criteria for analysis and evaluation of research methodology of problems in management of education in the history of pedagogy have been proposed: the directivity of research on topical issues from the perspective of modern science, the level of formation of methodological knowledge in the specifics of management science, availability of tools for proof of scientific knowledge, the level of disclosure of the concepts that characterize the methodological and theoretical bases of research, the conceptual system is developed in research.

Keywords: methodology, criteria, indexes, management of education, development of methodology.

УДК 658:37

Сомова О. О.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

Виклад основного матеріалу Забезпечення результативного управління навчальним закладом у сучасних умовах неможливе без ефективного управління ризиками, що вимагає дослідження закордонного досвіду та наукових публікацій з ризик-менеджменту авторів зарубіжних та вітчизняних наукових шкіл, що сприятиме удосконаленню як теорії та методології вітчизняної науки ризикології, так і практиці управління ризиками в освітній системі України.

Проблематика термінологічного аналізу поняття „ризик-менеджмент” досліджувалась у працях таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як А. Альгін, І. Балабанов, В. Вітлінський, В. Гранатуров, А. Старостіна, В. Кравченко та ін. Зокрема, В. Вітлінським була розроблена концепція теорії ризиків та введено поняття „ризикології” як науки, сформульовано аксіоматику ризикології в економічній галузі. А. Альгін, В. Гранатуров, Н. Хохлов дали визначення категорії ризику, запропонували систему кількісних показників ступеня ризику та концептуальну схему управління ним. У розвідках таких науковців, як К. Хубер, М. Хубер, М. Дуглас, Е. Тернер, К. Рабан, К. Худ, викладено основні принципи якісного управління ризиками в системі вищої освіти.

Попри значну наукову і практичну цінність праць, у яких висвітлено різні аспекти проблематики ризику, необхідно звернути увагу на необхідність уточнення понятійного - категоріального апарата дослідження проблеми управління ризиками в системі освіти.

Аналіз науково-методичної, енциклопедичної та словникової літератури констатує, відсутність єдиного підходу тлумачення понять „ризик”. Поняття ризику, з одного боку, відомо кожному на інтуїтивному рівні і несе в собі розуміння загрози, небезпеки, невизначеності, можливих збитків тощо. З іншого боку, не існує загальноприйнятого визначення терміна „ризик” – ні в

науці, ні в суспільному розумінні. У зарубіжних словниках для позначення категорії «ризик» використовуються схожі по звучанню слова: в англійській мові – “risk”, у німецькій – “risiko”, у французькій – «risque», в італійській – “rischio”, в іспанській «riesgo» тощо. На думку більшості дослідників, даний термін походить від латинського слова «rescum», який в перекладі значить „скеля” або „небезпека”.

Слід зазначити, що термін «ризик» почав використовуватися в XVII ст. та означав втрату або збиток для людини. На початку XVIII ст. його використання поширилося на визначення комерційних втрат застрахованого майна чи товарів. В кінці XVIII ст. поняття ризику почало вживатись в юридичній галузі для визначення відповідальності за такі втрати або збиток. Набагато пізніше, з середини XX ст. термін „ризик” застосовується у сфері бізнесу і комерції у таких варіаціях, як сприйняття ризику, фактор ризику, ухилення від ризику, аналіз ризику, менеджмент ризиків тощо [9, с. 13].

В кінці XIX – на початку XX століття таке явище як ризик почали вивчати математики та статистики (Джон фон Нейман (John von Neumann), Оскар Моргенштерн (Oskar Morgenstern) та ін.). Цей процес визначався накопиченням наукових знань про імовірнісний характер природних і суспільних процесів. На наступному етапі ризик почав досліджуватися значним числом конкретних наук – теорією ігор, теорією прийняття рішень, теорією ймовірностей, логікою, соціологією, правовими науками, медичними, економічними, демографічними та іншими дисциплінами. У другій половині XX століття ризик стає предметом міждисциплінарних досліджень, набуває статусу загальнонаукового поняття. На сучасному етапі спостерігається стрімкий розвиток педагогічної (освітньої) ризикології.

Категорія „ризик” в економічній, соціологічній, філософській, психологічній та педагогічній літературі не має однозначного тлумачення. Науковці наводять різні визначення даного поняття і пояснюється це тим, що

ризик – багатоаспектне та складне явище. Під ризиком у філософському плані можна розуміти ступінь ймовірності передбачуваного результату в процесі становлення нового, поява якого обумовлена не тільки об'єктивними умовами, а й знаннями, умінням і волею колективу, окремої людини. [6, с.13]. У психології терміну „ризик” відповідають три основних взаємопов'язаних значення: як міра очікуваної невдачі діяльності; як дія, що загрожує певними втратами; як ситуація вибору. [4, с. 13]. У менеджменті науковці виділяють кілька підходів до визначення поняття „ризик”: як невизначеність щодо наслідків дій; як наслідок дій; як характеристика; як ситуація; ризик одночасно і як ймовірність настання події, і як наслідок такої події; ризик як загроза (подія, яка може відбутися, а може і не відбутися, однак у разі настання такої події можливі три економічні результати: негативний (програш, збиток), нульовий і позитивний (виграш, вигода, прибуток).

Протягом XX - XXI століть наукові погляди щодо до розуміння сутності поняття ризику еволюціонували від розуміння ризику, як відхилення від мети до розуміння ризику, як реалізації шансу, результату діяльності, ситуації, процесу.

Із сучасних визначень ризику, що приводяться в наукових працях із різних галузей знань, можна виділити і такі:

„Ризик – це, як правило, не статичний і незмінний, а керований параметр, на рівень якого можна і потрібно здійснювати управлінський вплив” (А. Старостіна, В. Кравченко) [12, с. 23].

„Ризикозначає можливу невдачу в певній справі; це дія, що здійснюється на вдачу, в надії на щасливий результат. У повсякденному житті термін „ризик” вживається, як правило, в сенсі можливої небезпеки, невдачі, невпевненості в ході тієї чи іншої дії” (А. Альгін) [1, с. 7].

„Ризик – характеристики, ситуації або дії, коли можливі різні наслідки, існує невизначеність щодо конкретного результату, і, принаймні, одна з можливостей небажана” (В. Ковелло (V. Covello)) [7, с. 104].

„Ризик – це економічна категорія, яка відображає характерні особливості сприйняття зацікавленими суб'єктами економічних відносин об'єктивно існуючої невизначеності і конфліктності, властивих процесам встановлення цілей, управління, ухвалення рішень, оцінювання, які ускладнені можливими погрозами і невикористаними можливостями” (В. Вітлінським) [8, с. 56].

У міжнародному стандарті ISO 31000:2009 ризик витлумачено як вплив невизначеності на опрацьоване завдання. Відповідно до даного документа ризик – це наслідок встановлення та досягнення організаційних завдань за невизначеності довколишнього середовища [17, с. 15].

Екстраполюючи визначення ризику, запропоноване в аналізованих наукових працях, під ризиком у сфері освіти пропонується розглядати можливість (небезпеки) отримання незапланованого результату внаслідок впливу неочікуваних подій, зумовлених невизначеністю внутрішніх і зовнішніх умов діяльності освітньої установи. Ризик у галузі освіти – це безпосередня загроза, яка може вплинути на безперервність діяльності навчального закладу.

Ризик може виникнути на будь-якому етапі функціонування навчального закладу, тому ризик-менеджмент є невід'ємною та однією з найбільш значущих складових загальної системи управління закладом. Науковці визначають управління ризиком як багатоетапний процес, мета якого зменшити чи компенсувати збитки для об'єкта за несприятливих подій – Н. Хохлов [7, с. 16]; як процес прийняття та реалізації управлінських рішень, які мінімізують неприємний вплив на організацію збитків, викликаних випадковими подіями – Н. Макарова [2, с. 23]; як процес впливу на суб'єкт

господарювання, при якому забезпечується максимально широкий діапазон охоплення можливих ризиків, їх обґрунтоване прийняття та зведення ступеня їх впливу до мінімальних меж, а також розробка стратегії поведінки даного суб'єкта в разі реалізації конкретних видів ризику – О. Устенко[8, с. 56]; як сукупність принципів, методів і форм управління організацією та її поведінкою в зовнішньому середовищі в умовах невизначеності та конфліктності – Т. Мостенська, Н. Скопенко [10, с. 56].; як сукупність методів, прийомів, заходів, що дозволяють певною мірою прогнозувати настання ризикованих подій і вживати заходів щодо виключення або зниження негативних наслідків їх настання – В. Гранатуров [4, с. 7]; як сукупність дій економічного, організаційного і технічного характеру, спрямованих на встановлення видів, факторів, джерел ризику; оцінку величини, розробку і реалізацію заходів щодо зменшення його рівня та запобігання можливих втрат – Д. Штефанич [15, с. 16]. На нашу думку, підходи до визначення сутності управління ризиками деяких науковців є занадто широким і визначає перелік з етапів та управлінських дій ризик-менеджменту. Найбільш вдалимими вважаємо визначення, що наведені в працях науковців, де розкривається системний характер поняття ризик-менеджменту.

У світовій і вітчизняній спеціальній літературі поняття управління ризиками (ризик-менеджмент) використовується в широкому і вузькому розумінні. У широкому розумінні управління ризиком (ризик-менеджмент) – мистецтво і наука про забезпечення умов успішного функціонування будь-якої виробничо-господарської одиниці в умовах ризику. У вузькому розумінні управління ризиком (ризик-менеджмент) – це процес розробки та впровадження програми зменшення будь-яких випадково виникаючих збитків. Більшість вітчизняних науковців поняття „ризик-менеджмент” і „управління ризиками” розглядають як синоніми. Для зручності в англійській

мові замість довгого визначення управління з урахуванням ризику використовують ризик-менеджмент, що у перекладі трансформувалося в управління ризиками. Однак, О. Старостіна, В. Кравченко стверджують, що варто завжди пам'ятати, що ризик-менеджмент – це не безпосереднє управління ризиками, а керування навчальним закладом з урахуванням ризику [12, с. 23]..

Ризик-менеджмент в освіті визначаємо як один з напрямків сучасного менеджменту, що вивчає проблеми управління ризиками, що виникають у діяльності навчального закладу. Традиційно науковці у теорії та практиці ризик-менеджменту виділяють три основних напрямки:

По-перше, розробка системи заходів, спрямованих на попередження та профілактику ризиків. Постійний аналіз напрямків діяльності навчального закладу дозволить менеджеру освіти своєчасно вживати заходів щодо запобігання загроз зовнішнього та внутрішнього середовища, своєчасно їх нейтралізувати.

По-друге, мінімізація негативних наслідків, які можуть заподіяти ризики діяльності навчального закладу. Ризикована поведінка завжди дає можливість реалізувати як плюси, так і мінуси прийнятих рішень, завданням менеджера освіти є зниження витрати ризикового рішення і збільшення можливості навчального закладу.

По-третє, напрям пов'язаний з можливістю отримувати в ситуації ризику додаткові доходи чи інші переваги шляхом раціонального використання ситуації.

Таким чином, на сучасному етапі ризик-менеджмент в освіті являє собою структурований і послідовний підхід, який об'єднує стратегію, процеси, людей, технології та навички для оцінки і управління факторами невизначеності, з якими стикаються навчальні заклади в процесі виконання їх основних функцій.

Висновки. Узагальнюючи представлені точки зору провідних науковців щодо проблем дослідження ризиків та управління ними, враховуючи основні положення теорії управління, можна зробити наступні висновки:

- аналіз науково - методичної літератури засвідчив відсутність єдиного підходу тлумачення понять „ризик” та „управління ризиком”. Неоднозначність підходів пояснюється використанням різних методичних засад при вивченні цієї проблеми, оскільки ризик – складне багатоаспектне і багаторівневе явище.
- існуючі теоретичні підходи визначення ризик-менеджменту недостатньо повно його характеризують, оскільки більшість з них розглядають ризик-менеджмент як процес впливу на об'єкт управління з метою пошуку можливих шляхів зменшення, а не запобігання ризику;
- ризик-менеджмент визначаємо як сукупність управлінських дій інтегрованого характеру, спрямованих на виявлення, аналіз і регулювання. Основною метою ризик-менеджменту є забезпечення максимальної ефективності управління ризиками у навчальному закладі;
- існуючі підходи та методики щодо вирішення окремих проблемних аспектів ризик-менеджменту як дієвої системи управління ризиком у навчальному закладі й досі у вітчизняній науці і практиці не узагальнені, хоча існує нагальна потреба у створенні комплексної системи управління ризиками у навчальних закладах, яка враховувала би сучасні тенденції розвитку економічних, політичних та інших процесів України.

Література:

1. **Альгин А. П.** Риск и его роль в общественной жизни / А. П. Альгин. – М., 1989. – 187 с.
2. **Балабанов И. Т.** Риск-менеджмент / И. Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 192 с.
3. **Вітлінський В. В.** Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія / В. В. Вітлінський, Г.І.Великоіваненко. – К. : КНЕУ, 2004. – 480 с.
4. **Вітлінський В. В.** Ризик у менеджменті / В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний, Г. І. Великоіваненко. – К. :ТОВ «Борисфен-М», 1996. – 336 с.
5. **Гранатуров В. М.** Аналіз підприємницьких ризиків: проблеми визначення, класифікації та кількісні оцінки : монографія / В. М. Гранатуров, І. В. Литовченко, С. К. Харічков ; за наук. ред. В. М. Гранатурова. – Одеса : Ін-т проблем ринку та екон.- екол. досліджень НАН України, 2003. – 164 с.
6. **Клапків М. С.** Питання етимології економічного ризику / М. С. Клапків // Фінанси України. – 2001. – № 4. – С. 14–20.
7. **Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології**, 2014, № 10 (44) 37
8. **Мочерний С. В.** Економічний енциклопедичний словник : [У 2 т. Т.2] / С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устенко, С. І. Юрій. – Львів : Світ, 2006. – 568 с.
9. **Мочерний С. В.** Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол.: Мочерний С. В. (відп. ред.) та ін. – Т. 3. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
10. **Недюха М.** Ризики вітчизняного освітнього простору / М. Недюха // Українознавство. – 2008. – № 4. – С. 51–52.
11. **Старостіна А. О.** Ризик-менеджмент: Теорія та практика : навч. посіб. / А. О. Старостіна, В. А. Кравченко. – К. : Політехніка, 2004. – 200 с.
12. **Устенко О. Л.** Теория экономического риска : монографія / О. Л. Устенко. – К. : МАУП, 1997. – 164 с.
13. **Хохлов Н. В.** Управление риском : учеб. пособ. / Н. В. Хохлов. – М. : Юнити- Дана, 2001. – 239 с.
14. **Штефанич Д. А.** Управління підприємницьким ризиком / Д. А. Штефанич ; за заг. ред. д-ра екон. наук Д. А. Штефанича. – Тернопіль : Економічна наука, 1999. – 146 с.
15. **BusinessDictionary.com** [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.businessdictionary.com>. **16. Hubbard D. W.** The Failure of Risk Management: Why It's Broken and How to Fix It / D. W. Hubbard. – New Jersey : John Wiley & Sons, 2009. – 46 p. **17. HEFCE / Deloitte& Touche.** Risk Management «Good Practice» Guide. – 2000. – P. 1–2. **18. Knight F.** Risk, Uncertainty and Profit / F. Knight. – New York, 1927. – 217 p. **29. 166AS/NZS Risk Management Standard 4360:1999** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.riskmanagement.com.ua>

Сомова О. О. Теоретико – методичні засади ризик – менеджменту в системі освіти

Менеджмент ризиків в освіті – це достатньо новий напрям у вітчизняних дослідженнях проблем управління. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про те, що на сучасному етапі у вітчизняній педагогічній науці відсутні фундаментальні дослідження менеджменту ризиків в системі освіти, досить суперечливим є тлумачення поняття освітнього ризику та його класифікації, а також визначення методів оцінки освітніх ризиків; спостерігається відсутність чіткого розуміння взаємозв'язку між різними видами ризиків в освіті. Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена нагальними потребами розробки загальновизнаного понятійного – категорійного апарату та методологічного обґрунтування проблеми дослідження управління ризиками в системі освіти. У статті уточнено сутність понять „ризик”, „управління ризиками”, „ризик - менеджмент”.

Ключові слова: ризик; управління, менеджмент, навчальний заклад.

Сомова Е. А. Теоретико - методические основы риск - менеджмента в системе образования

Менеджмент рисков в образовании - достаточно новое направление в отечественных исследованиях проблем управления. Анализ

научно-педагогической литературы свидетельствует о том, что на современном этапе в отечественной педагогической науке отсутствуют фундаментальные исследования менеджмента рисков в системе образования, достаточно противоречивым является толкование понятия образовательного риска и их классификации, а также определения методов оценки образовательных рисков; наблюдается отсутствие четкого понимания взаимосвязи между различными видами рисков в образовании. Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена насущными потребностями разработки общепризнанного понятийного - категориального аппарата и методологического обоснования проблемы исследования управления рисками в образовании.

Ключевые слова: риск, управление, менеджмент, учебное заведение.

Somova O. O. The theoretical - methodological principles of risk - management in education

Risk management in education is a relatively new trend in domestic trials of Control. Analysis of scientific and educational literature indicates that at present stage in our national pedagogical science fundamental research on risk management in the education system is absent and the interpretation of educational risk and its classification is rather controversial, and also determining methods for assessing risk education; there is a lack of clear understanding of the relationship between different types of risks in education. Relevance of the material that is presented in the article is governed by the urgent needs of development generally conceptual development of categorical apparatus and methodological research of studying problems of risk management in the education system.

Such terms as "risk", "risk management", "risk - management" are clarified in the article.

Keywords: risk; administration (management), management, educational institution.

УДК 378.1

Сорочан Т. М.

УПРАВЛІННЯ ІНФРАСТРУКТУРОЮ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Проблема дослідження інфраструктури навчального закладу та управління нею є новою, у наукових працях у галузі освіти вона не розглядалась. Проте в економічних та соціальних науках ця проблема досліджувалась сучасними українськими вченими [1,2,4].

Поняття інфраструктури широко використовується в науковому дискурсі економічної, соціальної, політичної галузей знань у контексті поліпшення якості життя суспільства, соціальних груп, окремих людей. Вищі навчальні заклади, особливо університети, є важливими елементами соціальної інфраструктури регіону і зорієнтовані на задоволення освітніх потреб сімей або груп населення, які мешкають на певній території. Проблема забезпечення якості вищої освіти актуалізує дослідження інфраструктури навчального закладу (ІНЗ) та управління нею.

Метою статті є узагальнення знань щодо сутності інфраструктури навчального закладу, зокрема, університету, аналіз її складових, характеристика значення для забезпечення якості освіти та розвитку самого закладу.

Завдання полягають у тому, щоб визначити поняття „інфраструктура навчального закладу”, виокремити його соціальний, економічний та педагогічний аспекти, проаналізувати значення ІНЗ для теорії та практики управління освітою.

Для розуміння загального змісту поняття інфраструктури розглянемо його у міждисциплінарному контексті.

Інфраструктура (від лат. *infra* – „нижче” та лат. *structura* – будівля, розташування) – сукупність споруд, будівель, систем і служб, необхідних для функціонування галузей матеріального виробництва та забезпечення умов життєдіяльності суспільства.

Інфраструктура стала об’єктом вивчення економічної теорії у другій половині XX століття, оскільки саме в цей час зросли її роль та значення у ринковій економіці. Інфраструктура є складовою ринкового господарства й притаманна всім економічним системам. Вона впливає на життєвий простір суспільства й удосконалення виробничих відносин. Розрізняють виробничу та соціальну інфраструктуру.

Інфраструктура як економічна категорія є частиною господарсько-економічних відносин сфери матеріального виробництва, яка сприяє отриманню більшої кількості та якості кінцевої продукції. Вона забезпечує нормальне функціонування підприємства, а також є невід’ємною частиною виробничих сил суспільства.

Функціонування соціальної інфраструктури спрямоване на задоволення соціальних потреб членів суспільства при перерозподілі та споживанні суспільно значущих благ. Соціальна інфраструктура може або підвищувати, або знижувати ефективність діючої господарської структури, а її стан віддзеркалює соціальний потенціал, зрілість матеріальної бази суспільства, регіону, окремої організації.

Соціальна інфраструктура суттєво впливає на всі без виключення суспільні процеси: освіту, культурну діяльність, збереження здоров'я населення, трудову міграцію, раціональне використання трудових ресурсів тощо. Практично немає такої сфери життя суспільства, де б не стояло питання раціонального використання та поліпшення матеріальної бази. Взаємозв'язок соціальної практики та загальних умов життєдіяльності людини виявляється в тому, що реалізація цілей особистості передбачає наявність матеріальної бази, а також, у свою чергу, наявність інфраструктури впливає на свідомість та поведінку людини.

Зміст інфраструктури визначається єдністю її складових і чітким призначенням кожної із них. Поняття інфраструктури з розвитком матеріального виробництва та соціальної сфери вживається у більш широкому значенні. Так, у науковий, публіцистичний, професійний обіг увійшли ринкова, інноваційна, транспортна, туристична інфраструктура тощо. Вважаємо, що стосовно забезпечення якості, належних умов для навчання, виховання, розвитку, комфорту всіх учасників навчально-виховного процесу слід додати до цієї сукупності поняття освітньої інфраструктури або інфраструктури навчального закладу.

Отже, поняття інфраструктури навчального закладу (ІНЗ) має посісти окреме місце у теорії та практиці управління освітою. Аргументуємо таку думку тим, що якість освіти включає такі складові, як якість результатів, якість процесу та якість умов. Умови забезпечуються саме ІНЗ. Можна також стверджувати, що ІНЗ створює передумови для реалізації завдань навчання, виховання, розвитку дітей та студентської молоді, а результативність діяльності навчального закладу визначається не лише рівнем організації освітнього процесу, а й розвиненістю інфраструктури.

ІНЗ складається з матеріальних цінностей, які забезпечують освітній процес і стають об'єктами управління.

У сучасній теорії та практиці управління освітою застосовуються поняття матеріально-технічної бази, матеріальних ресурсів навчального закладу. Не заперечуючи їхньої спорідненості з поняттям ІНЗ, зауважимо, що останнє більше відповідає тенденціям гуманізації освіти, підкреслює піклування про комфортність освітнього середовища, орієнтує на цілісне бачення сукупності проблем якісної освіти, здоров'я, соціалізації молодого покоління, професійного розвитку педагогічних працівників. Крім того, ІНЗ може розглядатися як окремий компонент соціальної інфраструктури регіону або населеного пункту, отже, може знаходитись у полі громадсько-державного управління.

Більшість складових ІНЗ традиційно бралася до уваги у процесі управління, проте їй відводилася пасивна, допоміжна роль, вона сприймалася як певний потенціал. Таке ставлення склалося внаслідок так званого залишкового принципу вирішення проблем освіти, що негативно позначилося на свідомості та поведінці суб'єктів освітнього процесу. З одного боку керівники навчальних закладів відкладають вирішення проблем інфраструктури, пояснюючи, досить часто безпідставно, що «коштів нема і не буде». При цьому такі керівники уникають взаємодії з громадськістю, представниками виробництв, громадянського суспільства, іншими стейкхолдерами. З іншого – молоде покоління недбало ставиться до матеріальних цінностей навчального закладу, псує обладнання, не ініціює і не підтримує заходів щодо поліпшення добробуту.

Процес суспільного розвитку зумовив появу нових уявлень щодо комплексу умов навчання, виховання, перебування молоді у навчальному закладі. Ці умови набули не лише значущості, а й системності. ІНЗ свідчить про людиноцентристську спрямованість системи управління, про рівень розвитку вищого навчального закладу, є критерієм раціонального використання матеріальних ресурсів.

Таким чином, управління ІНЗ у педагогічному аспекті ґрунтується на засадах людиноцентризму, а відповідні функції спрямовуються на забезпечення умов для якісної освіти, розвитку інтелекту, творчості, громадської активності кожної особистості, створення умов для фізичної безпеки та збереження здоров'я кожного учасника освітнього процесу.

Удосконалення ІНЗ забезпечує можливості для самореалізації кожної особистості, розвитку інноваційної діяльності, культури, творчості, забезпечення змістовного дозвілля. ІНЗ впливає не лише на свідомість молоді, а й сімей, які опікуються умовами життєдіяльності та розвитку молодого покоління.

Узагальнення вищезазначених підходів дозволяє дати таке визначення.

Інфраструктура навчального закладу – це сукупність матеріальних об'єктів у навчальному закладі, які забезпечують якісну реалізацію соціальних та освітніх функцій, створюють комфортні умови для перебування та діяльності всіх учасників освітнього процесу.

ІНЗ має відповідати трьом ключовим вимогам, а саме: доступність; надійність; безпечність.

Доступність розуміємо як можливість скористатися компонентами ІНЗ для осіб різного віку та фізичного стану. Зокрема, важливою є пристосованість входу, східців, рекреацій, приміщень до потреб контингенту студентів та працівників, які перебувають у закладі постійно. Також слід подбати про прийом відвідувачів. З огляду на безпеку студентів і персоналу багато навчальних закладів обмежують доступ сторонніх осіб. У такому випадку ближче до входу доцільно обладнати спеціальне приміщення для зустрічі з відвідувачами. Основна ознака доступності – кожна людина, яка навчається, працює або відвідує навчальний заклад, має відчувати комфорт, власну гідність і повагу до себе.

Надійність ІНЗ означає забезпечення безперебійної роботи всіх матеріальних об'єктів. Звичайно, будь-який із них може вийти зі строю, проте це має бути передбачено керівниками. На такий випадок доцільно заздалегідь укласти договори про термінове або постійне обслуговування, передбачати заходи щодо дублювання функцій цього об'єкту, його заміни частково або в цілому. Основна ознака надійності – здатність матеріальних об'єктів до стійкого функціонування.

Безпечність ІНЗ розглядається як найважливіша її характеристика. Усі компоненти ІНЗ мають бути перевірені щодо безпечності функціонування, за необхідності – паспортизовані, обладнані додатковими засобами, а ті, хто в них працює або користується ними, – пройти інструктажі та отримати вичерпні інструкції щодо безпечної поведінки. Основна ознака безпечності – беззаперечне виключення будь-якої загрози життю, фізичному, психічному та моральному здоров'ю осіб, які перебувають у навчальному закладі постійно чи тимчасово.

ІНЗ складається з окремих матеріальних об'єктів, матеріальних цінностей, які ми будемо вважати її компонентами. Компоненти ІНЗ віддзеркалюють наявну реальність, вони утворюють стійку сукупність матеріальних об'єктів, які забезпечують не лише педагогічну складову діяльності навчального закладу, освітній процес, а й раціональну життєдіяльність усіх його учасників. ІНЗ має спільні риси для освітніх установ певного типу та рівня освіти, проте вона завжди зорієнтована на специфіку освітнього процесу кожної окремої освітньої установи. Тому в основу класифікації компонентів ІНЗ мають бути покладені різні форми життєдіяльності студентів, педагогів, а також різні напрями навчання, виховання, розвитку, дозвілля.

Визначення необхідних і достатніх компонентів ІНЗ базується на таких принципах.

- Забезпечення основних напрямів діяльності навчального закладу та комфорту учасників освітнього процесу, а саме: навчання, виховання, особистісного та професійного розвитку, творчості, фізичної культури та спорту, гігієни та охорони здоров'я, дозвілля.
- Багатофункціональність – можливість використовувати матеріальні об'єкти за різним призначенням. Наприклад, аудиторії можуть бути одночасно приміщеннями для роботи творчих груп, гуртків, спортивна зала може бути місцем проведення масових виховних заходів тощо.
- Диференціація відповідно до складу учасників освітнього процесу та окремих груп, а саме: схильних до творчості, обдарованих, з особливими потребами, тощо.

Визначення компонентів ІНЗ співвідноситься з основними напрямками діяльності навчального закладу та особливостями контингенту учасників освітнього процесу за віком, потребами, станом здоров'я тощо.

Таблиця призначення компонентів ІНЗ

Компонент ІНЗ	Призначення	Орієнтовний перелік
дидактичний	здійснення навчального процесу з урахуванням його особливостей	навчальні кабінети, аудиторії, лабораторії, лаборантські, комори для зберігання засобів навчання та приладдя
виховний	психологічний супровід, соціалізація, позанавчальна виховна діяльність, розвиток творчості, особистісний розвиток	кабінет психолога, кімнати психологічного розвантаження, актова зала, приміщення для органів студентського самоврядування, гурткової

		роботи, хореографічні зали, літературні вітальні, світлиці, музейні кімнати, виставкові павільйони
інноваційний	опанування інновацій та здійснення інноваційної діяльності	лабораторії, центри інноваційного розвитку, технопарки, дослідницькі станції
інформаційний	забезпечує функціонування та розвиток інформаційного простору, засобів інформаційної взаємодії, доступ споживачів до інформаційних ресурсів, інформатизацію навчально-виховного процесу	сукупність інформаційних центрів, банків даних та знань, системи зв'язку, бібліотека, читальні зали, відеоконференцзали, серверні, комп'ютеризовані аудиторії, точки вільного доступу до Інтернету, Wi-Fi зони, центри дистанційного навчання, місця для розміщення друкованої інформації, пункти надання офісних послуг (факс, ксерокс, друк)
управлінський	створення умов для реалізації управлінських функцій	кабінети керівників, приміщення для проведення нарад, засідань органів управління, переговорів, зустрічі делегацій
професійно-педагогічний	забезпечення професійного розвитку педагогічних кадрів, комфортних умов для їхньої діяльності	приміщення для перебування педагогічного персоналу з ресурсним забезпеченням для професійного саморозвитку, відпочинку, навчання, спілкування з іншими учасниками освітнього процесу
трудоий	залучення до суспільно-корисної праці	прилегла територія, підсобні господарства, оранжереї, паркові господарства, майстерні, автопарки
здоров'язберезувальний	створення умов для розвитку фізичної культури та спорту, збереження морального, фізичного та психічного здоров'я учасників освітнього процесу, дотримання норм гігієни, попередження шкідливих звичок	спортзали, тренажерні зали, басейни, санвузли, кімнати гігієни, вмивальники, душові, їдальні, буфети, медпункти, питна вода
рекреаційно-дозвіллевий	відтворення фізичного та інтелектуального потенціалу учасників освітнього процесу	майданчики для ігрових видів спорту, кімнати для настільних ігор, перегляду

		телепередач та відпочинку, зони відпочинку на прилеглий території
господарський	технічне забезпечення функціонування навчального закладу	Приміщення, устаткування, обладнання для зберігання та ремонту інвентарю, перебування працівників технічних служб, прибиральниць

Управління ІНЗ включається у загальну структуру управління навчальним закладом.

В системі стратегічного управління інфраструктура є об'єктом освітньої політики, яка включає широке поле напрямів, а саме: навчання та виховання студентів, професійний розвиток педагогів, інформатизацію, охорону здоров'я та безпеку учасників освітнього процесу, створення умов для розвитку фізичної культури та спорту, дозвілля, суспільно корисної праці, художньої творчості. Стратегічне управління ІНЗ має відповідати місії, меті, основним напрямам діяльності університету, забезпечувати освітні, професійні, здоров'язбережувальні, соціокультурні запити учасників освітнього процесу.

Управління ІНЗ має починатись із визначення норм: які саме матеріальні цінності мають входити до ІНЗ, які одиниці їхнього вимірювання мають застосовуватись, скільки їх має бути з розрахунку на одну особу тих, хто навчається або педагогів, а скільки – на один університет чи структурний підрозділ певного типу.

До розвитку ІНЗ може бути застосований проектний підхід, який передбачає поетапне цільове формування окремих компонентів ІНЗ за рахунок надходження коштів із різних джерел фінансування. Цільові проекти формування та розвитку ІНЗ є більш привабливими для стейкхолдерів, оскільки створюють прозору систему поетапного поліпшення матеріального стану університету.

В управлінні розвитком ІНЗ важливо здійснювати моніторинг потреб. Постійне відстеження запитів учасників освітнього процесу за однаковими критеріями та параметрами дозволяє керівникам чітко визначати пріоритети розвитку ІНЗ, раціонально розподіляти кошти, враховувати розмаїття потреб і, тим самим, більш повно дотримуватись принципу людиноцентризму в управлінні.

ІНЗ та її складові слід розглядати не лише відповідно до кількісних показників, а й зважати на ціннісні орієнтації населення, контингенту студентів.

Отже, нормативні показники обов'язково мають доповнюватись аналізом освітніх потреб, смаків, цінностей, побажань споживачів освітніх послуг та стейкхолдерів.

Розвиток ІНЗ зумовлюється ускладненням цілей та завдань сучасних університетів, зміною пріоритетів державної освітньої політики, сутнісним оновленням змісту та технологій освіти. Управління розвитком ІНЗ дозволяє значно покращити результати всієї системи роботи, забезпечити реалізацію прав учасників освітнього процесу, підвищити їхню зацікавленість результатами, створити умови для наукоємної праці.

ІНЗ пов'язана з інфраструктурою населеного пункту, потребами споживачів освітніх послуг, тому вона є зоною соціальної відповідальності громадських організацій, недержавних структур в умовах кризи, обмеження бюджетного фінансування. Важливим виявляється не лише обсяг фінансування, а, в першу чергу, ефективність використання коштів, формування позитивної суспільної думки, як наслідок – синергетичний ефект щодо збільшення обсягу та якості освітніх послуг. Розвинена ІНЗ стає фактором збільшення наукоємності освітнього процесу, закріплення кваліфікованих науково-педагогічних кадрів.

ІНЗ може поєднуватись на добровільних, партнерських засадах з інфраструктурами інших соціальних та культурно-просвітницьких закладів. Отже, ІНЗ може виступати об'єктом соціального інвестування для поліпшення матеріального середовища, яке задовольняє освітні потреби, а її розвиток є основою для довгострокового розвитку університету. Соціальне партнерство, гнучкість системи надання освітніх послуг у свою чергу прискорюють розвиток ІНЗ.

Узагальнимо висновки. ІНЗ є важливим чинником утворення комфортного освітнього середовища, забезпечення комплексу умов для розвитку кожного учасника освітнього процесу в університеті.

Структура ІНЗ, функції управління нею визначаються цілями навчання, виховання та розвитку особистості. Важливим завданням управління ІНЗ є розробка нормативних показників як для ІНЗ у цілому, так і окремих її складових з урахуванням типу, контингенту, місцезнаходження навчального закладу.

Ефективність управління інфраструктурою університету дозволяє покращити результативність освітнього процесу, більш повно задовольнити освітні потреби громадян, виконати соціальні гарантії щодо якості освіти. Це, у свою чергу, підвищує зацікавленість споживачів у результатах освіти, забезпечує узгодженість педагогічних та економічних пріоритетів розвитку навчального закладу.

Література:

1.Ковальська Л.Л. Соціальна інфраструктура регіону: механізми формування та розвитку: монографія / О.М. Салівончик, Л.Л. Ковальська – Луцьк: Волиньполіграф, 2012. – 227с.**2.Марченко І.С.** Інфраструктурна підтримка розвитку ринку праці України: монографія / І.С. Марченко. – Київ: Ін-т демографічних та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАНУ, 2013. –

150 с.**3. Соціальна** інфраструктура регіону: навч.посіб. / Нац. акад. держ.упр. при Президентові України; авт.-упоряд.: В.М. Вакуленко; за заг. ред. В.М. Вакуленка, М.К. Орлатого. – К.: Фенікс, 2010. – 256с.**4. Стратегічний** розвиток соціально-економічної інфраструктури регіону: монографія / [Б.Г. Шелегеда та ін.]; – Донецьк: ІЕП НАН України, 2011. – 319с.**5.Третяк В.П.** Управління розвитком соціальної інфраструктури України в умовах глобалізації: монографія / В.П. Третяк – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. – 317с.

Сорочан Т. М. Управління інфраструктурою вищого навчального закладу

У статті розглянута проблема управління інфраструктурою вищого навчального закладу. Визначений загальнонауковий контекст поняття, його соціальний, культуротворчий, педагогічний, управлінський аспекти, Підкреслена новизна поняття інфраструктури для галузі освіти. Обґрунтовані принципи управління інфраструктурою, охарактеризовані її компоненти. Подані практичні рекомендації щодо розвитку інфраструктури навчального закладу в умовах реформування освіти та державно-громадського управління.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, освітня інфраструктура, інфраструктура вищого навчального закладу, компоненти інфраструктури навчального закладу, принципи управління інфраструктурою навчального закладу, розвиток інфраструктури навчального закладу.

Сорочан Т.М. Управление инфраструктурой высшего учебного заведения

В статье рассмотрена проблема управления инфраструктурой высшего учебного заведения. Определен общенаучный контекст понятия, его

социальный, культуротворческий, педагогический, управленческий аспекты. Подчеркнута новизна понятия инфраструктуры для отрасли образования, Обоснованы принципы управления инфраструктурой, охарактеризованы ее компоненты. Поданы практические рекомендации по развитию инфраструктуры учебного заведения в условиях реформирования образования и государственно-общественного управления.

Ключевые слова: социальная инфраструктура, образовательная инфраструктура, инфраструктура учебного заведения, компоненты инфраструктуры учебного заведения, принципы управления инфраструктурой учебного заведения, развитие инфраструктуры учебного заведения.

Sorochan T.M. The infrastructure management of the university

The article deals with the problem of infrastructure management of higher education. There are designated general scientific context of the concept, its social, culture, pedagogical, administrative aspects, underlined the novelty of the concept of infrastructure for education, principles of infrastructure management, described its components. There are also practical recommendations for the development of infrastructure of the educational institution in terms of reforming education and state and public administration.

Keywords: social infrastructure, educational infrastructure, the infrastructure of the university, infrastructure components of the institution, principles of the infrastructure management in educational institution, infrastructure development in educational institution.

УДК: 37.014.5

Федорущенко Н. Ю.

ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ВІДПОВІДНІ ПРИНЦИПИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

В умовах глобальних світових перетворень відбуваються зміни в суспільному розвитку України, що потребують стратегічних перемін у системі загальної середньої освіти. Реформування системи освіти завжди починається з певного змінювання в управлінні освітою та управлінні загальноосвітніми навчальними закладами (ЗНЗ). Тому ефективність освітніх процесів значною мірою залежить від ефективності управлінської діяльності. Розвиток технології управління відбувається через заміну способів управлінської діяльності, засобів комунікації та реалізації управлінського рішення, що вимагають урахування зовнішніх зв'язків ЗНЗ, прогнозування їх розвитку, створення умов для процесів самоорганізації та самоуправління керованих об'єктів. Це, в свою чергу, зумовлює появу нових підходів, способів і засобів реалізації загальних функцій управління.

Актуальність проблеми керівництва загальноосвітніми закладами зумовлена пошуком нових психолого-педагогічних закономірностей в умовах реформування шкільної освіти в Україні. Ефективність управління навчальним закладом в сучасних умовах залежить від дотримання керівником закономірностей та принципів управління навчальним закладом.

Аналізу досліджень даної проблеми приділили увагу такі вчені як Є.Хриков, В.Бондарь, Ю.Конаржевский, Б.Коротяев, О.Мармаза О.І., Пикельна В.С.. У своїх дослідженнях вони розкривають теоретичні підходи до управління в освіті, вказують на шляхи та засоби вдосконалення управлінської діяльності керівника сучасного закладу освіти.

Мета статті: розглянути закономірності та відповідні принципи управління, які впливають на ефективність керівництва навчальним закладом в сучасних умовах.

При визначенні сутності поняття „закономірності управління навчальним закладом” спираємося на думку В. Бондаря [1]. Під закономірностями управлінської діяльності він розуміє стійку залежність, зв'язок між процесом управління і зовнішніми щодо нього суспільними системами й умовами, а також зв'язок і залежність між компонентами процесу управління і процесами викладання та навчання. До цих положень додамо також те, що є стійкі залежності зв'язку між компонентами процесу управління.

Принципи управління слід розуміти як загальновизнані положення, яких необхідно дотримуватись у процесі управлінської діяльності [4, с.75]. За умов розвитку навчального закладу найбільш доцільною є система принципів, запропонована Ю.Конаржевським [2].

Виявлений Є.Хриковим взаємозв'язок закономірностей та принципів управління надає змогу визначити напрями керівництва ЗНЗ, що забезпечують розвиток ефективності управління навчальним закладом в сучасних умовах [6].

Спираючись на роботу Є.Хрикова, розглянемо закономірності, відповідні принципи та характеристики управління навчальним закладом.

1. Закономірність управління: *ефективність управління навчальним закладом залежить від того, наскільки в його діяльності враховуються*

особливості впливу середовища.

Відповідний принцип управління: принцип прогностичності управління навчальним закладом.

Характеристика управління. Навчальний заклад є відкритою системою, яка відчуває на собі різнопланові впливи мікро- і макросередовища. Характер цих впливів залежить від інтенсивності та спрямованості соціально-економічних, політичних процесів, що відбуваються в суспільстві, а також від розробленості у навчальному закладі засобів взаємодії із середовищем, зміни цілей і змісту своєї діяльності залежно від змін середовища.

У разі пасивної позиції керуючої підсистеми у навчальному закладі може утвердитися сценарій стихійної взаємодії із середовищем. Для нього характерно те, що особливості впливу на навчальний заклад зовнішнього середовища не вивчаються, зміни в діяльності навчального закладу, що назрілі відповідно до змін середовища, не вносяться. За такого становища навчальний заклад за своїми управлінськими реакціями починає набувати рис замкнутої системи, хоча за своєю природою залишається відкритою системою. Це звичайно призводить до посилення дестабілізуючих впливів середовища на навчальний заклад, не дає змоги враховувати і посилювати позитивні чинники.

2. Закономірність управління: управління ефективне, якщо воно забезпечує максимально можливий рівень реалізації умов, які забезпечуються державою для функціонування навчального закладу.

Відповідний принцип управління: принцип єдності державних і внутрішніх механізмів управління.

Характеристика управління. Для забезпечення функціонування навчального закладу держава використовує численні механізми:

- розробляє закони, постанови, нормативні вимоги; встановлює

стандарти, що включають навчальні плани, програми, вимоги до рівня освіченості;

- забезпечує розвиток педагогіки, психології та інших наук, орієнтованих на навчальні заклади;
- здійснює матеріально-фінансове забезпечення навчального закладу;
- забезпечує підготовку і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів;
- організовує медичне обслуговування учнів і педагогів; організовує систему харчування учнів.

Проте від управління навчальним закладом вирішальною мірою залежить, наскільки повно використовуються умови, в яких працює навчальний заклад. Якщо управління здійснюється не в повному обсязі, то в навчальному закладі може скластися ситуація, коли сучасні досягнення психолого-педагогічної науки не використовуються в навчально-виховному процесі; навчальні програми не виконуються й учні не одержують можливого в цих умовах рівня освіти; матеріальна база навчального закладу швидко руйнується; відсутність об'єктивної оцінки результатів праці вчителів не стимулює активності педагогів у саморозвитку, у підвищенні своєї кваліфікації; не всі продукти, призначені на харчування, доходять до дітей, і т. ін.

3. Закономірність управління: *ефективність управління навчальним закладом тим вища, чим вищий рівень взаємовизначення керуючої і керованої підсистем.*

Відповідний принцип управління: принцип взаємовизначення керуючої і керованої підсистем.

Характеристика управління. Особливістю взаємодії керуючої й керованої підсистем у навчальному закладі є те, що перша з них конкретизує

інституціональні цілі навчального закладу, формулює мету роботи керованої підсистеми в рамках різноманітних управлінських циклів, визначає зміст і засоби реалізації навчально-виховного процесу. Проте водночас особливості керованої підсистеми обумовлюють діяльність керуючої підсистеми. Це виявляється в тому, що цілі навчального закладу, зміст навчально-виховного процесу визначають цілі, зміст управління, структуру органів управління, їхні функції.

Нині структура органів управління та їхні функції відображають застарілі уявлення про сутність і організацію навчально-виховного процесу, його поділ на дві слабо пов'язані між собою частини — навчання та виховання. До того ж необхідно додати і те, що управлінська підсистема, особливо у великих загальноосвітніх школах, є недостатньою. Ефективно управляти 30—40 підлеглими одному управлінцю неможливо.

Нерідко трапляються випадки, коли керуюча підсистема висуває перед колективом певні цілі, але реальна діяльність педагогів не відповідає поставленим цілям. Розбіжність цілей роботи й змісту навчально-виховного процесу робить управління формальним.

4. Закономірність управління: ефективність управління навчальним закладом тим вище, чим повніша управлінська діяльність спирається на положення наук, що лежать у її основі.

Відповідний принцип управління: принцип науковості управління навчальним закладом.

Характеристика управління. Управління є одним із найскладніших специфічних видів людської діяльності. Для управління промисловими підприємствами характерні багаторівневість структури управління і вузька спеціалізація управлінських функцій. Це звужує коло розв'язуваних управлінських завдань, робить управління більш цілеспрямованим і ефективним. Крім того, промислові підприємства як один з основних своїх

компонентів мають технічні об'єкти, що полегшує завдання технологізації виробничих процесів, надає їм характер більш детермінованих систем.

Для управління навчальним закладом характерні дворівнева в школах та чотирьохрівнева у ВНЗ адміністративна структура і низький рівень спеціалізації управлінської діяльності. У зв'язку з тим, що освітня установа є складною, ймовірнісною системою, такою же складністю і багатоплановістю вирізняється й управлінська діяльність. В основі цієї діяльності лежать положення прогностики, педагогіки, психології, теорії управління, шкільної гігієни, юридичної науки, медицини, економічної теорії.

5. Закономірність управління: ефективність управління навчальним закладом тим вища, чим оптимальніше співвідношення об'єктивно необхідних оперативно-поточних і стратегічних завдань управління.

Відповідний принцип управління: принцип оптимального співвідношення оперативно-поточного і цільового стратегічного управління.

Характеристика управління. В управлінні школою є два типи завдань. Перші пов'язані зі стабілізацією наявної системи роботи навчального закладу. Таких завдань багато: забезпечення чистоти і порядку у навчальному закладі, своєчасна заміна педагогів, які захворіли, організація контролю за виконанням нормативних вимог до документації, до виконання навчальних програм, правил техніки безпеки тощо. Ці завдання повторюються з року в рік.

Інші завдання пов'язані з розвитком наявної системи роботи. Вони виникають тоді, коли необхідно змінити зміст навчання, використовувати нові технології організації навчально-виховного процесу, змінити тип навчального закладу.

У навчальному закладі може скластися ситуація, коли для вирішення поточних управлінських завдань не розроблені стандартні, технологічні процедури. Тоді на вирішення цих повторюваних завдань витрачається багато

сил і часу і, до того ж, названі завдання вирішуються не в повному обсязі. За такого становища поставити і вирішити завдання, пов'язані з розвитком навчального закладу, дуже проблематично. Вся увага керівників зосереджується на поточних питаннях. Тому ставити й ефективно вирішувати завдання, пов'язані з розвитком наявної системи роботи, може тільки навчальний заклад, який ефективно вирішує повсякденні управлінські завдання.

Водночас, якщо в навчальному закладі успішно вирішуються поточні завдання, він не може не ставити цільових завдань — стратегічних. Це пов'язано з тим, що навчальний заклад є відкритою, динамічною системою, і якщо вона не буде реагувати на зміни в мікро- і макросередовищі, то це неминуче дестабілізує її роботу.

6. Закономірність управління:*управління є ефективним, якщо забезпечуються єдність і цілісність усіх груп умов, необхідних для реалізації мети навчального закладу.*

Відповідний принцип управління: принцип цілісності умов, необхідних для реалізації мети навчального закладу.

Характеристика управління. Управління розглядається як діяльність, спрямована на створення соціально-прогностичних, педагогічних, психологічних, кадрових, організаційних, правових, матеріально-фінансових, медичних, ергономічних умов, необхідних для реалізації мети навчального закладу.

Головне місце в системі груп умов належить педагогічним. Саме вони визначають необхідні вимоги до всіх інших груп умов. Специфічними для педагогічних умов є взаємовідносини тільки із соціально-прогностичними умовами, що впливають на постановку тих або інших педагогічних і управлінських завдань.

В управлінській практиці нерідко трапляється так, що діяльність

керівника навчального закладу зосереджується в одному випадку на створенні педагогічних умов, у другому — організаційних, у третьому — матеріально-фінансових тощо. Проте в жодній із цих ситуацій управління не може бути ефективним.

Таким воно стає в тому разі, якщо, з одного боку, педагогічна система навчального закладу будується на основі врахування прогностичного фону навчального закладу, досягнутого рівня інших груп умов, а з іншого — педагогічні умови визначають спрямованість розвитку інших груп умов у зв'язку з появою нових педагогічних завдань.

7. Закономірність управління: ефективність управління навчальним закладом тим вища, чим повніше реалізується творчий потенціал педагогічної праці.

Відповідний принцип управління: принцип спрямованості управління на реалізацію творчого потенціалу педагогічної праці.

Характеристика управління. За своєю природою педагогічна діяльність є творчою. Реалізація закладеного в ній потенціалу залежить від особливостей педагогів. Управління навчальним закладом може сприяти, може бути нейтральним, може протидіяти виявленню творчого характеру педагогічної праці.

Несприятливі умови для творчості виникають, якщо управління орієнтується на вплив, на наказ, на регламентацію процесу діяльності педагогів. У такій ситуації педагог стає лише простим виконавцем. Управління сприяє педагогічній творчості, якщо:

- орієнтує працівника на завдання його діяльності та надає йому самостійність у пошуку і реалізації засобів її здійснення; створює в навчальному закладі систему роботи, що стимулює самоаналіз результатів педагогічної діяльності;
- використовує як основний стимул розвитку творчості об'єктивну

оцінку результатів педагогічної праці;

- створює в навчальному закладі умови для своєчасного і якісного підвищення кваліфікації, самоосвіти;
- орієнтує колектив на вирішення актуальних для навчального закладу педагогічних завдань;
- формує в педагогічному колективі суспільну думку, яка підтримує творчий пошук педагогів.

8. Закономірність управління: ефективність управлінської діяльності тим вища, чим вищий рівень професіоналізму особистості та діяльності керівників навчальних закладів.

Відповідний принцип управління: принцип професіоналізму особистості та діяльності керівника навчального закладу.

Характеристика управління. Сучасному керівнику, крім професійно-педагогічної спрямованості, необхідна професійно-управлінська спрямованість, крім педагогічних здібностей, — управлінські здібності, крім педагогічної компетентності, — управлінська компетентність.

Якщо використовувати положення соціоніки, то необхідно зазначити, що керівник повинен мати розвинені етику і сенсорику, що створює основу для демократичного стилю управління. Переважання у значної кількості сучасних керівників поєднання сенсорики і логіки як головних функцій — інформаційних каналів зв'язку із середовищем, є особистісною основою авторитарності в управлінні.

Професіоналізм управлінської діяльності може бути сформований тільки на основі професіоналізму особистості керівника, що припускає створення системи добору керівників та їх підготовки. Основою формування професіоналізму особистості та діяльності керівника навчального закладу є уявлення про результати управлінської діяльності — умови, необхідні для реалізації мети навчального закладу.

9. Закономірність управління: ефективність управління
навчальним закладом тим вища, чим оптимальніше співвідношення цілеспрямованих управлінських впливів, самоорганізації і саморегулювання.

Відповідний принцип управління: принцип оптимального співвідношення цілеспрямованих управлінських впливів, самоорганізації і саморегулювання.

Характеристика управління. У педагогічній діяльності, крім завдань, що потребують колективних зусиль, є індивідуальні педагогічні завдання. У здійсненні їх на перший план виходять механізми самоорганізації і саморегулювання. Але й у вирішенні завдань, що потребують колективних педагогічних зусиль, використання механізмів самоорганізації і саморегулювання — шлях більш ефективний, ніж пряма регламентація діяльності педагога.

10. Закономірність управління: управління ефективно, якщо здійснюється на основі науково обґрунтованого плану роботи.

Відповідний принцип управління: принцип плановірності управління навчальним закладом.

Характеристика управління. Навчальний заклад і його підсистема — внутрішнє управління — є складними системами. Цей висновок базується на особливостях цілей, які реалізують ці системи. Такі цілі є надзвичайно складними. Для реалізації їх використовуються різноманітні управлінські цикли. Їх реалізація залежить від великої кількості людей — педагогів, батьків, учнів, студентів. У зв'язку з цим однією з найважливіших умов здійснення управління навчальним закладом є його плановірність.

Реалізація цієї закономірності припускає, що у всіх управлінських циклах ставляться прогностичні, конкретні цілі, які виконуються за плановий період, що враховують особливості навчального закладу; визначаються

шляхи їх здійснення, зміст, терміни, форми майбутньої діяльності.

11. Закономірність управління: ефективність управління навчальним закладом тим вище, чим повніше в структурі управлінської діяльності реалізується науково спланований зміст діяльності в тому або іншому управлінському циклі.

Відповідний принцип управління: принцип оптимальної структури управління.

Характеристика управління. План роботи — це модель майбутньої діяльності. Він відповідає на запитання про те, що, хто, коли і для чого повинний робити. У плані подано всі основні компоненти майбутньої діяльності, показано їх взаємозв'язок, послідовність. Але для того щоб розроблена в плані структура управління стала реально функціонувати, необхідно вирішити три основних завдання: ознайомити працівників зі змістом майбутньої діяльності, забезпечити психологічне прийняття поставлених цілей роботи, підготувати працівників до виконання своїх функцій із реалізації запланованого.

Для реалізації цих завдань можуть бути використані численні прийоми. Серед них — залучення педагогів до визначення цілей роботи, планування її змісту, використання різноманітних форм ознайомлення з планом роботи навчального закладу, застосування багатого арсеналу форм методичної роботи з педагогами.

Якщо управління будується на основі названої закономірності, зміст і структура управлінської діяльності відповідають поставленим цілям.

12. Закономірність управління: управління ефективне, якщо забезпечене достатньою інформацією про реалізацію прийнятих у тому або іншому управлінському циклі управлінських рішень.

Відповідний принцип управління: принцип зворотного зв'язку.

Характеристика управління. Оскільки результати управлінської

діяльності дуже рідко цілком збігаються з поставленими цілями, то для зближення їх необхідна зворотна інформація від керованої підсистеми до керуючої підсистеми. У зв'язку з тим, що керована підсистема включає навчально-виховний процес, матеріальні об'єкти, людей, інформація про її стан значна за обсягом і різнопланова. Але для забезпечення процесу реалізації поставлених цілей управління необхідні передусім два види інформації — про відхилення результатів управління від поставлених цілей і про причини відхилень, які виникли.

Необґрунтоване розширення зворотної інформації може вести не до підвищення, а до зниження ефективності керування. Це пов'язано з тим, що на збирання інформації, не пов'язаної з поставленими цілями, витрачається багато часу і сил. І якщо навіть така інформація аналізується, узагальнюється і на її основі приймаються рішення, то, оскільки вони не пов'язані з поставленими цілями, реалізація їх веде до розпилення сил, знижує цілеспрямованість управління. Така інформація є надлишковою і створює інформаційний шум.

13. Закономірність управління: ефективність управління тим вища, чим повніше забезпечується рівень необхідної розмаїтості підсистем навчального закладу.

Відповідний принцип управління: принцип необхідної розмаїтості.

Характеристика управління. На педагогічний процес і управління впливають численні внутрішні та зовнішні чинники, що можуть дестабілізувати функціонування навчального закладу, протидіяти реалізації поставлених цілей управління, збільшувати міру розмаїтості педагогічного й управлінського процесу. Зростання рівня ентропії — міри, ступеня непевності (хаотичності) ймовірнісних систем може істотно впливати на ефективність їх функціонування. Управління спрямоване на зменшення рівня ентропії, зменшення рівня розмаїтості навчально-виховного управлінського

процесу до меж, що дають змогу забезпечити реалізацію поставлених цілей.

На реалізацію названого закону спрямовані функції управління школою. Так, планування встановлює міру розмаїтості шкільних підсистем, організація — забезпечує підготовку працівників до зменшення розмаїтості, контроль спрямований на з'ясування рівня розмаїтості, а регулювання — це функція, що цілком спрямована на зменшення розмаїтості керованих процесів, зближення проміжних і запланованих результатів діяльності.

На зменшення рівня розмаїтості спрямована більшість документів навчального закладу — концепція діяльності, устав навчального закладу, плани роботи, накази, положення, пам'ятки, кваліфікаційні характеристики, посадові обов'язки тощо.

Рівень розмаїтості керованих процесів значною мірою залежить від рівня їхньої технологічності. Чим вища технологічність, тим нижчий рівень розмаїтості цієї системи. Але в соціальних системах, головний компонент яких — людина, є межа зменшення розмаїтості параметрів системи. Перевищення цієї межі веде частіше усього до заперечення цілей системи. Найважливішим чинником, що визначає міру необхідної розмаїтості, є науково обґрунтована ціль у тому або іншому управлінському циклі.

14. Закономірність управління: управління ефективно, якщо забезпечується цілісність усіх функцій управління в кожному з управлінських циклів.

Відповідний принцип управління: принцип цілісності функцій управління.

Характеристика управління. Кожна з функцій управління є об'єктивно необхідним видом управлінської діяльності. Реалізація кожної наступної функції значною мірою залежить від того, наскільки повно реалізується попередня функція. Так, якщо в ході планування поставлено неконкретні цілі, то настільки ж неконкретною буде методична робота з підготовки педагогів

до їх здійснення. У такій ситуації настільки ж неконкретними і формальними будуть контроль і регулювання керованого процесу.

Не дає результату і гіпертрофіювання тієї або іншої функції управління. Протягом десятиліть основний зміст управлінської діяльності, особливо в загальноосвітніх школах, становив контроль. Але в умовах, коли питання цілепокладання в управлінській діяльності, планування роботи були розроблені недостатньо, контроль не міг дати суттєвих результатів.

Особливе місце серед усіх функцій керування займає планування, тому що якщо план роботи навчального закладу не відповідає наявним вимогам, наступні за плануванням функції управління не можуть бути ефективними. Але, у свою чергу, навіть правильно складений план роботи не вплине на функціонування навчального закладу, якщо не буде підкріплений відповідною йому організацією, що задає структуру управління, контролем і регулюванням.

Здійснення управління відповідно до розглянутих закономірностей і принципів, цілком залежить від управлінської діяльності керівників навчальних закладів. У зв'язку з цим виникає проблема підготовки керівників навчальних закладів до науково обгрунтованої управлінської діяльності. Вирішити цю проблему шляхом ознайомлення адміністраторів освітніх установ із номенклатурою розглянутих закономірностей неможливо. Цього явно недостатньо, тому що кожна із закономірностей — це висновок, який базується на аналізі й узагальненні численних фактів і положень. Глибоке засвоєння системи закономірностей можливе лише як результат цілісного оволодіння всіма складовими теорії управління навчальними закладами.

Література:

- 1. Бондарь В.И.** Управленческая деятельность директора школы: дидактический аспект. — К.: Рад. шк., 1987. — 160с.
- 2. Конаржевский Ю.А.**

О некоторых проблемах управления школой //Советская педагогика. — 1985. — №2. — С. 50—53. **3. Коротяев Б.И.** Педагогика как совокупность педагогических теорий. — М.: Просвещение, 1986. — 208с. **4. Мармаза О.І.** Менеджмент в освіті: дорожня карта керівника. — Х.: Видав. Група «Основа», 2007. — 448 с. **5. Пикельная В.С.** Теоретические основы управления (школоведческий аспект). — М.: Высш. шк., 1990. — 175с. **6. Хриков Є.М.** Управління навчальним закладом: Навч. Посіб. — К.: Знання, 2006. — 365с.

Федорущенко Н. Ю. Закономірності та відповідні принципи ефективного управління навчальним закладом

Актуальність проблеми ефективного керівництва загальноосвітніми закладами зумовлена пошуком нових психолого-педагогічних підходів в умовах реформування шкільної освіти в Україні. У статті розглянуті закономірності та принципи управління та їх вплив на ефективність управлінської діяльності керівника навчального закладу.

Ключові слова: закономірності управління навчальним закладом, ефективність управлінської діяльності, принципи управління.

Федорущенко Н. Ю. Закономерности и соответствующие принципы эффективного управления учебным заведением

Актуальность проблемы эффективного руководства общеобразовательными учреждениями обусловлена поиском новых психолого-педагогических подходов в условиях реформирования школьного образования в Украине. В статье рассмотрены закономерности и принципы управления, их влияние на эффективность управленческой деятельности руководителя учебного заведения.

Ключевые слова: закономерности управления учебным заведением, эффективность управленческой деятельности, принципы управления.

***Fedorushchenko N. Yu.* Patterns and relevant principles of effective governance of educational institution**

The relevance of the problem of effective management of educational institutions caused by search of new psycho-pedagogical regularities in the conditions of reforming school education in Ukraine. The article examines the patterns and principles of governance and their impact on the efficiency of administrative activity of the head of the educational institution.

Keywords: educational institution, effectiveness of management, principles of management.

УДК 378.1(477)

Хриков Є. М.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ВИЩУ ОСВІТУ»

Прийнятий в 2014 році Закон України "Про вищу освіту" є прогресивнішим за попередній, тому його імплементація може позитивно вплинути на розвиток освіти та країни в цілому. Але закон створює тільки законодавчі передумови для реформування освіти. Відповідно до логіки закону центральною ланкою його імплементації має стати сам вищий навчальний заклад. Це обумовлює актуальність проблеми визначення шляхів та змісту діяльності з імплементації закону. Ця проблема хвилює викладачів,

представників керівної ланки ВНЗ та стає предметом обговорення на наукових конференціях на сторінках часописів та в Інтернеті [1;3;4;5]. Але в науковому дискурсі частіше всього розглядають, або поодинокі, або певні групи проблем, пов'язаних з імплементацією закону.

Тому мета статті полягає в аналізі норм Закону України „Про вищу освіту” та пов'язаних з ним державних документів, та визначенні системи напрямів і механізмів його імплементації.

Аналіз Закону України „Про вищу освіту” [2] свідчить, що для розвитку громадських засад управління ВНЗ він передбачає, що за рішенням вченої ради до її складу можуть входити також представники організацій роботодавців, у вищому навчальному закладі утворюється наглядова рада для здійснення нагляду за управлінням майном вищого навчального закладу, додержанням мети його створення.

Позитивним можна вважати те, що наглядова рада має право вносити вищому колегіальному органу громадського самоврядування вищого навчального закладу подання про відкликання керівника вищого навчального закладу з підстав, передбачених законодавством, статутом вищого навчального закладу, контрактом.

З посиленням громадських засад управління пов'язаний розвиток студентського самоврядування, яке може мати у ВНЗ різноманітні форми (парламент, сенат, старостат, студентський ректорат, студентські деканати, студентські ради тощо). Передбачено розширення переліку питань, які будуть вирішуватися за погодженням з органом студентського самоврядування. Вперше закон "Про вищу освіту" передбачає виділення студентському самоврядуванню коштів, визначених вченою радою вищого навчального закладу, у розмірі не менш як 0,5 відсотка власних надходжень, отриманих вищим навчальним закладом від освітньої діяльності.

Елементом системи протидії одноосібній владі керівника ВНЗ можна вважати норму закону, яка забороняє адміністрації вищого навчального закладу втручатися в діяльність органів студентського самоврядування.

Важливим новим елементом демократизації управління ВНЗ є норма яка передбачає участь у виборах керівника вищого навчального закладу всіх наукових, науково-педагогічних та педагогічних штатних працівників вищого навчального закладу; представників з числа інших штатних працівників, які обираються відповідними працівниками шляхом прямих таємних виборів; виборних представників з числа студентів (курсантів), які обираються студентами (курсантами) шляхом прямих таємних виборів.

Закон "Про вищу освіту" містить певні протиріччя, які не сприяють підвищенню ефективності управління. Так, він визначає численні питання, з яких рішення приймає Вчена рада ВНЗ але, як це і було раніше, ці рішення остаточно вводяться рішеннями ректора. Це свідчить, що закон зберігає ще радянський принцип одноосібної влади керівника навчального закладу. Хоча в законі можна знайти певні спроби послабити цю одноосібну владу – вперше передбачено, що Вчену раду очолює не ректор а голова, який обирається таємним голосуванням з числа членів вченої ради вищого навчального закладу.

Аналіз Закону України "Про вищу освіту", концепції розвитку освіти, стратегії реформування вищої освіти [2;5] дозволяє визначити декілька груп нових управлінських завдань, на розв'язання яких керівники ВНЗ мають спрямовувати зусилля своїх колективів.

Першу групу складають завдання, які дозволяють безпосередньо реформувати освітню діяльність:

- надання освітній діяльності за різними ступенями вищої освіти інноваційного характеру;

- створення механізму формування переліку спеціальностей та спеціалізацій, які сприятимуть реалізації академічної автономії вищих навчальних закладів. Запровадження переліку спеціальностей, які дозволяють створювати міждисциплінарні програми, які засновані на потужностях трансдисциплінарних наукових школах;
- розробка та реалізація нових освітніх, освітньо-наукових програм в межах ліцензованої спеціальності;
- самостійна розробка та запровадження власних програми освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності;
- організація фіксації невідповідності змісту освіти потребам ринку праці;
- налагодження комунікації між ВНЗ та випускниками;
- налагодження дієвого легального інформаційного поля для зацікавлення роботодавців у студентській практиці;
- збільшення серед викладачів частки фахівців-практиків;
- збільшення частки практично орієнтованих дипломних та магістерських робіт;
- створення інклюзивного ресурсного центру для надання методичної, інформаційної і технічної підтримки студентам з особливими освітніми потребами та викладачам, які працюють з такими студентами;
- запровадження ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників вищих навчальних закладів і здобувачів вищої освіти;
- створення у ВНЗ пакетів вибіркових дисциплін задля уникнення практики “вибору без вибору”, що дозволяє студенту формувати власну траєкторію навчання та за допомогою вибіркових дисциплін, здобувати додаткову спеціальність;

- збільшення кількості спільних освітніх та наукових програм та відповідно обмінів серед викладачів та студентів між українськими університетами та між українськими та закордонними ВНЗ.

Другу групу складають завдання, які дозволяють безпосередньо реформувати головні параметри управлінської діяльності:

- створення розвинутої інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів;
- створення „сталого фонду - ендавменту” („сума коштів або вартість іншого майна, призначена для інвестування або капіталізації на строк не менше ніж 36 місяців, пасивні доходи від якої використовуються вищим навчальним закладом із метою здійснення його статутної діяльності в порядку, визначеному благодійником або уповноваженою ним особою»);
- створення структурних підрозділи, які можуть забезпечувати додаткові надходження ресурсів до спеціального фонду;
- розмежування прав, повноважень органів управління вищого навчального закладу та його структурних підрозділів;
- створення більш дієвих механізмів поєднання колегіальних та єдиноначальних засад управління;
- формування на громадських засадах дорадчих (дорадчо-консультативних) органів (раду роботодавців, раду інвесторів, раду бізнесу, студентську, наукову раду тощо), структура яких буде відповідати стратегічному плану розвитку ВНЗ;
- розробка механізмів, які б дозволяли ефективно розпоряджатися власними надходженнями зокрема від надання платних послуг;
- розробка власних штатних розписів внаслідок стратегічного планування розвитку ВНЗ;
- сертифікація системи внутрішнього забезпечення якості національними університетами;

- об'єднання системи прозорості бухгалтерії МОН та ВНЗ, оприлюднення фінансової звітності на сайті навчального закладу;
- запровадження електронного врядування в тому числі у сфері фінансової звітності у ВНЗ, поступове зменшення обсягу паперового документообігу.

Третю групу складають завдання, які дозволяють розвивати кадровий потенціал навчального закладу:

- створення програм щорічного оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників, яка передбачає оприлюднення її результатів. Створення механізмів використання результатів оцінювання абітурієнтами, студентами, викладачами, донорами, партнерами, громадськими організаціями та іншими стейкхолдерами задля обрання того чи іншого ВНЗ, викладача, освітньої чи наукової програми;
- розробку процедур прийняття остаточних рішень щодо визнання, у тому числі встановлення еквівалентності, здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступенів бакалавра, магістра, доктора філософії, доктора наук і вчених звань доцента, професора під час зарахування на навчання та/або на посаду наукового чи науково-педагогічного працівника;
- запровадження та оновлення рейтингового оцінювання освітніх, науково-дослідницьких та інноваційних досягнень учасників освітнього процесу;
- затвердження переліку посад науково-педагогічних і педагогічних працівників із відповідним визначенням наявності чи відсутності адміністративно-управлінської складової;
- розробку процедур прийняття остаточних рішень щодо присудження наукових ступенів акредитованими спеціалізованими вченими радами;
- розробку та подальший розвиток власних форм морального та матеріального заохочення учасників освітнього процесу;

- зменшення максимального навчального навантаження на одну ставку науково-педагогічного працівника до 600 годин на навчальний рік.

Розглянемо декілька прикладів реалізації наведених вище завдань. У наш час ефективна діяльність вищих навчальних закладів неможлива без залучення із різних джерел позабюджетних коштів та інших ресурсів. Вирішити весь комплекс матеріально-фінансових завдань навчального закладу не дозволяє надання платних послуг, тому для нашої системи освіти важливим є досвід інших країн з вирішення цієї проблеми. Для залучення, необхідних для навчального закладу ресурсів, у західних країнах широко використовують фандрейзинг (залучення фінансових та інших ресурсів від благодійних фондів та приватних осіб для розв'язання соціально значимих проблем організації) [4]. У вищих навчальних закладах цих країн фандрейзингом займаються професійні менеджери з відповідною освітою.

Для реалізації завдань фандрейзингу створюють спеціальні підрозділи, які запроваджують системну заходів, яка спрямована на залучення фінансових, людських, матеріальних, інформаційних, технічних, технологічних ресурсів від приватних донорів, громадських благодійних організацій, органів влади, необхідних для матеріально-фінансової організаційної підтримки навчальних закладів в реалізації статутної діяльності або інших суспільно значимих некомерційних завдань. Так, наприклад, у Гарвардському університеті у такому підрозділі працює 80 фандрейзирів, як за рік можуть зібрати 2- 3 мільярди доларів, а ендавмент-фонд університету складає 36 мільярдів доларів.

У ВНЗ розробляють та впроваджують програми ресурсної підтримки окремих підрозділів та напрямів діяльності: бібліотек, музеїв, театральних студій, музичних гуртків, спортивних клубів, телевізійних та радіо станцій, окремих навчальних підрозділів, освітніх програм.

Частіше всього для цього використовують щорічні внески; індивідуальні внески; корпоративні внески та внески фондаций; заплановані внески (трасти, ануїтети, заповіти).

Одним із найбільш потужних напрямів фандрейзингової діяльності є запровадження програм розвитку зв'язків із випускниками. Для цього залучають усіх охочих до співпраці випускників і не тільки з метою отримання матеріальних ресурсів. Наприклад, випускники можуть бути індивідуальними донорами, організаторами практик, працедавцями для студентів та майбутніх випускників, радниками з професійних питань, директорами наглядових рад, запрошеними лекторами, правозахисниками університету та ін.

В умовах України, фандрейзинговою діяльністю на першому етапі можуть займатися керівники навчальних закладів, працівники та стейкхолдери, але поступово треба переходити на професійну організацію цієї діяльності.

Головним напрямом реформування вищої освіти у наш час є її дерегуляція та децентралізація. Цю проблему, як правило, розглядають з позицій взаємодії ВНЗ та органів державної влади. Але важливими є і внутрішні аспекти реалізації цієї проблеми. Централізована система внутрішнього управління ВНЗ ще з радянських часів була відбитком централізованої системи державного управління освітою. Вона була можлива в умовах одноманітності освіти та повного фінансування державою освітньої діяльності навчальних закладів.

У наш час швидкий розвиток соціальних процесів вимагає більш гнучкої, динамічної системи вищої освіти, яка має забезпечити якість освітніх послуг. Це можливо за умов перерозподілу прав, повноважень органів управління вищого навчального закладу та його структурних

підрозділів – факультетів, кафедр, відділів. Під час реалізації цього завдання важливо урахувати наступні положення:

- ключовою ланкою ВНЗ є кафедра, саме викладачі кафедри здійснюють головні види діяльності закладу – освітню та наукову;
- тільки високий рівень самостійності кафедри у прийнятті рішень щодо її діяльності може забезпечити якість результатів цієї діяльності;
- під час перерозподілу повноважень треба урахувати, що підвищення самостійності кафедри у прийнятті рішень щодо її діяльності передбачає зміну функцій загально університетських структур, які мають перейти від логіки контролю та управління діяльністю кафедри до логіки створення сприятливих умов для реалізації завдань кафедри;
- українським ВНЗ варто враховувати досвід організації діяльності кафедр в інших країнах, де функції кафедри виконують департаменти. Вони від наших кафедр відрізняються тим, що формуються не за предметним принципом, а забезпечують підготовку з певної спеціальності та відповідають за її якість. В українських ВНЗ кафедри відповідають за якість викладання певних дисциплін, а відповідальність за якість всієї підготовки є безадресною. Не вирішує проблеми надання певним кафедрам статусу випускових, тому що інші кафедри за наявної системи управління їм не підпорядковані. Кафедра державної служби, адміністрування та управління Луганського національного університету функціонує за принципом департаменту. Вона здійснює підготовку за чотирма магістерськими програмами та має такий склад викладачів, які можуть забезпечити викладання всього

комплексу дисциплін навчальних планів. Така ситуація створює більш сприятливі умови для управління якістю діяльності кафедри;

- головною фігурою на кафедрі є викладач, тому важливо щоб кафедра мала комплекс засобів впливу на якість його діяльності: можливість відбирати викладачів, визначати їх навантаження, рівень оплати праці, оцінювати їх діяльність, організовувати підвищення їх кваліфікації, використовувати необхідні засоби їх стимулювання. Все це вимагає зовсім інших повноважень кафедри у порівнянні з тими, які вона має зараз;
- вирішувати проблему перерозподілу повноважень доцільно не з гори до низу, а від кафедри до інших управлінських ланок, які мають виконувати ті управлінські завдання, які непрятаманні та складні для кафедри

Новим для ВНЗ є завдання запровадження освітньо-наукових програм підготовки докторів філософії, освітня частина яких може складати 30-60 кредитів. Реалізація цього завдання вимагає вирішення декількох проблем: змісту освіти, технології організації освітнього процесу, організації освітнього процесу. На наш погляд логіка побудови змісту освіти має бути наступною: 30 кредитів складати провідні дисципліни магістерської програми, яка відповідає спрямованості освітньо-наукової програми, та основи педагогіки, психології теорії управління вищою школою. Якщо аспірант вивчав ці дисципліни у магістратурі, то їх перезараховують, якщо не вивчав, то він їх вивчає. Можливі три варіанти вивчення цих дисциплін: їх вивчення разом з магістрантами відповідної спеціальності; вивчення їх за дистанційною формою; вивчення їх за традиційною системою, якщо кількість таких аспірантів та фінансові можливості ВНЗ це дозволяють. Ще 30 кредитів освітньої програми доцільно присвятити методології дослідження наукової галузі, яка відповідає освітньо-науковій програмі. Головним

результатом вивчення цієї частини освітньої програми має стати детальна програма проведення наукового дослідження. В залежності від кількості у ВНЗ аспірантів, кількості та спрямування освітньо-наукових програм, можна використовувати декілька моделей організації навчання за цією складовою освітньої програми. Об'єднувати всіх аспірантів для вивчення, наприклад, особливостей наукової мови, об'єднувати аспірантів гуманітарних спеціальностей, або педагогічних спеціальностей для вивчення методології дослідження. При наявності фінансових та кадрових можливостей може бути організоване окреме навчання аспірантів кожної спеціальності.

Завданням для подальшої розробки є визначення механізмів реалізації інших завдань імплементації Закону України "Про вищу освіту".

Література:

1. **Бахрушин В.** Закон України "Про вищу освіту": Проблеми імплементації " [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://EDUCATION-UA.ORG/UA/ARTICLES/443-ZAKON-PRO-VISHCHU-OSVITU-PROBLEMI-IMPLEMENTATSII>.
2. **"Закон України "Про вищу освіту" № 1556-VII від 01.07.2014 р** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. **Ефективна імплементація Закону "Про вищу освіту"** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article.jsessionid>.
4. **Красуля А.В.** Організаційно-педагогічні засади фандрейзингової діяльності в державних університетах США: дис. ...кан-та пед. наук. / А.В. Красуля. - Суми – 2016. – 336 с.
5. **Стратегія реформування вищої освіти України до 2020 року.** – Київ, USAID. – 2014. – 75 с.

Хриков Є. М. Імплементація Закону України „Про вищу освіту”

Статтю присвячено визначенню напрямів та механізмів імплементації Закону України „Про вищу освіту”. Для реалізації цього завдання було проведено аналіз Закону України „Про вищу освіту”, концепції розвитку освіти, стратегії реформування вищої освіти. Це дозволило виокремити 29 найбільш актуальних напрямів імплементації закону та для трьох із них змодельовати механізми реалізації.

Ключові слова: Закон України „Про вищу освіту”, напрями імплементації, механізми імплементації.

Хрыков Е. Н. Имплементация Закона Украины "О высшем образовании"

Статья посвящена определению направлений и механизмов имплементации Закона Украины "О высшем образовании". Для реализации этого задания был проведен анализ Закона Украины "О высшем образовании", концепции развития образования, стратегии реформирования высшего образования. Это позволило выделить 29 наиболее актуальных направлений имплементации закона и для трех из них смоделировать механизмы реализации.

Ключевые слова: Закон Украины "О высшем образовании", направления имплементации, механизмы имплементации.

Khrykov I. M. Implementation of the Law of Ukraine “On Higher Education”

The article is devoted to identifying areas and mechanisms of implementation of the Law of Ukraine “On Higher Education”. To implement this task the analysis of the Law of Ukraine “On Higher Education” was performed, as well as of concept of education development and reform strategy for higher education. It allowed to distinguish 29 most relevant areas of law implementation and form implementation mechanisms for three of them.

Keywords: Law of Ukraine “On Higher Education”, areas of implementation, mechanisms for implementation.

УДК 37.013.42

Циган Н. В.

ПРОБЛЕМА УПРАВЛІННЯ РОЗВТКОМ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сьогодні в країні функціонує розвинута система соціальних закладів, які здійснюють соціальну роботу з різними категоріями клієнтів, за великою кількістю напрямків, використовують різноманітні соціальні технології та надають специфічні соціальні послуги. Для успішного виконання завдань, що стоять перед соціальними закладами, необхідні фахівці, які володіють не тільки загальними знаннями, а й мають спеціальну підготовку, необхідні уміння та навички, тобто є компетентними у своїй діяльності. Організація розвитку професійної компетенції фахівців соціальних закладів різних форм власності та соціальних працівників потребує науково обґрунтованого управління.

Проблема професійної підготовки соціальних працівників розглядалася великою кількістю науковців, як в нашій країні, так і за кордоном.

Особливості формування фахівців у системі вищої освіти розглянуті в роботах О.Дубасенюк, І.Зверєвої, Л.Міщик, А.Капської, І.Козубовської, О.Карпенко, В.Поліщук. Специфіка підготовки до виконання певних професійних функцій висвітлена в працях Г.Локаревої, С.Пашенко, А.Первушиної. Підготовку до роботи з різними категоріями клієнтів вивчали Ю.Мацкевич, Л.Пундик, С.Харченко.

Разом з тим, проблема управління процесом професійної підготовки соціальних працівників, а також підвищення їх професійної підготовки менш вивчена та висвітлена в науковій літературі.

Мета статті: обґрунтувати актуальність проблеми управління розвитком професійної компетенції фахівців соціальних закладів.

За роки незалежності в Україні склалася розвинута система надання соціальної підтримки та соціальної допомоги різним категоріям громадян. Вітчизняний досвід соціальної допомоги незахищеним верствам населення, зарубіжні інноваційні проекти з підтримки вразливих категорій населення стали тим фундаментом, на якому в останні два десятиліття відбувається розвиток соціальної роботи та розбудова інфраструктури соціальних закладів. Вона має свої особливості, зумовлені досвідом минулого і впливом сучасних світових тенденцій.[2, с.12]

Аналіз теорії та практики з досліджуваної проблеми дозволив виявити низку протиріч між активним розвитком розгалуженої системи соціальних закладів державної форми власності та громадського сектору і відсутністю систематизованих та науково обґрунтованих знань з питань управління професійним розвитком спеціалістів, які працюють у соціальному закладі.

Система соціальних закладів України швидко розвивається і стає досить розгалуженою. Соціальні заклади, служби створюються як в державному секторі, так і в громадському. Сьогодні на ринку соціальних послуг функціонують заклади, створені державними органами влади, громадськими організаціями, благодійними фондами, релігійними організаціями та громадянами. Відомча приналежність, форма власності, види соціальних послуг, які надають соціальні заклади, категорії клієнтів, що обслуговуються ними, а також режим обслуговування клієнтів визначають особливості діяльності цих закладів та управління ними. Соціальні заклади різняться:

- за формою власності;
- за джерелами фінансування;
- за видами соціальних послуг, що надає соціальний заклад;
- за терміном надання соціальних послуг;
- за режимом надання соціальних послуг;
- за категоріями клієнтів

Це вимагає від персоналу закладів перш за все базової професійної освіти в галузі соціальної роботи, диференційної підготовки до роботи з конкретною категорією клієнтів, в залежності від послуг, що надаватимуться клієнтові, а також перепідготовки та підвищення кваліфікації в залежності від спрямованості соціальних закладів.

Професійна підготовка соціальних працівників це „процес і результат оволодіння цінностями соціальної та соціально-педагогічної діяльності, професійно необхідними знаннями, вміннями й навичками, формування професійно важливих особистісних якостей, які є основою готовності до соціальної діяльності”[3, с.233].

Професійна підготовка соціальних працівників здійснюється в системі неперервної професійної освіти, яка включає в себе такі структурні компоненти:

- допрофесійну підготовку (що передбачає актуалізацію самопізнання і професійного, допрофесійну підготовку і професійний відбір);
- різнорівневу підготовку у вищих навчальних закладах, що здійснюється за освітньо-кваліфікаційними рівнями – молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст і магістр, післядипломне навчання;
- післядипломне навчання, яке передбачає підвищення кваліфікації, перекваліфікацію, оволодіння новими спеціалізаціями, професійний розвиток і самоосвіту.

Системотвірними елементами неперервної професійної світи соціальних працівників є: вимоги й потреби суспільства та клієнтів, цінності, мета, зміст і технології соціальної діяльності, необхідність формування у фахівців готовності до виконання професійних обов'язків, професійної компетенції й професійно зумовлених особистісних якостей.

Мета професійної підготовки соціальних працівників в умовах неперервної освіти полягає у формуванні професійно компетентного, конкурентоздатного й мобільного фахівця шляхом створення сприятливих умов для усвідомленого професійного самовизначення, професійно-особистісного формування в системі різнорівневої професійної підготовки і професійного зростання на всіх етапах трудової діяльності[3, с.234].

В умовах сучасного швидкого старіння теоретичних знань, умінь та практичних навичок спроможність постійно підвищувати фаховий рівень працівниками є одним із найважливіших факторів забезпечення конкурентоспроможності соціальних закладів на ринку надання соціальних послуг.

Підготовка соціальних працівників у вищих навчальних закладах потребує спеціалізованої підготовки за напрямком роботи та метою діяльності соціального закладу, куди прийде працювати фахівець у майбутньому. Це зумовлює диференційний підхід до навчання студентів старших курсів. Важливо так організувати процес навчання та оволодіння професією, щоб прийшовши у заклад молодий спеціаліст володів тими вміннями й навичками, які будуть необхідні йому в роботі з конкретними категоріями клієнтів, що обслуговує даний соціальний заклад. Фахівець повинен володіти соціальними технологіями роботи з конкретною категорією клієнтів, знати специфіку діагностики проблем клієнта та його потреби.

Це специфічний процес, який потребує координації та управління. Дану діяльність необхідно планувати, організовувати, регулювати та здійснювати контроль за виконанням завдань організації навчального процесу соціальних працівників. Управлінська діяльність в процесі розвитку професійної компетенції майбутніх фахівців соціальних закладів є основою для якісної та професійної підготовки спеціалістів.

Література:

1. Андрущенко В. П. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи : Навч. посібник – К. : ДЦССМ, 2003. – Кн. 7. – 276 с. **2. Соціальна робота в Україні:** Навч. посібник / І. Д. Зверєвої, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін./; за заг. ред. І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової – К.: Наук. світ, 2003. – 233 с. **3. Енциклопедія для фахівців соціальної роботи** / За заг. редакцією проф. І. Д. Зверєвої. – К., Симферополь: Універсум, 2012. — 536с.

Циган Н. В. Проблема управління розвитком професійної компетенції майбутніх фахівців соціальних закладів

У статті розглянуто питання управління процесом підготовки фахівців соціальних закладів у вищих навчальних закладах та необхідність диференційного підходу до розвитку їх професійної компетенції, а також актуальність вивчення управлінських засад організації підготовки та перепідготовки кадрів для соціальних закладів різних форм власності та напрямків роботи.

Ключові слова: соціальний заклад, професійна підготовка, професійна компетенція.

Циган Н. В. Проблема управления развитием профессиональной компетенции будущих специалистов социальных учреждений

В статье рассмотрены вопросы управления процессом подготовки специалистов социальных учреждений в высших учебных заведениях и необходимость дифференцированного подхода к развитию их профессиональной компетенции, а также актуальность изучения управленческих основ организации подготовки и переподготовки кадров для социальных учреждений различных форм собственности и направлений работы.

Ключевые слова: социальное учреждение, профессиональная подготовка, профессиональная компетенция.

Tsygan N. V. The problem of managing the development of professional competence of future specialists of social establishments

In article questions of management by process of training specialists of social institutions in higher education and the need for a differentiated approach to the development of their professional competence and the relevance of studying management fundamentals of organization of training and retraining for social institutions of various forms of ownership and aims.

Keywords: social institution, professional training, professional competency.

Відомості про авторів

1. **Васиньова Надія Сергіївна** – викладач кафедри державної служби, управління та адміністрування ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
2. **Дейнега Ірина Дмитрівна** - директор навчально-виховного комплексу Новооохтирська загальноосвітня школа І-ІІІ ст. – дошкільний навчальний заклад Новоайдарської районної ради Луганської області; слухач магістратури спеціальності «Управління навчальним закладом» ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
3. **Димарчук Євген Сергійович** - головний спеціаліст фінансово-економічного відділу Управління агропромислового розвитку Попаснянської райдержадміністрації; слухач магістратури спеціальності «Державна служба» ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
4. **Дуганова Інеса Іванівна** -слухач магістратури спеціальності «Управління навчальним закладом» ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
5. **Іванов Євген Вікторович** - аспірант кафедри державної служби, адміністрування та управління ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
6. **Іванова Юлія Миколаївна** - аспірант кафедри державної служби, адміністрування та управління ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
7. **Кравченко Олена Іванівна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри державної служби, управління та адміністрування ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

8. **Паславська Ірина Сергіївна** - провідний фахівець Інституту післядипломної освіти й дистанційного навчання ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»; аспірант кафедри державної служби, адміністрування та управління ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
9. **Перестороніна Раїса Євгенівна** - головний державний ревізор-інспектор відділу моніторингу доходів та обліково-звітних систем Спеціалізованої державної податкової інспекції з обслуговування великих платників у м. Луганську Міжрегіонального Головного Управління Державної Фіскальної Служби; слухач магістратури спеціальності «Державна служба» ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
10. **Птахіна Ольга Миколаївна**. - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри державної служби, управління та адміністрування ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».
11. **Резнік Максим Миколайович** - слухач магістратури спеціальності «Державна служба» ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
12. **Розказов Андрій Григорович** - кандидат наук з державного управління, доцент кафедри державної служби, управління та адміністрування ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
13. **Саєнко Ольга Олександрівна** - кандидат економічних наук, доцент кафедри державної служби, управління та адміністрування ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
14. **Сич Тетяна Володимирівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри державної служби, управління та адміністрування ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

15. **Сомова Олена Олександрівна** - аспірант кафедри державної служби, адміністрування та управління ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
16. **Сорочан Тамара Михайлівна** - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії і освіти дорослих ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПНУ
17. **Федорущенко Наталія Юріївна** - Директор Троїцької загальноосвітньої школи I-III ступенів Троїцького районної ради Луганської області; слухач магістратури спеціальності «Управління навчальним закладом» ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
18. **Хриков Євген Миколайович** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри державної служби, управління та адміністрування ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
19. **Циган Ніна Валентинівна** - аспірант кафедри державної служби, адміністрування та управління ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Наукове видання

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ**

Матеріали науково-практичної конференції

20 квітня 2016 року, м. Старобільськ

Комп'ютерний макет – О. І. Кравченко

Коректор – О.І. Кравченко